

Leda in och hitta ut

Tillgängliga naturupplevelser i Oxhagens naturreservat

Fredrik Bergman

Examensarbete/Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Masterprogrammet Landskapsarkitektur för hållbar urbanisering
Uppsala, 2026

Leda in och hitta ut – Tillgängliga naturupplevelser i Oxhagens naturreservat

Lead in and find the way out – Accessible nature experiences in the Oxhagen Nature Reserve

Fredrik Bergman

Handledare:	Åsa Ahrland, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Bitr. handledare:	Emma Butler, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Examinator:	Martin Emanuel, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Bitr. examinator:	Rosa Danenberg, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	Avancerad nivå, A2E
Kurstitel:	Independent Project in Landscape Architecture, A2E – Landscape Architecture for Sustainable Urbanisation – Master's Programme
Kurskod:	EX0945
Program/utbildning:	Masterprogrammet landskapsarkitektur för hållbar urbanisering
Kursansvarig inst.:	Institutionen för stad och land
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2026
Upphovsrätt:	Alla bilder är författarens egna om inget annat anges. Används med upphovspersonens tillstånd.
Format på gestaltungsdel:	Stående A4, booklet
Elektronisk publicering	https://stud.epsilon.slu.se
Nyckelord:	Landskapsarkitektur, naturupplevelser, tillgänglighet, naturreservat

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landskapsarkitektur

Förord

Denna kappa ska läsas tillsammans med den booklet som producerades i samband med examensprojektet. Det tryckta formatet är stående A4, i digital form liggande A3 (ett uppslag i den tryckta versionen). Min rekommendation är att börja läsa projektets booklet där finns presenteras gestaltungsförslaget. Den vetgirige kan därefter fortsätta läsa kappan.

Jag vill tacka min handledare, Åsa Ahrlund, som bidragit till detta arbete, framför allt vill jag tacka för att hon stöttat mig i den utforskande processen, att det är roligt att vara utomhus och att landskapet upptäcks bäst på plats. Jag lovade mig själv att jag ska ha roligt när jag gör mitt examenarbete, och det har varit roligt (nästan jämnt).

Jag vill även rikta ett tack till mina klasskamrater som bidragit till det roliga, i synnerhet Saga och Emilia. Och till Upplandsstiftelsen som alltid funnits tillhands.

Slutligen vill jag rikta ett tack till mina vänner och familj, de jag har runt om mig, för att ni alltid stöttar mig i det jag gör, även fast ni inte alltid förstår det jag gör.

TACK!

Sammanfattning

Detta examensarbete undersöker hur landskapsarkitektur kan användas för att tillgängliggöra naturupplevelser. Projektet har sin bas i Oxhagens naturreservat utanför Skyttorp i Uppsala kommun. Forskning visar att vistelse i naturmiljöer kan bidra till förbättrad hälsa och återhämtning, samtidigt som människors kontakt med natur successivt minskar. Naturreservat får därmed en viktig roll som platser för både biologisk mångfald och naturupplevelser.

Arbetet fokuserar särskilt på tillgänglighet och hur människor har olika förutsättningar att ta del av landskapet. Projektet utgår från att tillgänglighet inte enbart handlar om fysisk framkomlighet, utan även om möjligheten att förstå, orientera sig i och uppleva landskapet. Samtidigt problematiseras tillgängliggörandet av natur, där för mycket vägledning och information riskerar att begränsa besökarens egna upptäckter och tolkningar av platsen.

Projektet bygger på litteraturstudier, skrivbordsstudier, en workshop, platsbesök och en iterativ skissprocess. Särskilt stor vikt har lagts vid återkommande vistelser i Oxhagen under olika tider och förhållanden för att förstå landskapets rumsliga och sensoriska kvaliteter. Genom vandringar, löpning och övernattnings i reservatet har landskapets rekreationspotential undersökts genom direkta upplevelser och erfarenheter.

Gestaltningförslaget består av en sammanhängande vandrings slinga som kopplar samman identifierade fokusområden med särskild rekreationspotential. Slingan kompletteras med nya entréer, vistelseplatser och mindre tillägg som stärker orientering, vistelse och naturkontakt. Ambitionen har varit att skapa en gestaltning som ger stöd och vägledning utan att dominera landskapet eller minska känslan av fri upptäckt.

Resultatet visar att landskapsarkitektur kan användas för att förena tillgänglighet och naturupplevelser genom småskaliga och platsanpassade tillägg som utgår från landskapets befintliga egenskaper. Projektet belyser samtidigt att det kan finnas målkonflikter mellan tillgänglighet, naturvård och graden av styrning i upplevelsen av landskapet, och att det kan vara utmanande att hitta rätt nivå när naturområden gestaltas.

Nyckelord: Landskapsarkitektur, naturupplevelser, tillgänglighet, naturreservat

Abstract

This thesis explores how landscape architecture can be used to make nature experiences more accessible. The project is based in Oxhagen Nature Reserve outside Skyttorp in Uppsala municipality, Sweden. Research shows that spending time in natural environments can contribute to improved health and recovery, while at the same time people's connection to nature is gradually decreasing. Nature reserves therefore play an important role as places for both biodiversity and nature experiences.

The project focuses on accessibility and on how people have different possibilities for engaging with the landscape. Accessibility is understood not only as physical accessibility, but also as the ability to understand, navigate and experience the landscape. At the same time, the project problematizes the accessibility of nature, where excessive guidance and information may risk limiting visitors' own discoveries and interpretations of the site.

The project is based on literature studies, desk studies, workshops, site visits and an iterative sketching process. Emphasis has been placed on repeated visits to Oxhagen under different times and conditions in order to understand the spatial and sensory qualities of the landscape. Through walking, running and overnight stays in the reserve, the recreational potential of the landscape has been explored through direct experience.

The design proposal consists of a continuous hiking loop connecting identified areas with recreational potential. The trail is complemented by new entrances, places for stay and smaller interventions that strengthen orientation, recreation and contact with nature. The ambition has been to create a design that provides support and guidance without dominating the landscape or diminishing the sense of free exploration.

The results demonstrate that landscape architecture can be used to make nature experiences more accessible through small-scale and site-specific interventions based on the existing qualities of the landscape. At the same time, the project highlights potential conflicts between accessibility, nature conservation and the degree of control in the experience of the landscape, showing that it can be challenging to find an appropriate balance when designing within natural environments.

Keywords: Landscape architecture, nature experiences, accessibility, nature reserves

Innehållsförteckning

Förord	3
Figurförteckning	8
Förkortningar	9
1. Inledning	10
1.1 Oxhagens naturreservat	12
2. Syfte och frågeställningar	13
2.1 Syfte	13
2.2 Frågeställningar	13
3. Avgränsningar och definitioner av begrepp	14
3.1 Avgränsningar	14
3.2 Definitioner av begrepp	15
3.3 Projektets relation till Upplandsstiftelsen	15
4. Kunskapsbakgrund	16
4.1 Naturens effekt på hälsa och välbefinnande	16
4.2 Upplevelsevärden	17
4.3 Skogens rekreationspotential	18
4.4 Naturvägledning	19
4.5 Tillgänglighet	20
4.6 Landskapsanalys	20
4.7 McHarg's teori och metod om landskapets lager	21
4.8 Branzells teorier om hur rumsligheter kan noteras	21
4.9 Hur form uppstår i skissprocessen	22
5. Analys och metoder	23
5.1 Litteraturstudier	23
5.2 Skrivbordsstudier	23
5.3 Platsbesök och kronologisk arbetsprocess	24
5.3.1 Besök 1. 6 februari 2026	25
5.3.2 Besök 2. 10 februari 2026	26
5.3.3 Besök 3. 25 februari 2026	29
5.3.4 Besök 4. 31 mars 2026	30
5.3.5 Besök 5. 8 april 2026	32
5.3.6 Besök 6. 10 april 2026	33
5.3.7 Besök 7. 12 april 2026	34
5.3.8 Besök 8. 12 APRIL 2026	34
5.3.9 Besök 9. 2 maj 2026	34
5.3.10 Karta samlade vandringar	35
5.4 Skissprocessen – hur har formen uppstått?	36

5.4.1 Förslagets olika skepnader	36
6. Resultat	41
7. Diskussion	42
7.1 Resultatdiskussion	42
7.2 Metoddiskussion	44
Referenser.....	46
Bilaga 1. Folder till workshop	49

Figurförteckning

Om inget annat anges © Fredrik Bergman (2026) gäller, fotografier, kartor och illustrationer.

Figur 1. Översiktskarta över Oxhagen och dess omgivning	12
Figur 2. Åtta PSD:er och hur de förhåller sig till varandra. (Stoltz & Grahn 2021)	17
Figur 3. Tidig karta över Oxhagens variation	25
Figur 4. Fältstudieformulär för att notera landskapets upplevda karaktär. Här för Brynzonen. Sida 1.....	26
Figur 5. Fältstudieformulär för att notera landskapets upplevda karaktär. Här för Brynzonen. Sida 2.....	27
Figur 6. Skissade och upplevda områden och hur de relaterar till den mer strukturellt producerade kartan.....	28
Figur 7. Täta videsnår i våtmarken.....	29
Figur 8. Bild från workshop i Oxhagen 31 mars 2025.....	31
Figur 9. Under ekarna. Starka sensoriska kvaliteter, speciellt i skymning med mycket fågelsång	32
Figur 10. Plats för vistelse under den stora eken.....	33
Figur 11. Karta över de vandringar som skett i området.....	35
Figur 12. Skissprocess Entré Väst.....	37
Figur 13. Skissprocess Entré Öst och Vattholmaåsens topp.....	38
Figur 14. Skissprocess Under Ekarna och Vindskydd och bro över Träsundet.....	39
Figur 15. Skissprocess Åplatsen och Ängen.	40

Förkortningar

Förkortning	Betydelse
LCA	Landscape Character Assessment
ILKA	Integrerad Landskapskaraktärsanalys
PSD	Percieved Sensory Dimensions
GIS	Geografiskt Informationssystem
MFD	Myndigheten För Delaktighet

1. Inledning

Forskning visar att vistelse i naturmiljö kan bidra till förbättrad hälsa, återhämtning och ökat välbefinnande. Det har visats att vistelse i natur under minst 120 minuter i veckan har särskild god inverkan på vårt välmående (White et al. 2019). Bratman et al (2015) har visat att promenader har större positiv effekt på vår kognitiva förmåga och att effekterna varar längre om det sker i naturmiljö än i stadsmiljö. Även landskapets karaktär påverkar den mänskliga upplevelsen. Öppna landskap, omslutande skogsmiljöer och sociala vistelseplatser kan bidra till olika typer av upplevelser och rekreativa värden i naturmiljön (Stoltz & Grahn 2021). Sett till återhämtning har rogivande natur visats ha en särskilt positiv effekt (van den Bosch et al. 2015).

Trots att det finns väldokumenterade hälsoeffekter av vistelse i naturmiljö pekar forskning på att människor successivt minskat sin kontakt med naturen och att det resulterat i en förändrad natursyn (Soga & Gaston 2016). Forskning tyder på att förståelsen för naturmiljöns kvaliteter försvagats över generationer där uppfattningen om vad som är natur förskjutits från naturskog till produktionskog (Soga & Gaston 2018). Vi tappar alltså inte bara kontakt med det som får oss att må bra, vi tappar även förståelsen för den typ av natur som har bäst läkekraft. I detta sammanhang får naturreservat en viktig roll, inte bara som områden där naturskog kan bevaras, utan även som platser för rekreation, för stärkt naturkontakt och där naturupplevelser kan inrymmas (Naturvårdsverket 2006).

För att möjliggöra vistelse i naturmiljö är tillgänglighet en viktig förutsättning. Det behöver finnas infrastruktur i form av vägar och parkeringar som gör att vi kan ta oss till naturen. Väl inne i ett naturområde påverkar aspekter som leder, rastplatser och skyltning områdets tillgänglighet. Människor har i grunden olika förutsättningar för att uppleva och ta del av omgivningen. Våra kroppsliga, kognitiva och sociala skillnader innebär att behovet av stöd och tillgänglighetsanpassning varierar. En tillgänglighetsanpassning kan handla om tillförandet av ramper och ledstänger, skyltning och kontrastmarkeringar men även tolkning och ledsagning. Anpassningar som för en individ är helt avgörande kan gå helt obemärkt förbi för en annan. I naturmiljön handlar tillgänglighetsarbetet inte sällan om hur stigar och leder dras i terrängen, att branta passager undviks och att markmaterial tillförs för att skapa torra och framkomliga leder (Schibbye 2007).

Tillgänglighetsanpassningar i naturmiljö är en viktig åtgärd för att fler ska kunna ta del av naturen. Myndigheten för delaktighet (MFD) uppskattar att 10–30% av befolkningen är beroende av tillgänglighetsanpassningar (Myndigheten för delaktighet 2025). Det nationella tillgänglighetsarbetet är definierat i propositionen *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken* (Proposition 2016/17:188), där flera konkreta åtgärder presenteras för ett framtida mer inkluderande samhälle.

I linje med detta har Sverige tagit fram friluftslivsmål som ämnar till att ge människor stöd till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (Naturvårdsverket 2025). I målen är tillgänglighet särskilt inskrivet som en grundförutsättning för deltagande. Det innebär att alla människor, oavsett förmåga, ska ha möjlighet att vistas i natur- och kulturlandskapet. Målet har fyra preciseringar, där ett är särskilt inriktad mot samhällsplanering, förvaltning och skötsel samt andra fysiska åtgärder och information (Naturvårdsverket 2025). Boverket är ansvarig sektorsmyndighet och enligt måluppföljning för år 2023 konstateras att ”Utvecklingen är negativ. Insatser saknas eller uppskattas som otillräckliga nu och de närmaste åren”. En bidragande orsak till att utvecklingen är negativ är just avsaknad av infrastruktur och övriga satsningar på ökad framkomlighet (Naturvårdsverket 2023; 2025).

I Sverige arbetar flera myndigheter, organisationer och stiftelser med att tillgängliggöra friluftsliv. En av dessa organisationer är Upplandsstiftelsen. Stiftelsen äger och förvaltar naturreservat i Uppland. Bland stiftelsens många fokusområden är tillgänglighet ett. Detta projekt formades när Upplandsstiftelsen såg en potential att genom landskapsarkitektur öka tillgängligheten i deras naturområden och utlyste detta som ett examensarbete. Tillsammans pekades Oxhagens naturreservat ut som studieobjekt.

Till en början var projektet inriktat på fysisk tillgänglighet, det vill säga hur entréer, stigar och rastplatser kan utformas för att människor ska kunna ta del av naturmiljön. I denna ansats saknades ett vidare resonemang kring naturmiljöns upplevelsevärden och frågor väcktes kring vilka upplevelser tillgängligheten faktiskt möjliggör. Om tillgängligheten är en förutsättning för att uppleva en plats blir även frågor om platsen faktiska upplevelsevärden central. Projektet vill därför bredda det konventionella tillgänglighetsperspektivet från fysisk tillgänglighet till att även bädda in ett upplevelseperspektiv. Projektet undersöker därmed tillgänglighet som en sammanvävd fråga om rörelse, orientering, vistelse och upplevelser av naturmiljön. Fokus ligger inte enbart på hur människor tar sig fram i landskapet utan också på hur landskapet upplevs och används.

Detta breddade synsätt sammanfogar teorier kring naturmiljöns hälsoeffekter, fysisk tillgänglighet och landskapets upplevelsevärden. Projektet presenterar ett gestaltungs-förslag för Oxhagens naturreservat med entréer, rastplatser och en vandrings-slinga där naturupplevelser och tillgänglighet förenas i ett och samma landskap.

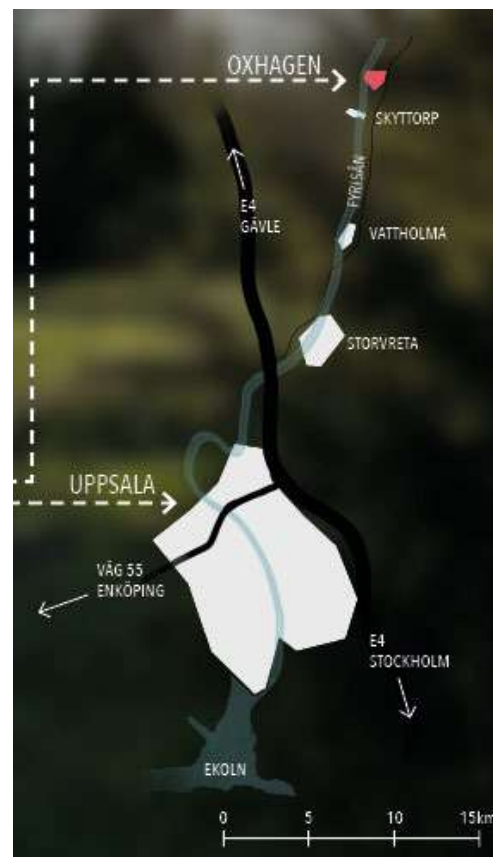
1.1 Oxhagens naturreservat

Oxhagens naturreservat ligger cirka 30 km norr om Uppsala och omfattar ett varierat landskap med höga naturvärden i blomsterrika hagmarker, lövskogar, omslutande barrskog och våtmarker (Upplandsstiftelsen 2026). Topografin är varierad med småblockiga skogar och flacka öppna åker- och ängsmarker. I Väst rinner Fyrisån och i öst bildar Vattholmaåsen en tydlig rygg där den högsta punkten erbjuder en stor utsikt över landskapet.

I reservatet står många äldre ekar som vittnar om att markerna länge hållits öppna genom bete eller slätter. Oxhagens flora är starkt gynnad av att markerna hävdas. På våren blommar blåsippor, vitsippor och gullviva och på sommaren jungfrulin, solvända och rödklint, för att nämna några av reservatets tongivande växter (Upplandsstiftelsen 2026).

Syftet med reservatet är att bevara de äldre skogspartierna, de geologiska bildningarna, de hydrologiska betingelserna, bevara och återskapa livsmiljöer i betad hagmark samt den biologiska mångfalden som är förknippad med nämnda förhållanden samt i den mån det inte strider mot bevarandeintressena, tillåta och med enkla anordningar underlätta allmänhetens möjligheter till naturupplevelser inom området (Länsstyrelsen 2024).

Oxhagens upplevelsevärden går att härleda till en stor landskapsvariation, där en mångfald av naturtyper finns representerad på en relativt liten yta. Det finns en stor potential att i detta projekt tillgängliggöra rörelse mellan dessa områden och att anlägga vistelseplatser där både rörelsen och vistelsen anknyter till landskapets befintliga värden.

Figur 1. Översiktsskarta över Oxhagen och dess omgivning

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Syftet med projektet är att undersöka hur landskapsarkitektonisk gestaltning kan bidra till att tillgängliggöra och förstärka rekreationsvärden i naturmiljöer.

2.2 Frågeställningar

1. Vilka framträdande rekreationsvärden finns i landskapet vid Oxhagen?
2. Hur kan platser i Oxhagens naturreservat identifieras och gestaltas så att de landskapsmässiga kvalitéerna framhävs och tillgängliggörs?

3. Avgränsningar och definitioner av begrepp

3.1 Avgränsningar

Projektet avgränsas enligt följande:

Tematisk avgränsning

Projektet undersöker hur Oxhagen kan tillgängliggöras genom landskapsarkitektonisk gestaltning. Fördjupade analyser kring gestaltungsförslagets ekologiska-, ekonomiska-, juridiska- och sociala konsekvenser behandlas inte i projektet. Avgränsningen har gjorts för att möjliggöra fokus riktas på landskapets upplevelsemässiga och tillgänglighetsrelaterade kvaliteter.

Geografisk avgränsning

Förslag på tillägg sker huvudsakligen inom reservatsgränsen. Områden utanför reservatsgränsen behandlas endast översiktligt och främst i relation till angöring, rörelsestråk och reservatets koppling till omkringliggande samhällen. Någon fördjupad analys eller gestaltning av omgivningen genomförs inte.

Metodisk avgränsning

Projektet bygger huvudsakligen på den egna skissprocessen, platsbesök och fördjupande tematiska analyser av platsen. Några kvantitativa analyser, omfattande brukarstudier eller tekniska utredningar genomförs inte.

Detaljnivå

Gestaltningen behandlas på en övergripande detaljnivå (typ programnivå), med fokus på stråk och utvalda platser där gestaltningen blir mer detaljerad. Inga bygghandlingar produceras.

Juridiska avgränsningar

Projektet utgår från Oxhagens förutsättningar som naturreservat och tar hänsyn till reservatets syften och föreskrifter. Gestaltungsförslaget har dock utvecklats i en process där föreskrifterna tolkats övergripande. Någon vidare analys kring förslagets genomförande och huruvida det rymms inom reservatets föreskrifter eller ej genomförs därför inte.

3.2 Definitioner av begrepp

Rekreation

Med rekreation avses: Aktiviteter som människor ägnar sig åt av egen vilja på fritiden för avkoppling och upplevelser (Paulsson et al. 2023:20)

Friluftsliv

Med friluftsliv avses: ”vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling” (SFS 2010:2008). Begreppet är smalare än *Rekreation* och avgränsas till vistelse utomhus.

Naturupplevelser

Det förefaller inte finnas någon universell definition av vad som är en naturupplevelse. Därför definierar projektet en naturupplevelse som: En individuell upplevelse som uppstår vid kontakt med naturen.

Upplevelsevärden

Med upplevelsevärden avses: De rumsliga, sinnliga och emotionella kvaliteter i landskapet som påverkar hur en plats upplevs och används av människor (Stoltz & Grahn 2021).

Tillgänglighet

Med tillgänglighet avses: ”den utsträckning i vilken produkter, system, tjänster och inrättningar kan användas av personer från en grupp med bredast möjliga spektrum av egenskaper och förmågor så att dessa personer kan uppnå specificerade mål i specificerade användningssammanhang” (ISO 26800:2011).

Fysisk tillgänglighet

Med fysisk tillgänglighet avses: Platser som enligt Plan- och bygglagen (SFS 2010:900, 8 kap. 1§) n.d.) uppfyller kraven om tillgänglighet.

3.3 Projektets relation till Upplandsstiftelsen

Upplandsstiftelsen är extern part i detta examensprojekt. Stiftelsen ägs av Region Uppsala tillsammans med länets kommuner. Syftet är att utveckla och vårda områden för friluftsliv (Upplandsstiftelsen 2025). Stiftelsens personal har bistått med att peka ut Oxhagen som lämpligt studieobjekt. De har även hjälpt till att hitta personer för den workshop som genomfördes inom ramen för projektet. I övrigt har designprocessen varit fristående från stiftelsens inblandande och det har aldrig funnits krav på att projektet ska landa i ett visst resultat.

4. Kunskapsbakgrund

Landskapet är ett område sådant det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspelet mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer (Boverket 2013)

Så lyder den svenska översättningen av den Europeiska Landskapskonventionens definition av landskapet. En kombination av naturliga och kulturella processer, som över tid resulterat i det landskap vi rör oss i idag. I Oxhagen finns omslutande skogar, öppna haglandskap och industriella lämningar – spår av naturliga och kulturella processer. Följande teorier har använts för att vidare förstå hur det framtida Oxhagen kan göras mer tillgängligt och upplevelserikt. I några fall berörs vissa teorier även under kappans metodavsnitt då de även innehåller metodologiska aspekter som använts under designprocessen. Mer om detta i Kapitel 5. *Analys och metod.*

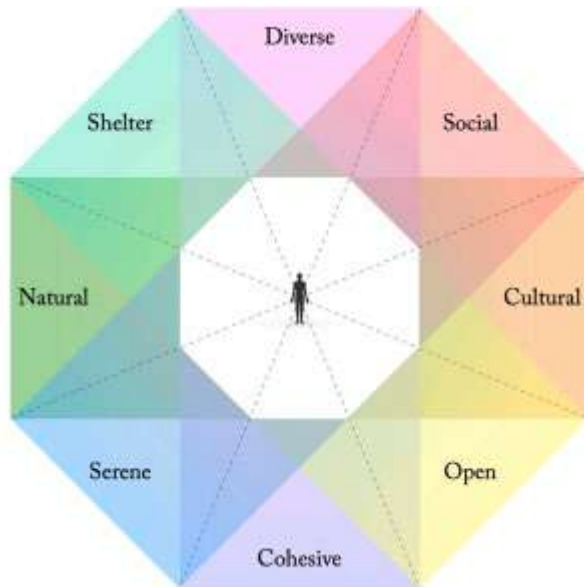
4.1 Naturens effekt på hälsa och välbefinnande

Forskning visar att vistelse i naturmiljöer har positiva effekter på människors hälsa och välbefinnande. White et al. (2019) visar att vistelse i natur under minst 120 minuter per vecka är särskilt gynnsamt för hälsan. Bratman et al. (2015) har vidare visat att promenader i naturmiljö ger större positiva effekter på kognitiv förmåga än promenader i stadsmiljö, samt att dessa effekter kvarstår under längre tid. Även naturmiljöns karaktär har betydelse för återhämtning, där Van den Bosch et al. (2015) identifierar rofyllda miljöer som särskilt viktiga för stressreduktion och återhämtning. I en ny studie visar Wall-Reinius & Strömqvist (2026) att promenader i naturen bidrar till äldre personers välbefinnande, men att denna grups behov, som ofta går att koppla till tillgänglighetsanpassning, förbises (Wall-Reinius & Strömqvist 2026).

Samtidigt pekar forskning på en successivt minskande kontakt mellan människor och naturmiljöer. Soga och Gaston (2018) beskriver hur uppfattningen om vad som betraktas som natur har förändrats över generationer där tidigare referenser till naturskog successivt ersätts av mer produktionspräglade landskap. Enligt Soga och Gaston (2018) uppstår fenomenet bland annat genom att vi får färre historiska referenser av tidigare naturtillstånd. Denna förskjutning riskerar att minska både förståelsen för och tillgången till naturmiljöer med höga ekologiska och upplevelsemässiga värden.

4.2 Upplevelsevärden

I arbetet att förstå landskapets förutsättningar till naturupplevelser har Stoltz och Grahn (2021) teorier om landskapets sensoriska kvaliteter använts. De sammankopplar landskapets karaktär och kvaliteter till åtta så kallade upplevda sensoriska dimensioner, förkortat PSD (Perceived sensory dimensions). De åtta PSD:erna är sammanfattade i bilden nedan.

Figur 2. Åtta PSD:er och hur de förhåller sig till varandra. (Stoltz & Grahn 2021)

De åtta PSD:erna är Varierad, Social, Kulturell, Öppen, Sammanhängande, Lugn, Naturlig och Skyddad. Stoltz och Grahn (2021) har skapat ett diagram (figur 2) där dessa dimensioner sätts i ett sammanhang. PSD:er nära vandra i diagrammet är också nära vandra i upplevelsen. Kvaliteter i den motsatta axeln är kvaliteter som står i kontrast till varandra. Alla dimensioner är viktiga för den mänskliga upplevelsen men alla kvaliteter kan inte inrymmas på en och samma plats (Stoltz & Grahn 2021).

I projektet har teorin använts för att, på en övergripande nivå i skissprocessen, sammanlänka respektive upplevda karaktärsområde med en potentiell upplevd sensorisk kvalitet. Till exempel har Den omslutande barrskogen länkats till den Skyddade dimensionen, och Ängen till den Sociala dimensionen. Detta har bidragit till en förståelse för landskapets inneboende upplevelsevärden, hur dessa förhåller sig till varandra och vilken potential det enskilda karaktärsområdet har när tillägg ska skapas.

Längre fram i designprocessen, när idéer om ett helhetsgrepp kring Oxhagens tillägg börjat ta form, har denna logik använts för att skapa en jämn komposition i

landskapet. Det har handlat om att skapa platser som resonerar och förstärker den sensoriska kvalitén, platser som ibland kompletterar varandra och platser som ibland står i kontrast. Till detta har den nya vandrings slingan skapats för att förhöja platsens sensoriska kvaliteter, där slingan förläggs på ett sätt som försätter besökare i en viss sinnesstämning som resonerar med den kommande rastplatsens sensoriska kvaliteter. Omslutande, vindlande och långsamt inför en lugn plats (till exempel Åplatsen) och öppet, rakt och snabbt för sociala platser (till exempel Ängen), och däremellan går rörelsen i en gradient från lugn till social. Tillsammans bidrar platsernas sensoriska kvaliteter till en variationsrik men samlad upplevelse.

För att förtydliga hur detta resonemang format de tillägg som detta projekt presenterar kan vi se till Åplatsen. Den ligger i ett lugnt område (serene), i skissprocessen drogs först spången rätt genom platsen, men för att förstärka platsens egna lugn förflyttades senare spången bort och Åplatsen fick en enskild entré, en avstickare från huvudspången. På så vis bejakades och förstärktes platsen sensoriska potential. Fler exempel finns under kapitlet *Skissprocessen – hur har formen uppstått?*

4.3 Skogens rekreationspotential

Paulsson et al. (2023) har studerat skogens rekreationspotential. Studien framhåller att det är svårt att fastställa vilka exakta landskapsmässiga egenskaper som är viktiga för upplevelsens kvalitet, mycket på grund av att människor föredrar olika upplevelser, men att det ändå finns några generella aspekter som påverkar den samlade potentialen. Studien behandlar skog men poängterar att det är svårt att exakt definiera var den upplevda skogen börjar och slutar, om den till exempel även innefattar gläntor, sjöar, vattendrag och mer öppna ytor eller ej. Jag har därför i det här fallet tolkat skogen i vidare mening och inspirerats av studiens resultat för att förstå landskapets samlade rekreationspotential.

Enligt studien påverkas skogens rekreationspotential av dess egna egenskaper, såsom topografi, täthet, ljus och ljud, samt människors möjlighet att vistas i skogen. Studien pekar på att gamla träd, närhet till vatten, låg bullernivå, stigar, leder, kulturella spår och tillgänglighet alla är komponenter som berikar upplevelsen (Paulsson et al. 2023). Även människors avstånd till naturområden samt kunskap om de miljöer de vistas i har positiv inverkan på det samlade rekreationsvärdet (Paulsson et al. 2023).

Att gamla träd är viktiga för upplevelsen stöds av Simkin et al. (2020) som i en studie analyserat hur ålder på skog påverkar människors välbefinnande och

återhämtning. Resultatet visar att gammal kontinuitetsskog och mogen kommersiell skog har större effekt än urban rekreationsskog och ung kommersiell skog.

I kontrast till detta finns forskning som tyder på skogens ålder inte bara påverkar upplevelsen positivt. Gundersen et al. (2017) visar i en studie att gammal död ved, som ofta är förekommande i äldre skog, kan upplevas stökig och påverkar upplevelsen negativt. Studien visar dock att upplevelsepotentialen ökar om förståelsen för den döda vedens ekologiska roll kommuniceras. Detta kan exempelvis uppnås genom skyltning (Gundersen et al. 2017). Inom landskapsarkitekturen har Joan Iverson Nassauer belyst detta genom att introducera begreppet ”messy ecosystem, orderly frames” och ger faktiska förslag på hur den till synes stökiga naturen kan ramas in genom valda designgrepp eller skötselåtgärder. Till exempel kan gångar i ängsytor klippas låga för att ge en kurerad känsla. Enligt Nassauer kan dessa åtgärder öka acceptansen för naturliga och vildvuxna områden med höga naturvärden (Nassauer 1995).

För projektet har detta givit insikter om hur gestaltningen kan ta stöd i landskapets naturliga och kulturella spår, för en ökad rekreationspotential.

4.4 Naturvägledning

Naturvägledning är insatser som ämnar att ge människor bättre kunskap och förståelse för natur- och kulturlandskapet (Naturvårdsverket 2018). Naturvägledning kan ske på olika sätt, bemannat genom exempelvis guidningar eller obemannat genom skyltning, digitala vandringar eller utställningar. Gemensamt syfte är att upplevelsevärde ska höjas och att människor ska stärka sin naturkontakt (Naturvårdsverket 2018). Även om intentionen är god så finns det, som Fälton (2023) beskriver, en risk att upplevelser uteblir eller begränsas när vägledning och skyltning sker till en grad så besökarens egen lust att utforska landskapet hämmas. I detta projekt har gestaltningen utgått från någon sorts mellanväg, att vägledning är viktigt och kan förhöja upplevelsen, men att det ska ske på rätt plats och i rätt omfattning. Det har bland annat tagit uttryck hur skyltplatser placerats i anslutning till entréer, där idén är att information ges innan besökare går in i reservatet – för att upplevelsen av att gå in i reservatet ska stå i centrum. Vidare föreslås att skyltning och vägledning framför allt sker längs den nya rundslungan, så att ingreppen hålls samlade och den fria rörelsen utanför lederna fredas.

4.5 Tillgänglighet

Naturvårdsverket belyser i sin handbok *Tillgängliga natur- och kulturområden* (Naturvårdsverket 2013) hur tillgänglighet kan integreras i natur- och kulturlandskapet genom utformning, information och vägledning samtidigt som hänsyn tas till platsens karaktär och förutsättningar. Handboken har använts som stöd till att förstå tillgänglighet i naturmiljöer, både ur ett fysiskt och upplevelsemässigt perspektiv. Det finns dock forskning som pekar på att det finns svårigheter att verka för tillgängliga naturområden. Kling (2024) menar att det finns motsättningar mellan naturvård och tillgänglighet, där naturvårdens intressen ofta prioriteras över tillgängligheten. En följd av detta är att områden inte tillgängliggörs med hänvisning till att det kan skada naturmiljön.

I mitt projekt har jag på ett mer övergripande plan försökt hitta synergier mellan tillgänglighet och naturvård genom att arbeta med platser där den ökade tillgängligheten även innebär ett behov av skötsel som kan genomföras som naturvårdande insats. Ett exempel är spången genom våtmarken där dragningen innebär att videsnår måste röjas och att landskapet på så vis kan hållas öppet. Vidare har projektets förslag koncentrerats till platser som i grunden har god förutsättning till tillgänglighet, på så vis kan ingreppen begränsas och risk för konflikt med naturvårdens intressen potentiellt reduceras.

4.6 Landskapsanalys

Det svårt att undgå teori och metod som rör landskapsanalys när ett landskap ska analyseras. Både den engelska *Landscape Character Assessment (LCA)* (Swanwick 2002) och den svenska versionen *Integrerad Landskapskaraktärsanalys* (Trafikverket 2017) har inspirerat mitt sätt att angripa landskapet. Båda metoder grundas i ett teoretiskt grepp där landskapet är flerskiktat och där dess karaktär påverkas såväl av kulturella (mänskliga) och naturliga processer, och genom att analysera landskapets samlade aspekter är tanken att en fullständig och objektiv bild av landskapet kan framträda. Det finns dock kritik mot att dessa metoder, eftersom arbetsprocessen är framdriven av aktiva val och avväganden, vilket innebär att det i princip är omöjligt att återge landskapet som någonting objektivt (Butler & Berglund 2014). I mitt projekt har jag, i stället för att försöka avtäcka landskapets alla objektiva sanningar i en landskapsanalys och ha dessa som utgångspunkt, valt att vistas i landskapet för att låta min subjektivitet, mitt upplevda, styra arbetsprocessen. Girot (1999) beskriver att det första mötet med en plats är unikt och kan ge värdefulla insikter i en kommande designprocess. Det har jag tagit fasta på.

Hur detta tagit form i min arbetsprocess kan läsas mer fördjupat i avsnittet som berör platsbesök, men principen har varit att *känna och uppleva* innan jag analyserat vid datorn.

Med respekt för att landskapskaraktärisering är ett så etablerat begrepp kopplat till en specifik metodtradition valt att inte använda ordet "landskapsanalys" i mitt arbete, utan hänvisar i stället till "*upplevda karaktärsområden*" och försöker vara explicit med vad som är upplevelsen i den specifika landskapstypen samt kopplar den till landskapets rekreationspotential.

4.7 McHarg's teori och metod om landskapets lager

Med inspiration från Ian McHargs (1992 [1969]) teorier om att planering och gestaltning bör utgå från landskapets förutsättningar har landskapet analyserats i tematiska lager, där landskapets flerskiktiga komplexitet brutits ner i enskilda sakanalyser. Analyserna rör bland annat geologi, hydrologi, målpunkter, historiska spår med mera. Enligt McHargs principer ska sedan de separata lagren överlagras för att synliggöra samband och potential som sedan kan vägleda en framtida markanvändning. I det här fallet väljer jag att inte visa all information överlagrad i en karta då den blir för komplex och svår att läsa. I stället väljer jag att visa samtliga tematiska kartor enskilt, där alla kartor har samma utsnitt och grafiska stil. Utsnittet blir igenkännbara och det blir då lätt att titta på kartorna separat men ändå jämföra och överlagra information visuellt.

4.8 Branzells teorier om hur rumsligheter kan noteras

Med hjälp av Arne Branzells (1976) principer har landskapets rumslighet och rörelse analyserats. Det har resulterat insikter som rör definierande av rum, gränsdragningar och hastigheter i landskapet som alla är viktiga i den sammantagna mänskliga upplevelsen. Enligt Branzell (1976) finns det begränsningar i att bara producera sektioner, planer och perspektivbilder, de blir ofta en bild från ett givet ögonblick, där följsammanhang eller aspekter om tid inte förmedlas. Enligt Branzell ska det inte vara en uttömmande process att notera rumsligheter, det räcker med enkla kartor där landskapets rumslighet generellt noteras. I mitt projekt har jag valt att lägga resultatet av detta bland de McHarg-inspirerade tematiska analyserna.

Branzells teorier om ritningen som ofullständigt återgivande medium av rummet (Branzell 1976) har inspirerat uppbyggnaden av projektets booklet där jag har

försökt hitta ett sätt att blanda perspektiv, sektioner, planer med text och kartor för att även rumsligheten och rörelsen i landskapet ska förmedlas.

4.9 Hur form uppstår i skissprocessen

Den iterativa skissprocessen tar stöd i det Jadwiga Krupinska beskriver som *Analys genom syntes* (Krupinska 2016:151). Krupinska beskriver arbetssättet som en ständigt pågående process, där former testas och utvecklas över tid, där arbetet genom skissandet får nya utgångslägen som sedan påverkar formen. Enligt Krupinska finns det inget givet slut för skissprocessen, det ligger i skaparens egna beslut när processen ska avslutas. I detta projekt har skissprocessens längd i stort avgjorts av projektens deadline, något som är en påverkande faktor även för erfarna arkitekter (Krupinska 2016).

5. Analys och metod

Kommande avsnitt beskrivs projektets arbetsprocess samt de metoder som använts för att analysera platsen och utveckla gestaltungsförslaget.

5.1 Litteraturstudier

Litteraturstudier genomfördes i synnerhet i början av projektet för att få en grund att basera designarbetet på. Under detta skede formerades projektets teoretiska grund, som sedan utvecklats under projektets gång. Studien omfattade forskning om friluftsliv, upplevelsevärden, naturkontakt, tillgänglighet och återhämtning, samt litteratur om naturvägledning och gestaltning av naturmiljöer.

En särskilt tongivande källa var Riksantikvarieämbetets och Naturvårdsverkets digitala kurs *Webbutbildning för att förbättra tillgängligheten i natur- och kulturområden* (Riksantikvarieämbetet 2020). Där jag fick en ökad förståelse för ämnets problemrymd, och vilka faktiska utmaningar som ligger i att tillgängliggöra natur- och kulturområden, både ur ett brukar- och förvaltningsperspektiv. Utöver kursen användes vetenskapliga artiklar, myndighetsrapporter, vägledningar och planeringsunderlag relevanta för naturreservat och friluftsliv. Sökningar i databaser som Scopus och SLU:s bibliotekstjänst Primo har gjorts på bland annat: Recreation, Outdoor life, Nature experience, Nature reserve.

5.2 Skrivbordsstudier

Skrivbordsstudier genomfördes för att skapa förståelse för platsens fysiska, historiska och rumsliga förutsättningar. Studien omfattade analys av kartmaterial, historiska flygbilder, reservatsbeslut, geologiska och hydrologiska underlag samt planeringsdokument.

I arbetsprocessen påbörjades detta efter det första platsbesöket och pågick iterativt genom hela arbetsprocessen. Skrivbordsstudierna kompletterade platsbesöken och litteraturstudierna och lade tillsammans grunden för gestaltungsarbetet. I projektets booklet sammanfattas skrivbordsstudierna i kapitlet *Fördjupade analyser av landskapet*, och innefattar analys av landskapets upplevda karaktär (LCA/ILKA), analyserade rumsligheter inspirerat av Branzell (1976) och landskapets tematiska lager inspirerat av McHarg (1992 [1969]).

5.3 Platsbesök och kronologisk arbetsprocess

En viktig del av arbetsprocessen har varit att spendera tid på plats i Oxhagen, på egen hand och tillsammans med andra. I det fysiska mötet med landskapet har insikter vuxit fram och att diskutera dem på plats med andra har varit ovärderligt.

Följande avsnitt är skrivet i kronologisk ordning, där läsaren får följa projektets process från det första platsbesöket i februari till färdigställdt i maj. Något avvikande i kronologin är skissprocessen som varit pågående från det första besöket och presenteras i ett separat avsnitt.

Inför mitt första besök i Oxhagen avstod jag från att läsa om platsen, jag ville inte heller studera några detaljerade kartor eller diskutera den med andra. Det var ett aktivt val för att skapa rum för det egna mötet med platsen. Jag ville hålla mig fri från idéer om hur platsen är och fungerar och låta mina första intryck ta plats, inspirerat av Girot (1999). Förhållningssättet gjorde mötet spännande och lättamt, det fanns inga krav att jag helt skulle förstå eller avtäcka landskapets alla värden och funktioner, det gav mig förutsättningar att upptäcka och känna. Det gjorde att jag kunde närma mig landskapet och på ett tillåtande sätt.

Efter det första besöket har de initiala intrycken vävts samman med diskussioner, fördjupande studier av landskapet och en skissprocess. Detta har sannolikt bidragit till en mer nyanserad förståelse för landskapet i sin helhet. Det är dock lätt hänt att när kunskap läggs till i lager, till exempel när ett besök görs för att uppleva något specifikt (väder, tid på dygnet, blomning etcetera), till slut smälter samman till en generell kunskapsbas. I det här fallet har jag varit noga med att hålla isär mina upplevelser genom att föra journalanteckningar efter varje besök. Jag har varit särskilt noga med att inte tappa bort mitt första möte med platsen, och anser att det bidragit med en ökad respekt för det första mötets betydelse för helhetsupplevelsen – någonting som blivit bärande i gestaltungsarbetet, att skapa plats för att tydligt markera antrandet av reservatet.

Mina möten med landskapet sammanställs nedan. Här förekommer viss dubblering med projektets booklet, jag har valt att vara mer reflekterande kring mina metoder i kappan och mer inkännande i upplevelsen i min booklet, men för läsbarheten är det viktigt att informationen finns på båda ställen.

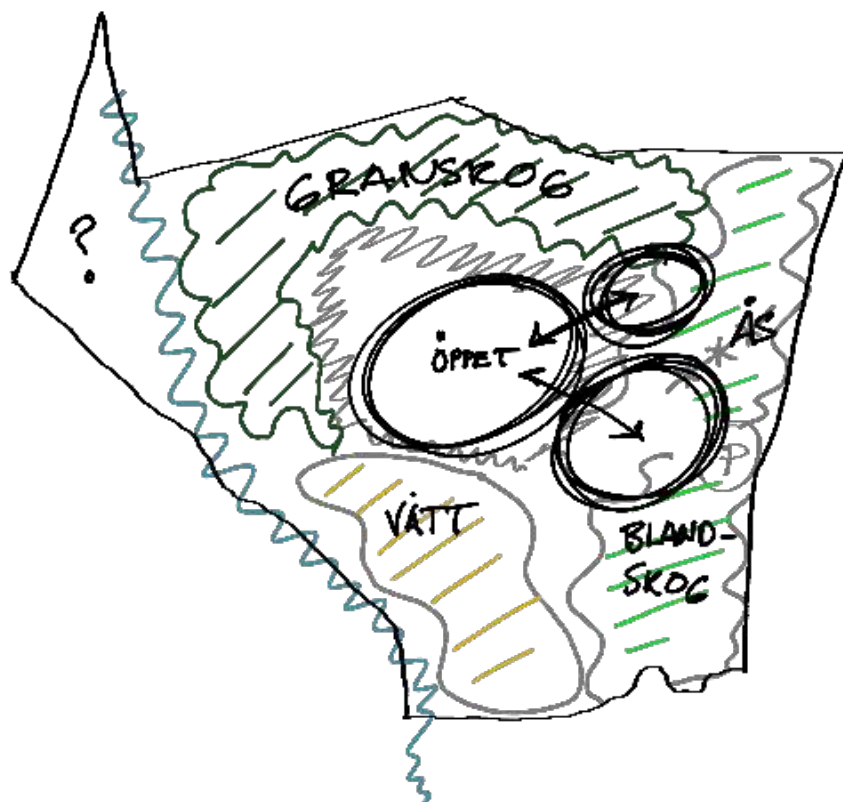
5.3.1 Besök 1. 6 februari 2026

Vid det första besöket visste jag inget mer än att Oxhagen var ett naturreservat och vart det låg. Planen var att vandra på intuition, ta bilder, skissa och anteckna mina upplevelser och landskapets tillgänglighetsaspekter såsom befintliga stigar och dess framkomlighet.

Jag slogs av Oxhagens variationsrika landskap, och trots att reservatet var snötäckt var landskapets årsringar tydliga. De gamla vidkroniga ekarna vittnade om det historiska Oxhagen och friluftslivets få, men ändå befintliga, anordningar vittnade om det mer samtida Oxhagen. I backarna stod stora ekar och aspar kring hassel- och enbuskage, åkermarken var stängslad och fri från sly. Platsen var komplex men läsbar. Spår fanns av historiska, samtidiga, naturliga och kulturella betingelser.

Efterarbete

Efterarbetet bestod av att samla upplevelserna i en karta (figur 3). De öppna ytorna var mer tillgängliga än de stängda partierna i granskogen, blandskogen och våtmarken.

Figur 3. Tidig karta över Oxhagens variation

5.3.2 Besök 2. 10 februari 2026

OXHAGENS UPPLEVDA KARAKTÄR

Planen med besöket var att samla information för att bryta ner landskapets karaktär i områden, mycket inspirerat av principer från LCA och ILKA samt Branzells metoder att notera rumslighet. Inför detta besök hade ett fältstudieformulär gjorts för att på ett mer strukturerat sätt ta mig an platsen. Formulärets delar inspirerades av de aspekter som studeras när en ILKA genomförs, och kompletterades med aspekter som uppskattades vara relevant.

FÄLTSTUDIEFORMULÄR LANDSKAPSANALYS OXHAGEN

Område: BRYNZONEN → BETESMARK & BARRSKOG
Delområde / karaktärsområde (arbetsnamn):
Datum/tid: 10/2 - 11-
Väderförhållanden: - 11-
Observatör: FSK

Generell beskrivning

BRYNZON MELLAN TRÄSKEDEN & ENTREPLATS. RARE STIG EMELLAN
PLATSERNA TRÖSKEDEN TILL DEN MER OMSLUTANDE
BARRSKOGEN RELATIVT BRA POTENTIAL FÖR TILLGÄNGLIGHET
GOD POTENTIAL FÖR RASTPLATS M. UTSICHT MOT BETESMARK

LANDSKAPETS FYSISKA STRUKTUR

Terrängtyp

PLAN SVAGT KUPERAD KUPERAD BRANT

Tydliga former (ryggar/sänkor, dalgångar): FÖRLÄNGNING AV BETESMARK,
DIKAD

RUMSLIG STRUKTUR

Rumstyp (Öppet/halvöppet/slutet):

Skala (liten/mellan/stor skala):

Komplexitet (Monoton/delvis varierat/varierat/komplex):

Rumskapande element (vegetation, topografi, bebyggelse):

Rumsliga gränser/övergångar: BETESMARK

Riktningar: STÅRILL, STIGEN GER SW, VFN MOT BRESMARK GER SW

VEGETATIONSSTRUKTUR

Dominerande vegetationstyp: BARK → GRAN, TALL, KW, EK I BRYN

Trädsikt (täthet, ålder): GAMMAL EK 200ÅR?

Busk-/fätskikt: SW, HASSEL

Brynzoner (skarpt / diffusa): SKARPT GRÄNS MOT BETESMARK

Död ved / gamla träd: MCT

Figur 4. Fältstudieformulär för att notera landskapets upplevda karaktär. Här för Brynazonen. Sida 1.

LANDSKAPETS TIDSDJUP
 Spår av äldre markanvändning: BETTESMARKEN DUKAD
 Ålder på strukturer (ung / mogen / gammal):
 Tecken på kontinuitet eller omvandling:

MÄNSKLIG ANVÄNDNING
 Rörelsestråk (typ/slitage/känsla): TVÅ GA LEDER
 Pågående markanvändning (rekreation, bete, skogsbruk):

UPPLEVELSE
 Dominerande karaktär:
 Ljudbild: SE ÄLVEN → VÄG
 Synintryck (siktlinjer, blickfång): MYT Ö ÖVER BETTESMARKEN
 taktilla intryck:
 Läsbarhet (orienteringsbarhet): BRYNZONEN SER PÅ GÅRD

KLIMATFÖRHÅLLANDEN
 (skuggigt, soligt, vindexponerat, lä)
 ↓
F. SLD

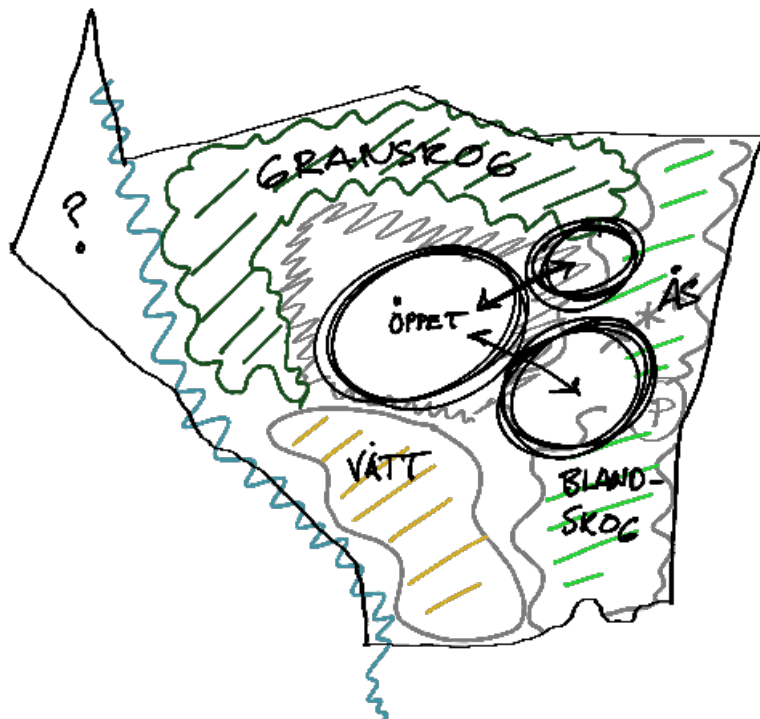
Figur 5. Fältstudieformulär för att notera landskapets upplevda karaktär. Här för Brynzonen. Sida 2.

Efterarbete

Efterarbetet bestod av att sammanställa alla upplevda karaktärsområden, göra en karta över dess gränsdragningar samt sammanfatta observationerna i text. I figur 6 går det att se hur kartan från det första besöket resonerar med kartan över de upplevda karaktärsområdena. Gränsdragningarna är generellt överlappande. Samtliga områden med beskrivning går att se i kapitlet ”upplevda karaktärsområden” i projektets booklet.

Därefter analyserades det som inte direkt ligger i det upplevda, som landskapets geologi och form, vegetation, rörelser, markfukt, historiska kartor med mera. Detta gjordes enligt McHarg’s idéer om landskapets olika tematiska lager och går att se i kapitlet ”Fördjupande analyser av landskapet” i projektets booklet.

Utifrån dessa samlade analyser och de två första besöken kunde vissa slutsatser dras kring landskapets begränsningar och potential. Potentialen lades till ritbordet och begränsningarna blev frågor för fortsatt utredning vid kommande besök. Dessa insikter avrundar det fördjupande analysavsnittet i projektets booklet.

Figur 6. Skissade och upplevda områden och hur de relaterar till den mer strukturellt producerade kartan

5.3.3 Besök 3. 25 februari 2026

OXHAGEN I NYSNÖ

Här ville jag undersöka den fysiska kopplingen till Fyrisån. Jag slogs mest av de täta videsnår som fanns vid ån, och hur mycket våtmarken håller på att växa igen. Här undersökte jag reservatets skötselplan, där det står skrivet att våtmarken ska hållas öppen (Länsstyrelsen 2002). Här gjordes reflektioner kring att området skulle må bra av hårdare hävd och röjning, både utifrån skötselplanen och från ett tillgänglighetsperspektiv.

Figur 7. Tät videsnår i våtmarken

5.3.4 Besök 4. 31 mars 2026

PLATSBESÖK OCH WORKSHOP

Upplandsstiftelsens har en testpatrull bestående av personer med olika funktionshinder som stiftelsen engagerar för att förstå hur deras anläggningar fungerar, var det finns hinder och svårigheter, men även var det finns potential. Enligt Kling (2024) finns det en uppenbar kunskapsbrist angående hur personer med funktionsnedsättning önskar att ta del av naturen, Kling menar därför att det är viktigt att inkludera personer med funktionsnedsättning i arbetet att utveckla tillgängligheten i skyddade områden.

I mitt fall hade jag mestadels varit i mina egna upplevelser och det var läge att ta in andra perspektiv. Jag hade förberett en folder (bilaga 1) med information om projektet och Oxhagen i sin helhet som inför workshopen skickades till testpatrullen. Foldern syftade till att deltagarna skulle ha likvärdiga kunskaper om området och inkluderande inte någonting av det som fanns på ritbordet. Jag ville inte styra deltagarnas idéer om vad området kan vara i framtiden, utan snarare tillbringa tid med deras upplevelser i stunden.

Då workshopen var mitt i veckan var det svårt att engagera deltagare, men två personer ur testpatrullen deltog samt två personer från Upplandsstiftelsen som arbetar med tillgänglighet. Båda deltagarna använde rullande hjälpmedel (rullstol och el-rullstol), så det var intressant att se hur den fysiska tillgängligheten yttrade sig i verkligheten.

Upplägget var enkelt, vi skulle vara ute och uppleva. Min uppmaning var att deltagarna skulle agera som om vi inte var med, att de bestämmer vägen och hur de vill röra sig i landskapet, men att vi alltid går tillsammans och diskuterar landskapets förutsättningar. Därefter samlades vi för att diskutera de frågor som skickats med i foldern, enligt en semistrukturerad intervjumetod (Raphael 2024):

1. Tänk på en plats eller anordning där ni fått en stor naturupplevelse
2. Tänk på när ni haft en dålig naturupplevelse, helt eller delvis beroende på dålig tillgänglighetsanpassning
3. Finns det några lösningar på föregående problem: Vad fattades för att naturupplevelsen skulle vara positiv?

Efter varje fråga hade vi en gemensam diskussion. Resultatet av detta har bejakats i gestaltningsprocessen och bidragit till förslagets utformning – inte minst hur

platser placeras i landskapet och genom materialval. Platser har förlagts där det i grunden finns god tillgänglighet baserat på topografiska förhållanden. Materialval såsom gallerdurk och stenmjöl genererar bättre framkomlighet och förutsägbar vattenavrinning. Diskussionen från workshopen beskrivs mer ingående i projektets booklet.

Figur 8. Bild från workshop i Oxhagen 31 mars 2025

5.3.5 Besök 5. 8 april 2026

PLATSBESÖK I SKYMNING

Jag besökte Oxhagen i skymningsljus, jag ville se hur våren hade greppat Oxhagen. Jag gick från parkeringen mot den plats där jag tänkt mig platsen ”under ekarna”, men det var inte så många ekar på platsen som jag tänkt, och allt såg bättre ut på datorn och i mitt huvud än i verkligheten. Frågor väcktes om detta verkligen är en plats att arbeta vidare med. Vandrings slingan är fin runt skogspartiet, det kanske räcker gott för upplevelsen. Jag vandrade vidare för att se hur mycket vatten det var i våtmarken. Mycket. Jag vandrade vidare mot den nya entrén, för att se hur ljuset låg, och det var som jag tänkt. Mycket fint, flack och silande genom träden. Vidare mot Träsundet genom skogen, på en höjd stannade jag, bland stora ekar och lyssnade på skogens ljud och fåglarnas sång, taltrast, trana, koltrast, kungsfågel, större hackspett, och möjligen tretåig hackspett, men osäker. Just vistelse bland gamla träd har ett särskilt upplevelsevärde, det fick jag uppleva vid detta besök.

Här hittades platsen till det som senare skulle bli ”Under Ekarna”

Figur 9. Under ekarna. Starka sensoriska kvaliteter, speciellt i skymning med mycket fågelsång

5.3.6 Besök 6. 10 april 2026

EN NATT I RESERVATET, TÄLTNING

Jag ville uppleva när dag blir till natt och när natt blir till dag. Jag ville inte utesluta ytterligheterna i mina platsbesök och bara besöka platsen mitt på dagen. Upplevelsen var viktig för att vidare förankra mina skisser i verkligheten.

På morgonen intogs frukost i en sänka under en stor ek vid den öppna planen. Baserat på vetenskapen att vistelser vid gamla träd kan bidra till en ökad naturupplevelse (Paulsson et al. 2023) samt att den plana yta som omgärdar sänkan och har potential att vara en tillgänglig och social plats (Stoltz & Grahn 2021) väcktes tankar om att nya tillägg kan tillgängliggöra och aktivera denna potential. Under denna vistelse tillkom den plats som kallas ”Ängen”

Figur 10. Plats för vistelse under den stora eken

5.3.7 Besök 7. 12 april 2026

LÖPNING I OXHAGEN

Ett landskap byter skepnad när hastigheten förändras, det är till exempel stor skillnad på att springa och vandra genom Oxhagen. Här ville jag se hur upplevelsen och platsens egenskaper förändras när hastigheten ökar. Det blev tydligt att Oxhagen är ett litet reservat och att det inte finns någon naturlig förlängning. I öst är väg 290 en barriär och i väst är Fyrisån en barriär som båda begränsar rörelsen.

5.3.8 Besök 8. 12 APRIL 2026

OXHAGENS OMGIVNING

Hittills hade jag bara upplevt området väster om Fyrisån genom kartor. Jag var nyfiken på landskapet och om Oxhagen kan knyts ihop med Skyttorp utan att behöva gå via väg 290 som idag är tungt trafikerad och har liten vägren. Jag åkte runt via Skyttorp och insåg att en sammanslagning med Salstaleden är möjlig och att Oxhagens koppling till kringliggande samhällen på så vis kan förstärkas. Det hade inneburit att Oxhagens framtida besökare kan åka tåg till Vattholma eller Skyttorp och sedan vandra eller cykla till Oxhagen via en mindre landsväg väster om Fyrisån.

Detta skulle bidra till måluppfyllnad av de svenska friluftslivsmålen, där tillgänglighet till natur via kollektivtrafik är särskilt utpekat. Som konstaterat är just denna aspekt underutvecklad och en av anledningarna till varför friluftslivsmålen inte nås (Naturvårdsverket 2023).

Dessa tankar resulterade i skapandet av en ny entré. Entré Väst i projektets booklet.

5.3.9 Besök 9. 2 maj 2026

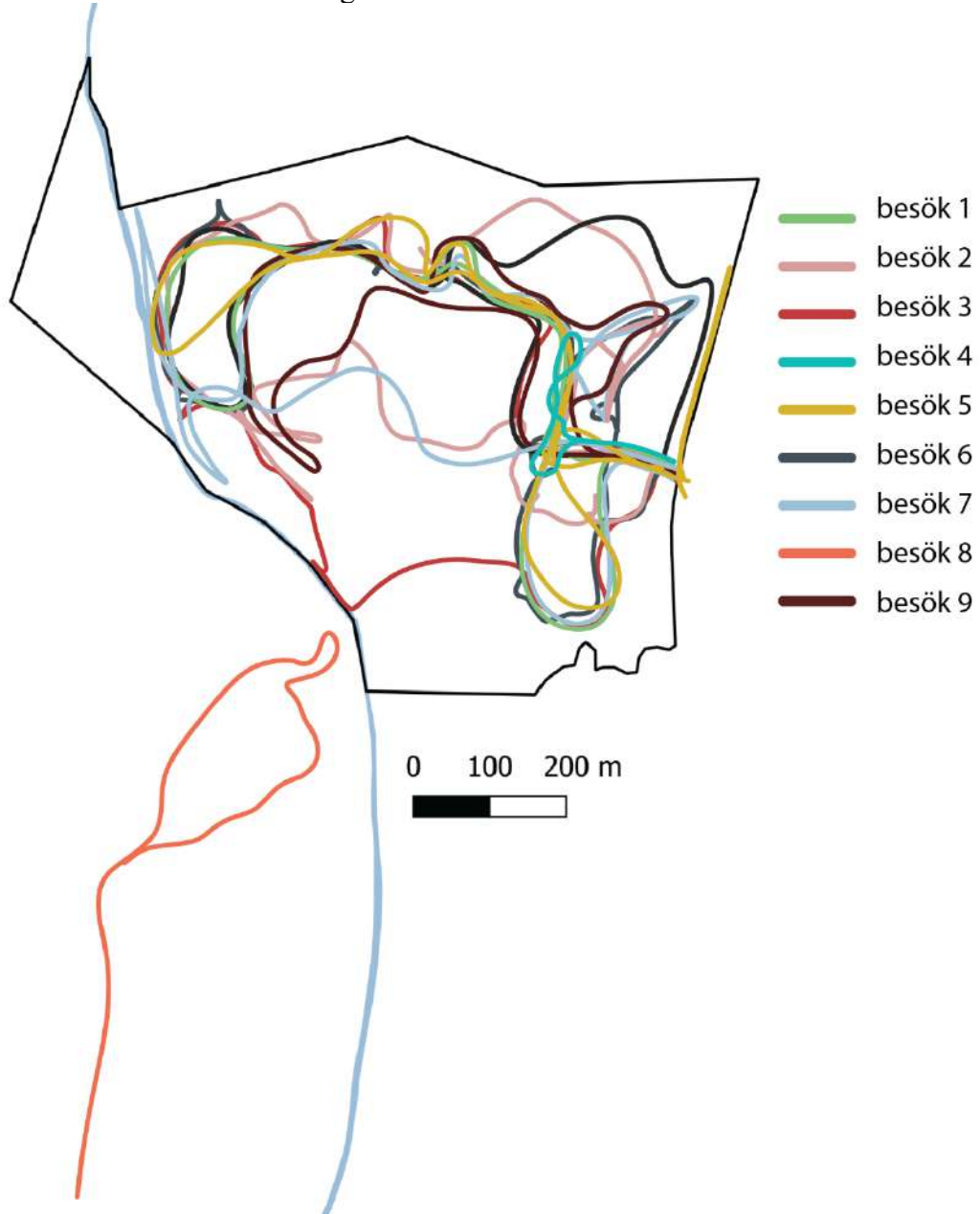
BLOMNING I OXHAGEN

Oxhagen har fina rekreation- och upplevelsevärden i sin växtlighet. Växtligheten hjälper till att förstärka identifierade upplevelsevärden som Öppenhet (ängarna) och Slutenheter (skogen) (Stoltz & Grahn 2021). I området finns växter som är beroende av lång kontinuitet och hävd, vilket är en stor anledning till att Oxhagen är ett naturreservat (Länsstyrelsen 2002). Hittills hade bara Vit- och blåsippa blommat i området, jag ville undersöka om något eventuellt hade börjat växa trots att våren var tidig. I projektets booklet finns ett collage av de växter som börjat gro.

Det nionde besöket blev det sista och markerar ett bokslut för min vår i Oxhagen.

5.3.10 Karta samlade vandringar

Alla besök har kartlagts med GPS-klocka, främst för att själv förstå hur jag rört mig och för att förankra skissprocessen i den faktiska platsen och inte "gissa" vart platsen är. Nedan är alla vandringar sammanställt i en karta.

Figur 11. Karta över de vandringar som skett i området

5.4 Skissprocessen – hur har formen uppstått?

Skissprocessen har pågått från det första platsbesöket, utan att egentligen ha en klar idé vad projektet skulle landa i. Processen har varit iterativ där flera lösningar och designgrepp har testats i olika medier, från digitala modeller till handskisser, både på plats i Oxhagen och på andra platser. När en tanke uppkommit kring en plats eller en funktion har jag åkt till Oxhagen för att vistas på platsen och projicera mina skisser i verkligheten. På så vis har jag kunnat skissa, testat och skissat åter, för att snabbt få en respons om de tillägg jag föreslår faktiskt har täckning i verkligheten eller bara känns bra vid datorn.

5.4.1 Förslagets olika skepnader

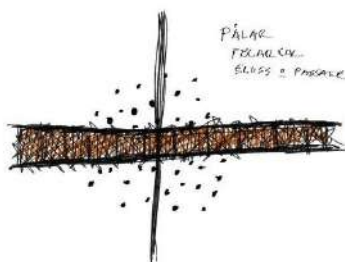
Till en början lades stor vikt vid fysisk tillgänglighet, men med tiden har projektets innebörd formats att tänka bredare kring tillgänglighet för att även inkludera tillgänglighet till upplevelser. Med det sagt har inte den fysiska tillgängligheten tappats i denna förskjutning, den har alltid varit närvarande och format förslaget till att alla föreslagna platser och stråk är fysiskt tillgängliga enligt plan- och bygglagens regleringar. Nedan följer utsnitt från skisskedet. Bilderna illustrerar hur formerna utvecklats från det tidiga skedet till att närma sig den slutliga formen.

ENTRÉ VÄST

Spunnet från idén att förstärka kopplingen mellan Oxhagen och sitt omland kom idén att skapa en ny entré väster om Fyrisån. Terrängen är trixig, branta skogspartier och våtmarker med varierat vattenstånd. Här var avsikten att inte skapa en entré som konkurrerar med huvudentrén utan snarare skapa en smitväg som möjliggör större rörelser i landskapet.

BJÖRKSUMPSKOG, COOLT MEN BESVÄRLIGT? HÄR KOM IDÉN AV ATT VÄNDA UTMANINGEN TILL NÅGOT SPÄNNANDE

SPÅNG GENOM VÅTMARKEN DÄR RESERVATSGRÄNSEN SKÄR GENOM LANDSKAPET. EN TIDIG SKISS I PLAN DÄR MATERIAL, GALLERDURK OCH TJÄRADE PÅLAR, FÖR FÖRSTA GÅNGEN INTRODUCERADES

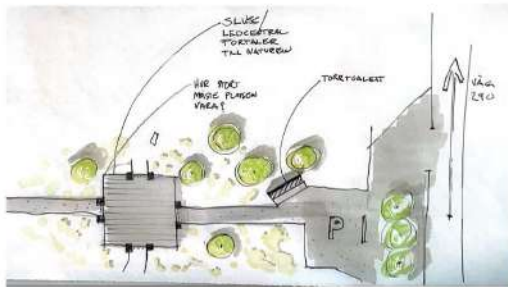

SKISS FÖR ATT KÄNNA PÅ VOLYMER. PELARE I VÅTMARKEN KAN BLI ETT FINT OCH KOMPLISTERANDE INSLAG BLAND BEFINTLIGA TRÄD

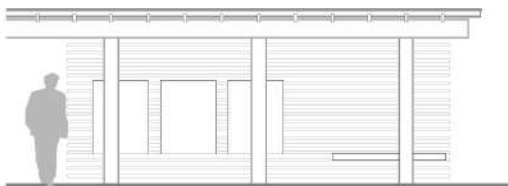
Figur 12. Skissprocess Entré Väst

ENTRÉ ÖST

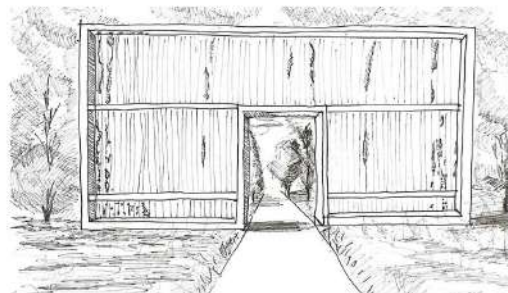
Dagens entré har utmaningar i sin begränsade yta, att marken lutar och att entrén används för att komma åt åkermarken. Vid ett ökat besöksstryck kan konflikter kring dagens entré uppstå. Entrén överensstämmer även dåligt med landskapets upplevelsevärden och sensoriska kvaliteter. Jag ville utforska hur en ny entré bättre kunde anpassas till den kommande naturupplevelsen genom att tillföra material och information som introducerar teman som sedan upplevs i sin helhet inne i reservatet. Åsens norra ände är utgrävd och har lämnat en plan yta, stor nog för en ny entré, och möjliggör en ny och mycket mer spännande entré in i reservatet.

OLIKA PLANLÖSNINGAR TESTADES. HÄR MED EN PARKERING OCH EN PLATTFORM MED "PORTALER" LITE LÄNGRE IN I RESERVATET.

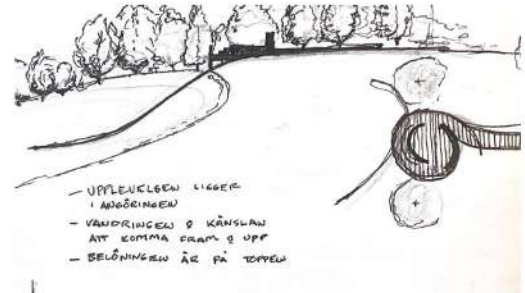
OLIKA PAVILJONGER OCH SKÄRM TAK HAR TESTATS VID PARKERINGEN. MEN VARFÖR DRÖJA KVAR FOLK VID PARKERINGEN? DET ÄR JU INNE I RESERVATET DET HÄNDER!

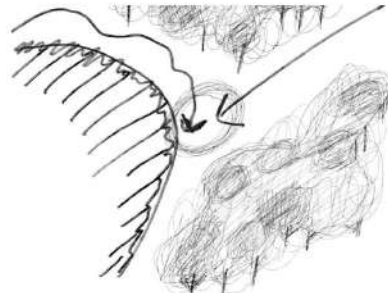
HUR KAN ENTRÉN FÖRSTÄRKAS? OLIKA LÖSNINGAR HAR TESTATS FÖR ATT MARKERA ÖVERGÅNGEN. HÄR EN TIMMERRAM SOM FYLLS MED SLÅ. PORTALLÖSNINGEN HAR BESTÅTT DÄR TANKEN ÄR ATT ENTRÉN TYDLIGT ARTIKULERAS GENOM EN BYGGD PASSAGE.

VATTHOLMAÅSENS TOPP

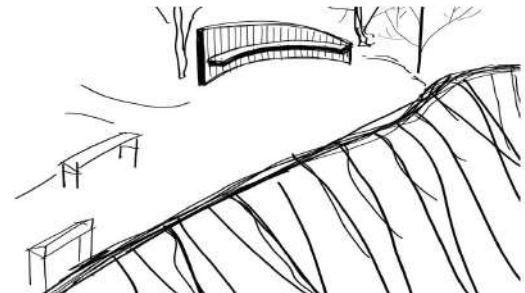
Toppen är en redan befintlig och etablerad plats med en fantastisk utsikt, något som det inte kryllar av i Uppland. Jag ville förstärka både vistelsen på och angöringen av toppen. Till en början testades olika plattformslösningar, men jag ville inte att plattformen skulle synas nerifrån. Plattformens underrede skulle hämma den visuella upplevelsen av åsen från ängen. Jag ville heller inte behöva sätta räcken på kammen, det skulle störa den fria sikten och även det hämma upplevelsen av platsen. Det blev uppenbart att platsen fungerade bra som den är, men att tillägg kan skärma av buller och ge besökare en skön plats att sitta på.

ATT ARBETA MED ANGÖRINGEN HAR VARIT MED FRÅN BÖRJAN. ATT INTE BARA TÄNKA VISTELSE I DEN ENSKILDA NODEN UTAN ATT UPPLEVELSEN LIKA VÄL KAN LIGGA I RÖRELSEN MELLAN OLIKA NODER. HÄR TESTADES EN PLATTFORM, NÅGOT UTTRYCKT ÖVER SLÄNTEN I ETT SVÅVANDE GREPP.

DAGENS STIG ÄR INTE TILLGÄNGLIG. DEN GÅR BRANT UPP FÖR SLÄNTEN, OCH ENTRÉN GÖR ATT ÅSEN REDAN "UPPLEVS" NERIFRÅN. EN NY ENTRÉ MÖJLIGGÖR EN TILLGÄNGLIG OCH MER SENSORISK ANGÖRING BLAND STORA GAMLA EKAR GENOM ÅSENS BLANDSKOG DÄR TOPPEN PLÖTSLIGT "UPPSTÅR" I TERRÄNGEN OCH BLIR ETT TREVLIGT ÖVERRASKNINGSMOMENT.

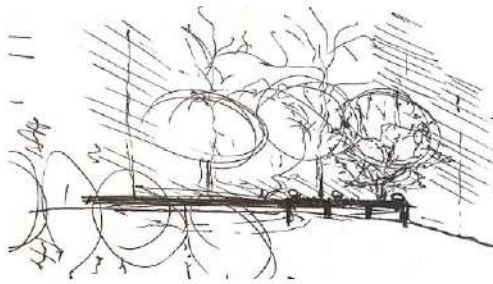

ÅSEN ÄR I STORT BRA SOM DEN ÄR, OCH BERIKAS FRÄMST GENOM DEN NYA ANGÖRINGEN. TILLÄGG SOM GÖRS ÄR EN NY BÄNK MED HÖGT RYGGSTÖD FÖR ATT DÄMPA LITE AV OMGIVNINGENS BULLER. EN LANDSKAPSMODELL ÖKAR LÄSBARHETEN AV LANDSKAPET.

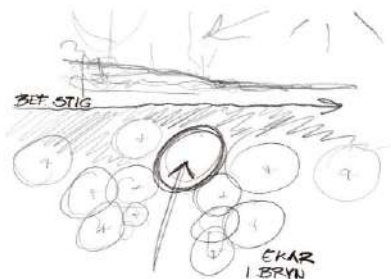
Figur 13. Skissprocess Entré Öst och Vattholmaåsens topp.

UNDER EKARNA

Idén att skapa en plats där Oxhagens ekar kan upplevas kom tidigt, men har därefter tagit några vändor. Till en början skissades det på en plats söder om åsen. I tanken jättefin, med stora ekar och fint släpljus, men när jag besökte platsen vid ett senare tillfälle och skulle vistas i den plats jag skissade på motsvarade inte platsen verkligheten. Efter många andra besök hittade jag däremot en plats som hade de attribut jag letade, en höjd i skogen omgärdad av ekar och med ett fint ljusinsläpp.

PLATTFORM KRING EKAR MED STORA KRONOR. FUNKTIONEN HAR FÖLJT MED GENOM PROCESSEN.

DEN NYA PLATSEN HAR LOKALISERATS. NÅGOT HÖGRE ÄN STIGEN NEDAN OCH GER EN BRA ÖVERSIKT OCH FINT LJUSINSLÄPP. PLATSEN BLIR TILLGÄNGLIG GENOM EN KORT AVSTICKARE FRÅN DEN BEFINTLIGA STIGEN. PLATSEN FÅR ETT EGET LUGN OCH BESÖKARE HAR GOD UPSIKT ÖVER OMGIVNINGEN.

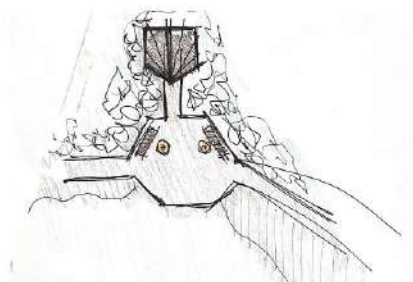
PLATTFORMSIDÉN HAR HANGT MED FRÅN BÖRJAN OCH KÄNNES PASSANDE. DEN TILLGÄNGLIGGOR YTAN OCH EN DURK LÅTER LJUSET NÅ MARKEN. FINGRARNAS KORSA FÖR ATT DET FORTSATT SKA VÄXA VITSIPPOR ÄVEN OM PLATSEN ÖVERBYGGES

TRÄSUNDET

Ett vindskydd har länge varit med på förslagslistan på tillägg i området. Till en början var platsen för vindskyddet ungefär där platsen "under ekarna" är idag, men när idén om att förlänga Salstaleden kom ändrades förutsättningarna. Det kändes mer lämpligt att ge långvandrare en plats för vila, och att samtidigt hålla samman "ingreppen" för att skapa mer luft för naturen i sig.

VINDSKYDD PÅ SIN FÖRSTA PLATS. OMSLUTANDE AV GRANAR, FIN PLATS OCH I TON MED LANDSKAPET, MEN PROJEKTETS HELHETSGREPP KRÄVDE EN ROCKAD.

TIDIG SKISS FRÅN NÄR VINDSKYDDET FLYTTATS TILL TRÄSUNDET. FUNKTIONER SOM GENOMSTRÖMNING, SITTYTOR, VINDSKYDD SAMT HUR PLATSEN SKA KOMPONERAS TESTAS.

EFTER TID PÅ PLATS HAR VINDSKYDDET HITTAT SIN PLATS. TERRÄNGEN VID TRÄSUNDET HAR VISSA SVÅRA PASSAGER, PLATTFORMEN ÖVERBYGGER DESSA OCH SAMTIDIGT GER HÖJDEN BRA UTSIKT ÖVER SEL OCH VÅTMARK.

Figur 14. Skissprocess Under Ekarna och Vindskydd och bro över Träsundet.

ÅPLATSEN

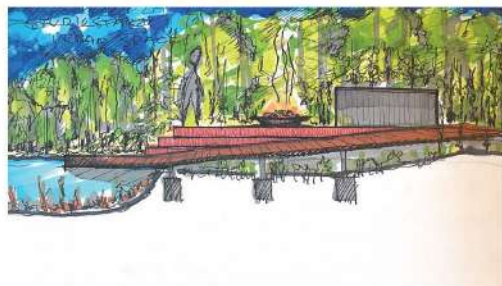
Tidigt ville jag hitta sätt att komma ner mot Fyrisån. Det innebär att bygga en spång genom våtmarken, jag ville även skapa en plats för att vistas vid ån som kompletterar det skuggiga läget vid Träsundet.

SPÅNGEN LÖPER FÖRBITVÅ SITTYTOR, EN NÄRMARE VATTENYTAN OCH EN I NIVÅ MED SPÅNGEN. PLATSENS "LUGN" STÖRS AV RÖRELSEN.

PLATSEN FÅR ENTRÉ VIA SPÅNG FRÅN "HUVUDSPÅNGEN". PLATSEN FÅR SITT EGNA LUGN. EN RUND PLATTFORM KÄNNS SPÄNNANDE.

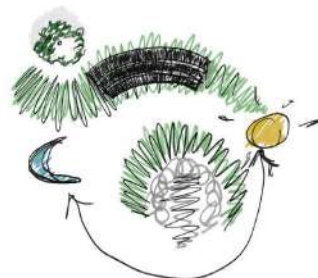
GENOM ATT LUTA PLATTFORMEN BLIR VATTENLINJEN TILLGÅNGLIG VIA RAMPER. CENTRUM AV PLATTFORMEN FÅR SAMMAN HÖJD SOM SPÅNGEN.

ÄNGEN

Det saknas en yta för flera att mötas, för utomhuspedagogik eller bara att vistas i solen. Behovet har under processen vuxit fram av av en ständigt återkommande reflektion: det inte finns någon ordnad plats att bara sitta i solen. Ibland är det ju bara det man vill göra, sitta i solen.

EFTER FRUKÖST I ÄNGENS SÅNKA VÄCKTES TANKEN OM PLATSEN KAN NYTTJAS BÄTTRE. VI SAKNADE NÅGOT ATT SITTA PÅ.

SÅNKAN ÄR SKYDDAD FRÅN NORR OCH SO LIG HELA DAGEN, ETT UNDERBART LÅGE.

SÅNKAN FÅR EN GRADÅNG SOM NYTTJAR SLÄNTLUTNINGEN.

Figur 15. Skissprocess Åplatsen och Ängen.

6. Resultat

Projektets resultat och gestaltungsförslag är grundat i den teoretiska ram som är presenterad i teoriavsnittet. Det har resulterat i en gestaltning som utgår från landskapets egenskaper, rekreation- samt tillgänglighetpotential.

Resultat är sammanställt i en booklet. Materialet är uppbyggd för att återspegla designprocessens kronologi. Det betyder att läsaren successivt får en förståelse som byggs upp genom möten med platsen och analyser som följer arbetets faktiska kronologi. När sedan gestaltungsförslaget presenteras har läsaren den kunskap som behövs för att både förstå platsens problemrymd och hur gestaltungsförslaget svarar mot denna.

7. Diskussion

7.1 Resultatdiskussion

För att fler människor ska kunna ta del av naturen är tillgänglighet en förutsättning. Fysisk tillgänglighet utgör en grundläggande förutsättning för att människor ska kunna ta sig till och från naturområden samt röra sig genom naturmiljön längs stigar och leder. Den fysiska tillgängligheten säger dock mycket lite om vilka naturupplevelser som tillgängligheten medför. Detta projekt förenar fysisk tillgänglighet med upplevelsevärden i ett och samma landskap. Projektet vill därför bidra till en mer nyanserad diskurs där tillgänglighet inte bara ses som ett tekniskt krav i Plan- och bygglagen utan som en integrerad del av gestaltningen där fler människor ges möjlighet att ta del av landskapets upplevelsevärden.

Paulsson et al. (2023) poängterar att landskapets upplevelsevärden påverkas av dess egenskaper. Faktorer såsom gamla träd, närhet till vatten, topografiska förhållanden och kulturella spår kan bidra till att förstärka naturupplevelsen. Inom ramen för detta projekt har Oxhagens landskap analyserats och kartlagts utifrån dess egenskaper. Platser med vatten, gamla träd, utsikter, kulturella lämningar, öppna sociala miljöer och omslutande intima platser har identifierats som värdefulla för naturupplevelsen. Dessa platser har sedan aktiverats genom förslag på nya rastplatser där gestaltningen utgår från och förstärker de förutsättningar som redan finns på platsen. De nya platserna binds ihop av en ny vandrings slinga som möjliggör en sammanhängande och tillgänglig rörelse genom delar som tidigare inte varit möjliga att besöka. Terrängen har noggrant analyserats, både i fält och vid dator, för att identifiera tillgängliga linjeföringar. Det har resulterat i att alla stråk och platser är tillgänglighetsanpassade. Platser har dessutom skapats för att överbrygga otillgängliga delar av terrängen, exempelvis plattformen vid Träsundet. En stor förändring som förslaget medför är möjligheten att åka kollektivt till Skyttorp och sedan äntra reservatet genom Entré Väst. Även denna entré är genom sin linjeföring tillgänglig. Genom att skapa en koppling mellan naturreservatet och befintlig kollektivtrafik bidrar projektet till måluppfyllnad av Sveriges friluftslivsmål (Naturvårdsverket 2025).

Inhämtning av information av vad som är landskapets egenskaper har bestått av litteraturstudier, skrivbordsstudier och platsbesök, där stor vikt lagt vid platsbesök. Platsernas sensoriska kvaliteter förstås genom Stoltz och Grahns (2021) ramverk kring landskapets upplevda dimensioner (PSD). Detta har bidragit till en fördjupad förståelse av landskapets inneboende potential för upplevelser. Särskilt viktig har insikten om att alla platser inte kan fylla alla mänskliga behov

samtidigt varit. Stoltz och Grahn (2021) menar exempelvis att en social plats inte både kan vara social, lugn och omslutande samtidigt, att det finns en spänning i dessa kvaliteter som också hämmar upplevelsen. Jag har därför jobbat med att renodla platsens syfte i enighet med ramverket kring PSD. Sociala ytor är öppna, med plats för människor att mötas och för olika aktiviteter att ta plats – exempelvis Ängen där gradängen bjuder in till en bred användning. Intima ytor är mindre och renodlade i sin funktion – exempelvis Under ekarna där bänken bjuder in till vistelse under de stora trädkronorna som enda funktion. Ramverket kring PSD har även inspirerat projektet att hitta en balans i platsernas syfte, att det ska finnas kompletterande upplevelser i de platser som skapas – att inte alla platser får en och samma funktion eller flera motstridiga funktioner. Ur denna aspekt är en särskild lärdom att våga vara specifik i gestaltningen och att platser inte blir bättre bara för att de har många funktioner, ett perspektiv som Stoltz och Grahn (2021) bidragit till. Projektet visar därmed hur platser kan få tydliga funktioner och vistelsekvaliteter utan att naturmiljön övergestaltas.

En svårighet har varit att hitta en balans där gestaltningens omfattning är i paritet med Oxhagens storlek och förväntade besöksstryck. En aspekt har varit att jag har behövt uppskatta hur många parkeringsplatser som behövs, hur många sittytor som behövs och bredd på spänger och leder etcetera. Jag har heller inte velat överdimensionera varken platser, information eller tillrättalägga området till en sådan grad så att platsens egenskaper och rekreationspotential hämmas genom att besökare blir för hårt styrda i upplevelsen. Det har resulterat i att jag arbetat i ett stråk, en rundslinga som går genom alla områden med identifierad potential för upplevelser och med goda tillgänglighetskvaliteter, så kallade ”fokusområden”. De rastplatser som skapas ligger längs stråket och där är vägledningen extra tydlig. Ambitionen har varit att gestaltningen ska ge stöd till personer att hitta ut där tillgängligheten inte är ett hinder. Samtidigt som erfarna utövare som strövar fritt inte ska behöva störas av projektets tillägg men att deras upplevelse ändå kan berikas genom tillförandet av nya vistelseytor där det finns en möjlighet att upptäcka nya sidor av Oxhagen.

Jag har i projektet friskrivit mig från att arbeta med ekologin på platsen. Men känner ändå att en reflektion är på sin plats. Oxhagen har höga naturvärden, genom att tillgängliggöra området enligt förslaget finns det en risk att slitaget ökar. Även här finns det en osäkerhet, om de platser som föreslås är placerade på rätt ställen. Till exempel har inte häckningstider varit med i beräkningen och det kan finnas en risk att de platser som föreslås skulle störa känsliga habitat. Vid eventuell byggnation av projektet måste detta undersökas närmare.

Jag har under processens gång funderat kring hur projektet skulle yttra sig om förutsättningarna var annorlunda. Till exempel om personalen på Upplandsstiftelsen hade inkluderats för deras expertkunskap, både i sakfrågor och kring Oxhagen som plats. En mer inkluderande process och ett närmare samarbete hade nog resulterat i ett projekt med gott resultat, dock ett annat än det projekt som presenteras idag. Dagens förslag bör ses som ett utgångsläge för att ta diskussionen vidare tillsammans med Upplandsstiftelsen, friluftslivets (nuvarande och framtida) användare och andra intresserade. Det hade till exempel varit spännande att anordna en ytterligare workshop på plats där vi vandrar genom projektets förslag, gärna tillsammans med Testpatrullen.

En slutlig reflektion är att projektet tillför ett perspektiv där tillgänglighet och naturupplevelser behandlas ömsesidigt och att det inte behöver finnas ett motsatsförhållande mellan tillgänglighet och upplevelser. Tillgänglighet diskuteras ofta i termer av framkomlighet och tekniska lösningar, men projektet visar hur tillgänglighetsanpassningar också kan användas för att skapa förutsättningar för meningsfulla naturupplevelser. På så sätt bidrar projektet till en bredare förståelse av tillgänglighet. Projektet ser tillgänglighet som en fråga om deltagande i landskapet snarare än enbart fysisk tillgänglighet. Projektet visar även att landskapsarkitektens roll kan breddas genom att både hantera de fysiska tillgänglighetskraven och den upplevelsepotential som kommer därtill.

7.2 Metoddiskussion

Att använda mig själv i informationsinhämtning och analys av området har känts rätt från första början. Jag är en friluftslivsutövare som vilken annan, och det finns något intresseväckande i just det, att utöva. Det har varit en spännande och ibland svår process, där jag behövt vara återhållsam med vilken information jag tar till mig för att inte förminska upplevelsen och utforskandet av landskapet. Det jag gör är nästan en sorts wallraffing, där jag utger mig för att vara fri från intentioner, men sanningen är att intentionen alltid har varit att tillgängliggöra landskapets rekreationspotential genom nya ingrepp, något som jag varit medveten om sedan projektets start. I denna spänning har det inte alltid varit helt vattentäta skott, jag har inte helt kunnat vara i upplevelsen utan att projicera en alternativ framtid på landskapet. I den iterativa processen har detta medvetande blivit alltjämt påtagligt ju mer jag arbetat med platsen, det har varit svårt att återbesöka platsen och bara uppleva. I takt med att projektet mognat har även mitt medvetande och mina intentioner blivit mer synliga i processen. Besökens egenart har även förändrats, från att utforska fritt till att senare mer undersöka om de tillägg och funktioner jag arbetat med faktiskt bottnat i landskapet eller ej. Det har känts som en naturlig förändring, men jag är tacksam för att jag var noga med att till en början bara

uppleva, och att jag inte (som så många gånger annars) sett till att vara fullt påläst och ha en tydlig plan hur platsens alla värden ska analyseras innan det första besöket.

Metoden att spendera mycket tid i Oxhagen har varit tidskrävande, men jag tror att det resulterat i ett förslag som är mer samstämt med platsens egenskaper än om jag hade baserat mitt förslag på fjärranalys. Det fanns ingen tydlig plan för vilka metoder som skulle användas vid ett tidigt skede. Många val har varit behovsbaserat och styrts av jag behöver veta för att komma vidare i processen. Att sedan kombinera platsbesök, skrivbordsstudier med en iterativ skissprocess har givit insikter om landskapets rekreationspotential, men det har varit en svår avvägning att förstå när skissprocessen är ”över”.

Med detta hoppas jag att fler vågar kasta sig ut i landskapet och låta det vara en naturlig del av designprocessen. När nya raffinerade arbetsverktyg effektiviserar och förnyar branschen till ett läge där platsbesök i princip inte behövs får vi inte glömma bort vart vi kommer från och för vem vi skapar.

Referenser

- van den Bosch, M.A., Östergren, P.-O., Grahn, P., Skärbäck, E. & Währborg, P. (2015). Moving to Serene Nature May Prevent Poor Mental Health-- Results from a Swedish Longitudinal Cohort Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 12 (7), 7974–7989. <https://doi.org/10.3390/ijerph120707974>
- Boverket (2013). *Europeiska landskapskonventionen*. Boverket. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/kulturvarden/andra-Styrmedel-for-kulturvarden/landskapskonventionen/> [2026-05-09]
- Branzell, A. (1976). *Att notera rumsupplevelser*. Statens råd för byggnadsforskning.
- Bratman, G.N., Daily, G.C., Levy, B.J. & Gross, J.J. (2015). The benefits of nature experience: Improved affect and cognition. *Landscape and Urban Planning*, 138, 41–50. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2015.02.005>
- Butler, A. & Berglund, U. (2014). Landscape Character Assessment as an Approach to Understanding Public Interests within the European Landscape Convention. *Landscape Research*, 39 (3), 219–236. <https://doi.org/10.1080/01426397.2012.716404>
- Fälton, E. (2023). Descendants of the modernist museum: tracing the musealisation of Swedish national parks. *Visual Studies*, 38 (1), 81–100. <https://doi.org/10.1080/1472586X.2021.1884501>
- Förordning (2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer* (n.d.). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20102008-om-statsbidrag-till_sfs-2010-2008/ [2026-05-09]
- Giroto, C. (1999). Four trace concepts in Landscape Architecture. *Recovering landscape: essays in contemporary landscape architecture*, 59–68
- Gundersen, V., Stange, E.E., Kaltenborn, B.P. & Vistad, O.I. (2017). Public visual preferences for dead wood in natural boreal forests: The effects of added information. *Landscape and Urban Planning*, 158, 12–24. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2016.09.020>
- Kling, K.G. (2024). Accessible nature: Balancing contradiction in protected areas. *Environment and Planning E: Nature and Space*, 7 (5), 2036–2057. <https://doi.org/10.1177/25148486241263403>
- Krupinska, J. (2016). *Att skapa det tänkta: en bok för arkitekturintresserade*. 1. uppl. Studentlitteratur.
- Länsstyrelsen (2002). Skötselplan Oxhagens naturreservat
- Länsstyrelsen (2024). *Oxhagen*. [Lansstyrelsen.se](https://www.lansstyrelsen.se/ uppsala/besoksmal/naturreservat/oxhagen.html). <https://www.lansstyrelsen.se/ uppsala/besoksmal/naturreservat/oxhagen.html> [2026-05-06]
- McHarg, I.L. (1992). *Design with nature*. 25th anniversary ed. John Wiley & Sons, Inc.
- Myndigheten för delaktighet (2025). *Statistik om personer med funktionsnedsättning*. MFD. <https://www.mfd.se/link/28d84be932b749c084fc585571647b85.aspx> [2026-05-11]
- Nassauer, J.I. (1995). Messy Ecosystems, Orderly Frames. *Landscape Journal*, 14 (2), 161–170. <https://doi.org/10.3368/lj.14.2.161>
- Naturvårdsverket (2006). *Naturreservat i Sverige*. Naturvårdsverket.
- Naturvårdsverket (2013). *Tillgängliga natur- och kulturområden: en handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade utomhusmiljöer*. Naturvårdsverket.

- Naturvårdsverket (2018). *Naturvägledning i natur- och kulturområden: en handbok för planering och genomförande av naturvägledning i skyddade natur- och kulturområden ; ett komplement till handboken Tillgängliga natur- och kulturområden (Naturvårdsverket rapport 6562)*. Naturvårdsverket.
- Naturvårdsverket (2023). *Uppföljning av målen för friluftslivspolitikerna 2023*. Naturvårdsverket.
- Naturvårdsverket (2025). *Sveriges friluftslivsmål*. <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/friluftsliv/sveriges-friluftslivsmal/> [2026-05-11]
- Paulsson, J., Sandbeg, M., Fredman, P., Sirén, A., Lehto, C., Lindhagen, A. & Hedblom, M. (2023). Skogens rekreativvärden - En förstudie med förslag till indikatorer. 99
- Plan- och bygglag (SFS 2010:900) (n.d.). Klimat- och näringsdepartementet. Proposition 2016/17:188 (2016). *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*.
- Raphael, R. (2024). Semistrukturerade intervjuer: Samtal om forskning. In: Kolankiewicz, M., Liinason, M., & Sager, M. (eds) *Genusvetenskapliga forskningsmetoder*. Nordic Academic Press. <https://doi.org/10.37852/oblu.260.c628>
- Riksantikvarieämbetet (2020). *Webbutbildning för tillgängliga natur och kulturområden*. <https://www.raa.se/2020/12/webbutbildning-for-tillgangliga-natur-och-kulturomraden/> [2026-05-11]
- Schibbye, B. (2007). *Friluftsanordningar: en vägledning för planering och förvaltning*. Naturvårdsverket.
- Simkin, J., Ojala, A. & Tyrväinen, L. (2020). Restorative effects of mature and young commercial forests, pristine old-growth forest and urban recreation forest - A field experiment. *Urban Forestry & Urban Greening*, 48, 126567. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2019.126567>
- Soga, M. & Gaston, K.J. (2016). Extinction of experience: the loss of human–nature interactions. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 14 (2), 94–101. <https://doi.org/10.1002/fee.1225>
- Soga, M. & Gaston, K.J. (2018). Shifting baseline syndrome: causes, consequences, and implications. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 16 (4), 222–230. <https://doi.org/10.1002/fee.1794>
- Standard - Ergonomi - Allmänna riktlinjer, principer och begrepp (ISO 26800:2011) SS-EN ISO 26800:2011* (n.d.). Svenska institutet för standarder, SIS. <https://www.sis.se/produkter/terminologi-och-dokumentation/ordlistor/miljo-och-halsoskydd/sseniso268002011/> [2026-05-18]
- Stoltz, J. & Grahn, P. (2021). Perceived sensory dimensions: An evidence-based approach to greenspace aesthetics. *Urban Forestry & Urban Greening*, 59, 126989. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.126989>
- Swanwick, C. (2002). *Landscape Character Assessment - Guidance for England and Scotland*. Department of Landscape, University of Sheffield.
- Trafikverket (2017). *Landskapet är arenan. Integrerad landskapskaraktärsanalys - en metodbeskrivning*. Trafikverket.
- Upplandsstiftelsen (2025). *Om oss. Upplandsstiftelsen*. <https://www.upplandsstiftelsen.se/om-oss/> [2026-05-07]
- Upplandsstiftelsen (2026). *Om Oxhagen. Upplandsstiftelsen*. <https://www.upplandsstiftelsen.se/oxhagen/> [2026-05-18]
- Wall-Reinius, S. & Strömqvist, S. (2026). “Like a mental shower”: understanding walking in nature as a mobile therapeutic landscape among older adults. *Journal of Environmental Planning and Management*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/09640568.2026.2624616>

White, M.P., Alcock, I., Grellier, J., Wheeler, B.W., Hartig, T., Warber, S.L., Bone, A., Depledge, M.H. & Fleming, L.E. (2019). Spending at least 120 minutes a week in nature is associated with good health and wellbeing. *Scientific Reports*, 9 (1), 7730. <https://doi.org/10.1038/s41598-019-44097-3>

Bilaga 1. Folder till workshop

Innehållsförteckning

Kapitel 1.

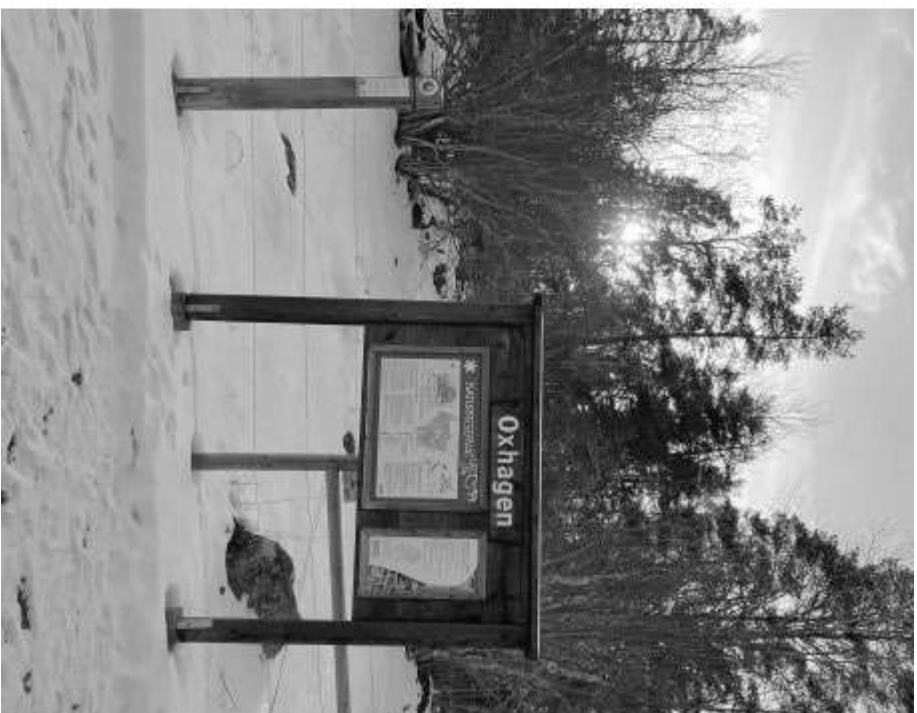
Inledning och information om oxhagen	3
Oxhagens naturreservat	3
Oxhagens natur och dess flora	4

Kapitel 2.

Examensprojekt landskapsarkitektur	
Beskrivning av projekt	5
Landskapsanalys	6-8
Oxhagens stråk och rörelse	9
Hur är tillgängligheten i Oxhagen idag?	10
Upplevelser i Oxhagen, bilder från reservatet	11
Kärnområden för upplevelse av Oxhagens natur	12

Kapitel 3.

Workshop om tillgänglighet	13
Karta över Oxhagen	14

Oxhagens naturreservat

Oxhagens naturreservat omfattar ett varierat landskap med höga naturvärden i blomsterrika hagmarker, lövskogar, omslutande barrskog och våtmarker. Topografin är varierad med småblockiga skogar och flacka öppna åker- och ängsmarker. I Väst rinner Tyrån och i Öst bildar vattvolmaksen en tydlig rygga, där den högsta punkten erbjuder en stor utsikt över landskapet.

I reservatet står många äldre ekar som vittnar om att markerna länge hållits öppna genom bete eller slåtter. Oxhagens flora är starkt gynnad av att markerna håvadas, på våren blommar blåsippor, vitsippor och gulhva och på sommaren jungfrulin, solvända och rödskinka, för att nämna några av reservatets tongivande växter.

Syftet med reservatet är att bevara de äldre skogspartierna, de geologiska bildningarna, de hydrologiska betingelserna, bevara och återställa livsmiljöer i betad hagmark samt den biologiska mångfalden som är

förknippad med nämnda förhållanden samt i den men det inte strider mot bevarandeprioritetserna, till åta och med enkla åtgärder underlätta allmänhetens möjligheter till naturupplevelser inom området (Länstyrelsen Uppsala 2002).

Oxhagens upplevelsevärden går att hänföra till den stora landskapsvariation, där en vidd av naturtyper finns representerad på en relativt liten yta. Det finns en stor potential i att tillgängliggöra rörelse mellan dessa områden och att anlägga vilstplatser, där både rörelsen och vilsten resonerar med landskapets befintliga värden.

Plats: Oxhagen, Skymorp, Uppsala kommun
Vat. 47 ha vid av 37 ha i området
Naturvårdsbildning 2002
Markägare och förvaltare: Upplandsstatens
Pågående markförvaltnings Naturreservat,
rezevaton, bete och jordbruk

3

Oxhagens natur och dess flora

Oxhagens natur präglas av stor variation och biologisk mångfald. Vegetationen vittnar om en lång kontinuitet av bete, slåtter och andra störningsprocesser. Många av de arter som finns i området är beroende av öppna marker och riskerar att trängas undan i takt med att hävden minskar.

I dag finns ett omfattande inslag av invandrat sly och träd i de delar där hävden har avtagit. Framför allt breder arter som vide, björk och gran ut sig, och igenväxningen är på vissa håll långt gången.

Ek

Asp

Lind

Hässel

Jungfrun

Sovendes

Rodkört

Quirke

Vitsipp

Blåsippe

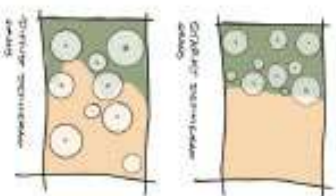

En

Landskapsanalys

En landskapsanalys har genomförts inom examensprojektet. Analysen syftar till att öka förståelsen av Oxhagens natur och landskap.

I analysen har Oxhagen delats in i områden baserat på sin karaktär. Karaktärsskapande element är bland annat växtlighet, topografi och den upplevda känslan av att vistas i området. Karaktärsområdenas gränser är ibland skarpa, där besökaren får en direkt upplevelse av att kliva in i ett nytt område, och ibland är gränserna mer diffusa där besökaren inte direkt upplever dessa skiftningar. Oavsett gränsernas rumsliga uttryck är upplevelsen av landskapets skiftningar stor.

Åtta karaktärsområden har identifierats, alla av varierad karaktär som alla ger upphov till olika naturopplevelser. I kommande sidor kan ni läsa mer om respektive karaktärsområde.

6

A. ENTRÉPLATS

Entréplaneringen ligger i ett litet område vid vägen söder om skolan. Den består av en liten park och en liten gräsmatta. Här finns en liten byggnad som fungerar som entré till skolan. Detta område är viktigt för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen.

Planeringen består av en liten park och en liten gräsmatta. Här finns en liten byggnad som fungerar som entré till skolan. Detta område är viktigt för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen.

B. ÖPPEN PLAN

Öppen planering innebär att skolan är integrerad i omgivningen. Detta innebär att skolan inte är en isolerad byggnad utan en del av landskapet. Detta kan göras genom att använda naturliga element som träd och gräs som skärm och för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen.

Öppen planering innebär att skolan är integrerad i omgivningen. Detta innebär att skolan inte är en isolerad byggnad utan en del av landskapet. Detta kan göras genom att använda naturliga element som träd och gräs som skärm och för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen.

C. VATTNOLMÅSENS VARIERADE SKOGSOMRÅDE

Vattenolmåsens varierade skogsområde består av olika typer av skog och natur. Detta område är viktigt för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen. Detta kan göras genom att använda naturliga element som träd och gräs som skärm och för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen.

Vattenolmåsens varierade skogsområde består av olika typer av skog och natur. Detta område är viktigt för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen. Detta kan göras genom att använda naturliga element som träd och gräs som skärm och för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen.

D. BRYNZON

Brynzonen är den plats där den öppna skogen möter den omstrukturerade skogen. Här övergår landskapet från ett naturligt till ett mer strukturerat. Detta område är viktigt för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen. Detta kan göras genom att använda naturliga element som träd och gräs som skärm och för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen.

Brynzonen är den plats där den öppna skogen möter den omstrukturerade skogen. Här övergår landskapet från ett naturligt till ett mer strukturerat. Detta område är viktigt för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen. Detta kan göras genom att använda naturliga element som träd och gräs som skärm och för att skapa en tydlig gränslinje mellan skolan och omgivningen.

E. OMSLUTANDE ÄNGGRANSKOG

Äldre änggranskog med inslag av ådalstyper till och med i anslutning söder. Skogen är förhållandevis tät och oerstatad, mindre gällor och bryn förekommer. Topografin är vattendränerad och små svackor och brydder förekommer i hela området. I östra delen växer delvis Fyrstak. I kvassare delar domnar markläken Väsa höga, nägot som Stenpegel i förekomsten av surpskog.

De äldre ådalstyper som återfinns i hela området kan vara ett stöd till att markerna historiskt varit mer öppna och betade, men att de i modern tid varit igen. Skogens förhållande utgör tydligt ett högt mot de äldre ådalstyperna i området. I området finns stöden på äldre bruk genom kulturbeskrifningar och rester av en gammal kollektiv.

F. ÖPPEN JORDBRUKSMARK

Brådsås åkermark är ett plätt och öppet landskap. Årens centrala åker gör att platsen blir synlig från många punkter utmed Oxbergens ålång som kan bidra till beskådas av erbjärnings- och lårförelägg av landskapet. På årens västra höll finns ett gångrätt vattenförande dike.

G. Å OCH VÄTMARKSLANDSKAP

Å och vätmarskland är förhållandevis stort, med inslag av våsar och surpskog (vantröskall norra delen). Området är tät i stort sett oerstatad, och utgör en barriär mot Fyrstak som rinner genom Oxbergens väst a gångrätt. Barriären förstärks av att markerna består dels igen och Fyrstak är i stort sett endast kvar i ett fåtal ställen. Vid stället finns en gångrätt kanal som historiskt varit ett av de vattenvägar i uppströms åker. Här finns även spår av en gammal bro som förnade östra och västra sidan av Fyrstak.

H. SMÅKUPERAD GAMMAL BLANDSKOG

Oxbergens östra åkegränd är gammalt och består av fristående gamla klockor eller står kristna och enkla. Landskapet är utslätt. Vid ålångs botten på ålång betad. Genom området kiper en ålång som tillhör ålångens natur, dock finns inga markställen som möjligheter till "naturdrift" växt. Terrängen är snål och med många svackor och mindre brydder.

Oxhagens stråk och rörelse

Idag finns två vandringsslingor som löper genom Oxhagen.

Slingan via Träsundet går via beteshagen ut mot berrskogen och följer sedan åkerkanten i skogsbrynet och vidare in i den omslutande berrskogen. Slingan går därefter en loop och passerar fynsån vid Träsundet i det västra läget. Här finns en liten blåk för vila, i kartan markerad med blå ring.

Slingan går i reservatets södra del och löper genom fins gamla hag- och betesmarker. På en höjd finns en sittytta, markerad i kartan med vit ring.

Båda vandringsslingor utgår från den öppna planen, dock är ledarnas startpunkter något diffusa

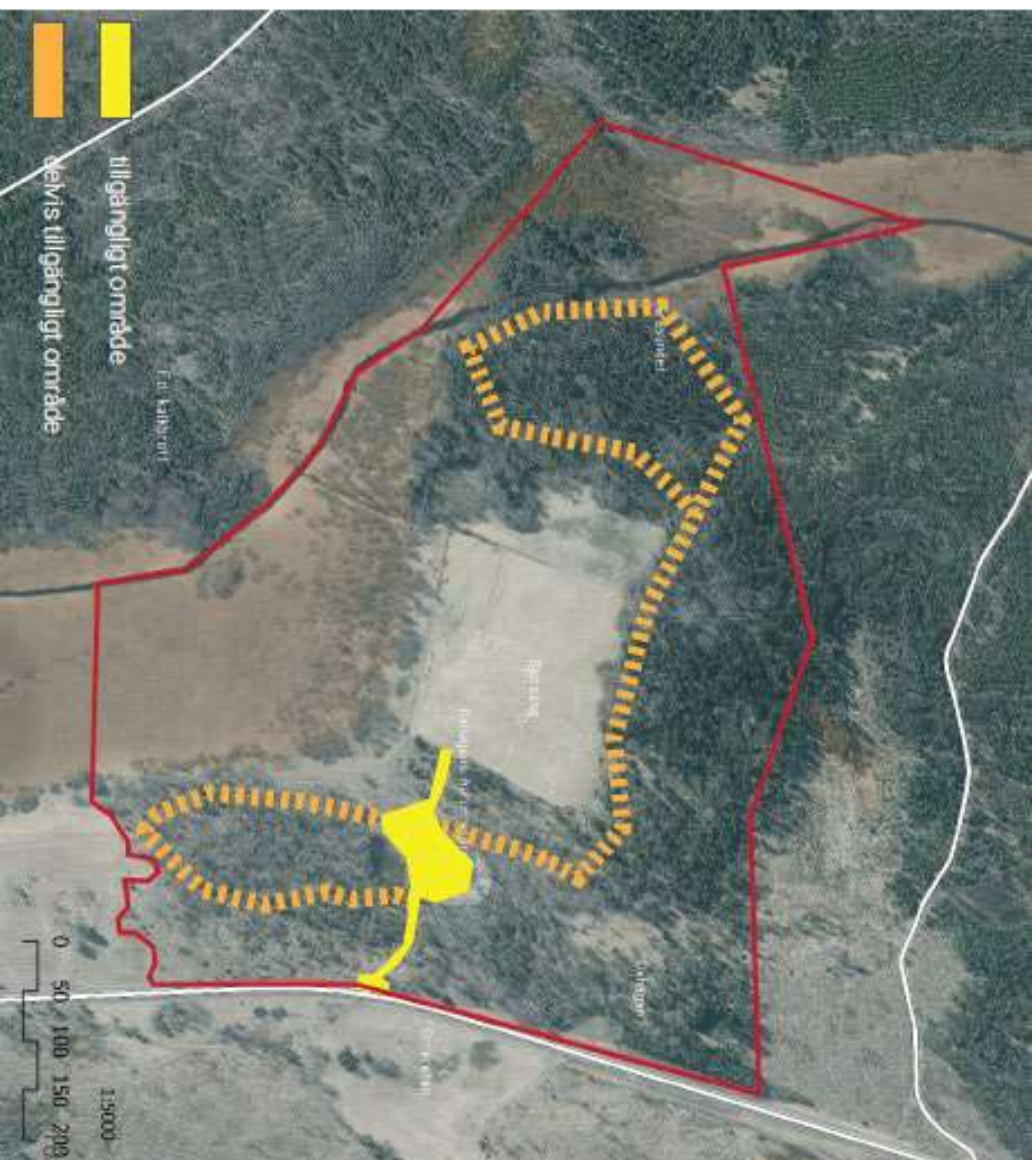

Hur är tillgängligheten i Oxhagens idag?

Tillgänglighet är en förutsättning för att Oxhagens landskap ska kunna upplevas av fler. Den fysiska tillgängligheten är grundläggande, aspekter som gör att platser i landskapet kan nås och upplevas, såsom framkomliga stigar, spåranger och rastplatser. Men även andra aspekter påverkar tillgängligheten, som att det finns dikning och aktuell information inför besök, att reservatet är tydligt skyltat och att det finns bra orienteringsstöd. Även andra tillägg, exempelvis digitala vandringsstöd, där besökare kan få landskapet synligt gör platsen tillgänglig för fler.

Sett till Oxhagens fysiska tillgänglighet idag bedöms vägen från parkeringen, den öppna planen samt stråker ner mot åkermarken vara fysiskt tillgängligt. De befintliga stigarna är delvis tillgängliga, men underlaget varierar och luhningen överstiger på flera ställen ett förhållande på 1:20. Övriga ytor saknar i stor utsträckning tillgänglighet.

Den frakturen utanför stigarna kan erbjuda rika naturupplevelser, men att tillgängliga stig dessa upplevelser förutsätter en hög grad av egen förmåga och eget initiativ från besökaren och anses därför inte vara tillgängligt. I kombination med att samtliga karaktärsområden i dagsläget inte är nåbara, innebär detta att tillgängligheten i reservatet som helhet är begränsad.

Upplevelser i Oxhagen bilder från reservatet

I skogen är kvällen solklar

Tebersjöarna från stora grannar

I skogen är snöpassager

På barometern är höjden och väderlinjen varierar

Ädn vattenfallens är verna åren

I skogen finns gårdar

I det är jord och snöpassager som vi vandrar

Över det öppna landskapet är viligt

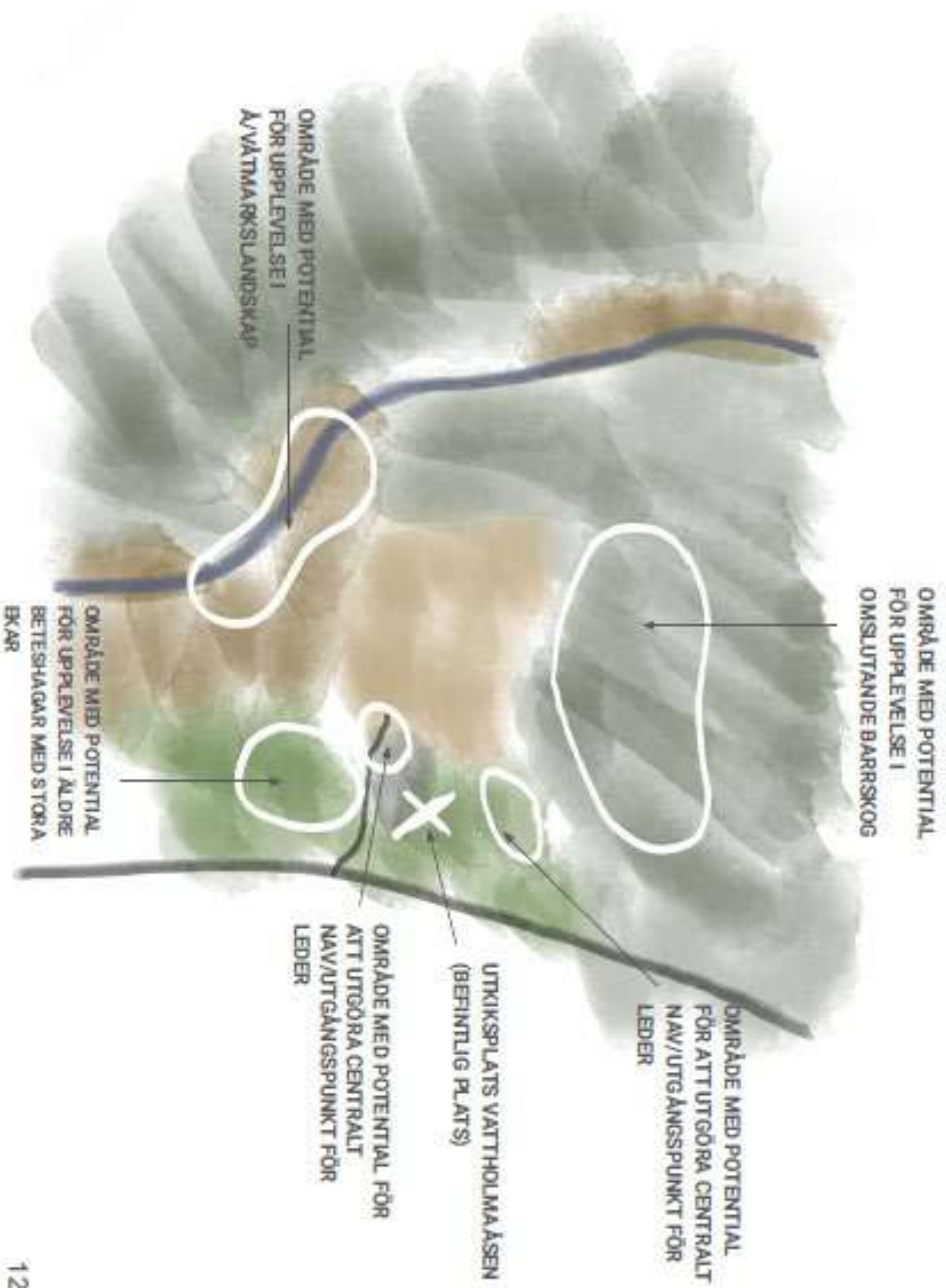

I det så är brödder som vi kör

Kärnområdet för upplevelser i Oxhagens natur

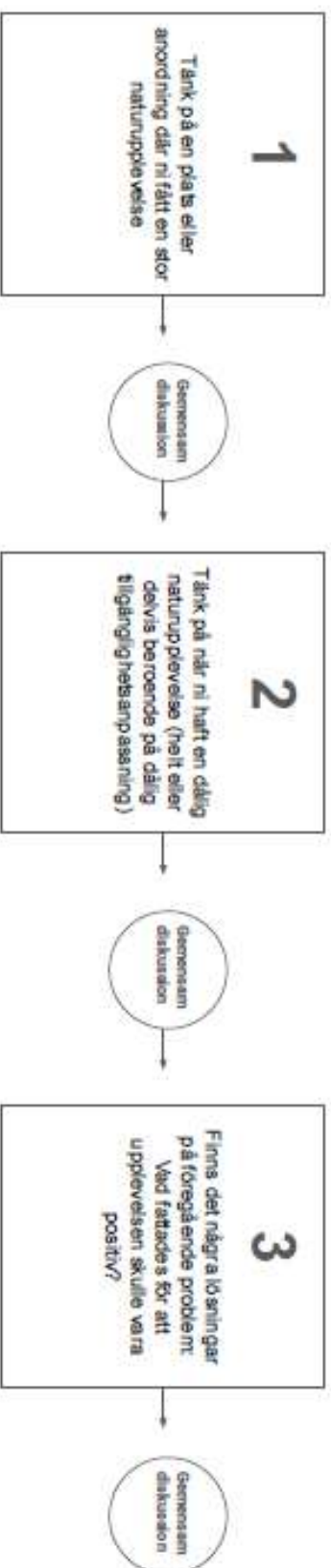
Kärnområdet är området med stor potential till naturupplevelser. Nya tillägg i form av rastplatser gestaltas med avsikt att förstärka landskapets karaktär och förhöja dess upplevelsevärden. Landskapets förutsättning är utifrån grund till gestaltningen av respektive tillägg och plats.

Platser skapas för vistelse, reflektion, lek, rörelse och återhämtning. Platsernas läge, funktion och design styrs av de upplevelsevärden som finns i respektive landskapsyp. Gestaltningen resonerar på så vis med landskapsanalysen. Dessa platser knyts samman med en tillgänglig vandrings slinga som löper genom samtliga karaktärsområden

WORKSHOP

- *Hur vi kan bli bättre på att tillgängliggöra naturupplevelser?*

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>

Alla författare till arbetet måste kryssa i sitt godkännande. Ta bort eller lägg till rader beroende på antalet författare. Ta bort den här texten när den inte längre behövs.

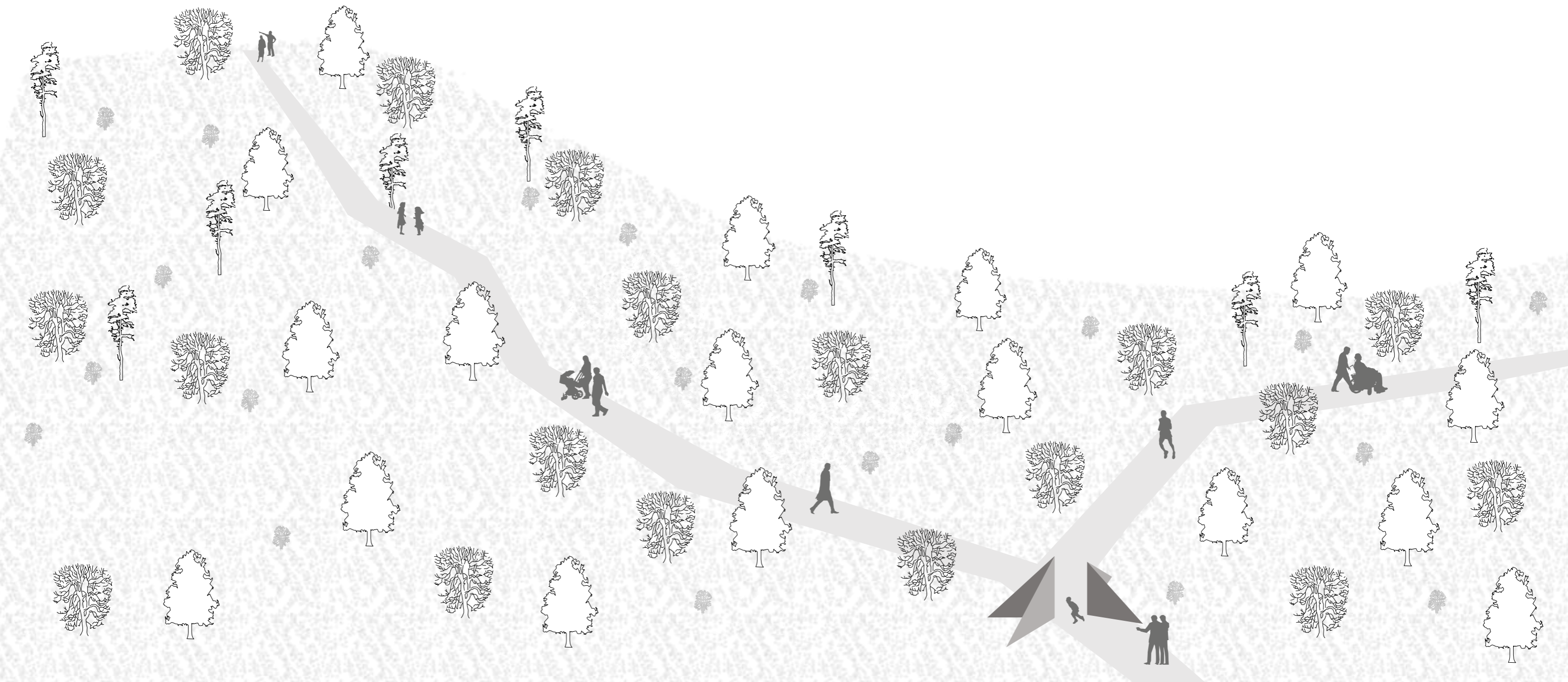
JA, jag, Fredrik Bergman har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

JA, jag, författares namn har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

LEDA IN OCH HITTA UT

TILLGÄNGLIGA NATURUPPLEVELSER
I OXHAGENS NATURRESERVAT
EXAMENSARBETE LANDSKAPSARKITEKTUR
FREDRIK BERGMAN

SVENSK TITEL

LEDA IN OCH HITTA UT - TILLGÄNGLIGA NATURUPPLEVELSER I OXHAGENS
NATURRESERVAT

ENGELSK TITEL

LEAD IN AND FIND THE WAY OUT - ACCESSIBLE NATURE EXPERIENCES IN THE OXHAGEN
NATURE RESERVE.

© FREDRIK BERGMAN 2026

EX0945 EXAMENSARBETE I LANDSKAPSARKITEKTUR, 30HP

FAKULTETEN FÖR NATURRESURSER OCH LANTBRUKSVETENSKAP, INSTITUTIONEN FÖR STAD OCH LAND, SLU
ULTUNA

HANDLEDARE: ÅSA AHRLAND, SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET, INSTITUTIONEN FÖR STAD OCH LAND
BITR. HANDLEDARE: EMMA BUTLER, SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET, INSTITUTIONEN FÖR STAD OCH LAND
UPPHOVS RÄTT: ALLA BILDER ÄR FÖRFATTARENS EGNA OM INGET ANNAT ANGES. ANVÄNDS MED UPPHOVS-
SONENS TILLSTÅND.

NYCKELORD: LANDSKAPSARKITEKTUR, NATURUPPLEVELSER, TILLGÄNGLIGHET, NATURRESERVAT

INNEHÅLL

INLEDNING 1

ATT UTFORSKA ETT LANDSKAP 3

BESÖK 1	5
BESÖK 2 OCH UPPLEVDA KARAKTÄRSOMRÅDEN	9
FÖRDJUPANDE ANALYSER AV LANDSKAPET	11
SUMMERING AV FÖRDJUPANDE ANALYSDEL	19
BESÖK 3-9	21
OXHAGENS SAMLADE REKREATIONSPOTENTIAL	35
VAR FINNS UPPLEVELSEN?	37

GESTALTNINGSFÖRSLAG 39

SAMMANFATTNING AV PROJEKTETS FÖRSLAG	43
NYA ENTRÉER	45
VATTHOLMAÅSENS TOPP	51
UNDER EKARNA	55
TRÄSUNDET	59
ÅPLATSEN	63
ÄNGEN	67
GESTALTNINGSFÖRSLAGETS RÖRELSE OCH CIRKULATION	71
SKYLTNING, LEDSAGNING OCH LANDSKAPETS SUCCESSION	75

SLUTORD 77

BILAGOR 79

SKISSPROCESSEN	79
----------------	----

INLEDNING

LEDA IN OCH HITTA UT

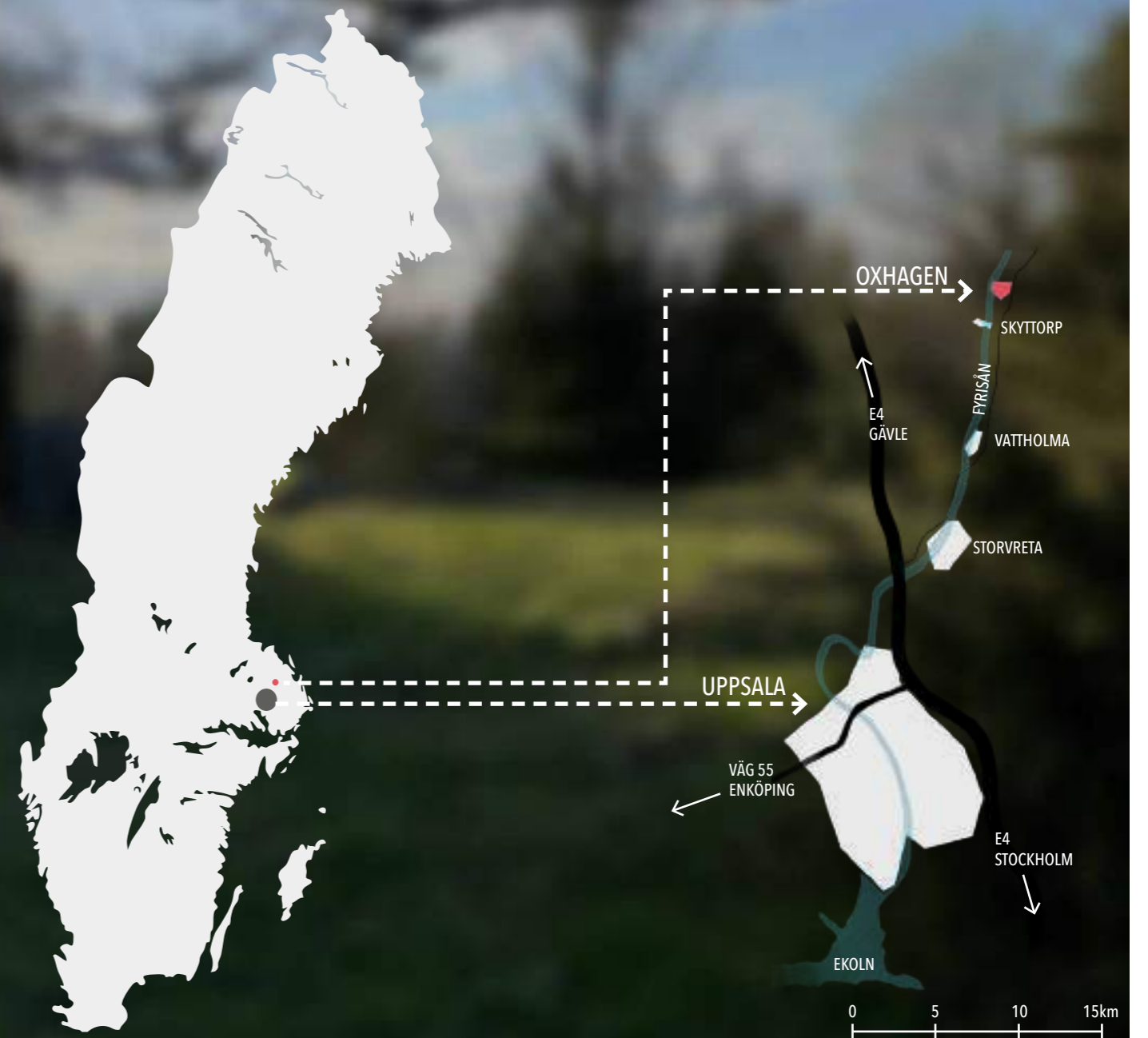
Att LEDA IN rymmer flera betydelser. Det kan handla om att följa en stig eller led, att ledas av en vän, att ledas av sina egna erfarenheter eller övertygelser. I friluftslivet har leden ett starkt symbolvärde, leder dras för att hålla människor på rätt kurs, men även för att styra flödet till platser med stora upplevelser. I många fall är rörelsen mellan ledens rastplatser en stor upplevelse i sig. För vissa är stöd, ledsagning och tillgänglighetsanpassning en förutsättning för att överhuvudtaget kunna ta del av naturen, för andra en möjlighet som kan förstärka upplevelsen.

Detta examensarbete, Leda in och hitta ut – plats för naturupplevelser i Oxhagens naturreservat, har sin utgångspunkt i denna spänning. Hur mycket stöd behövs – och var? Hur kan stigar, entréer och rastplatser placeras så att de både vägleder, tillgängliggör och lämnar utrymme för egen upptäckt? Och hur kan ingreppen anpassas till vad landskapet tål, både idag och vid ett framtida ökat besöksstryck?

Projektet undersöker hur platser kan anpassas så att landskapets inneboende värden tillgängliggörs och aktiveras med den mänskliga upplevelsen i fokus. Ambitionen är att låta landskapet, tillsammans med projektets tillägg, självt bli en del av vägledningen – att det både kan leda in och samtidigt öppna för människor att HITTA UT.

OXHAGEN OCH UPPLANDSSTIFTELSEN

Projektet har sin geografiska grund i Oxhagens naturreservat. Reservatet bildades 2002 och ligger cirka 30km norr om Uppsala. Reservatet ägs och förvaltas av Upplandsstiftelsen, som även har varit en medpart i detta projekt. Upplandsstiftelsen ägs av Region Uppsala samt länets kommuner. Stiftelsens syfte är att äga, förvalta och tillgängliggöra naturområden.

ATT UTFORSKA ETT LANDSKAP

EN PLATS TRÄDER FRAM

Det första mötet med en plats bär på en särskild betydelse. Det sker bara en gång, och präglas av det omedelbara: ljus, ljud, former, riktningar. Det är inte nödvändigtvis det mest detaljerade som framträder, utan snarare det mer generella. Även om det första mötet inte säger allt om platsen så är det ofta det första intrycket som tenderar att stanna kvar och blir en referens för fortsatt förståelse.

Vid upprepade besök fördjupas platskännedomen. Nya reflektioner och känslor adderas i lager. Det som upplevdes vid det första mötet nyanseras, bekräftas eller omprövas. I denna process växer en mer sammansatt bild fram, där både det omedelbara och det fördjupade får ta plats.

MÖTEN ÖVER TID

Mötet med Oxhagen har varit en utforskande process, där både det upplevda och det fördjupade fått ta plats. Det har känts lämpligt att börja med det upplevda för att sedan addera fördjupade analyser, och låta det upplevda prövas och omprövas genom designprocessen.

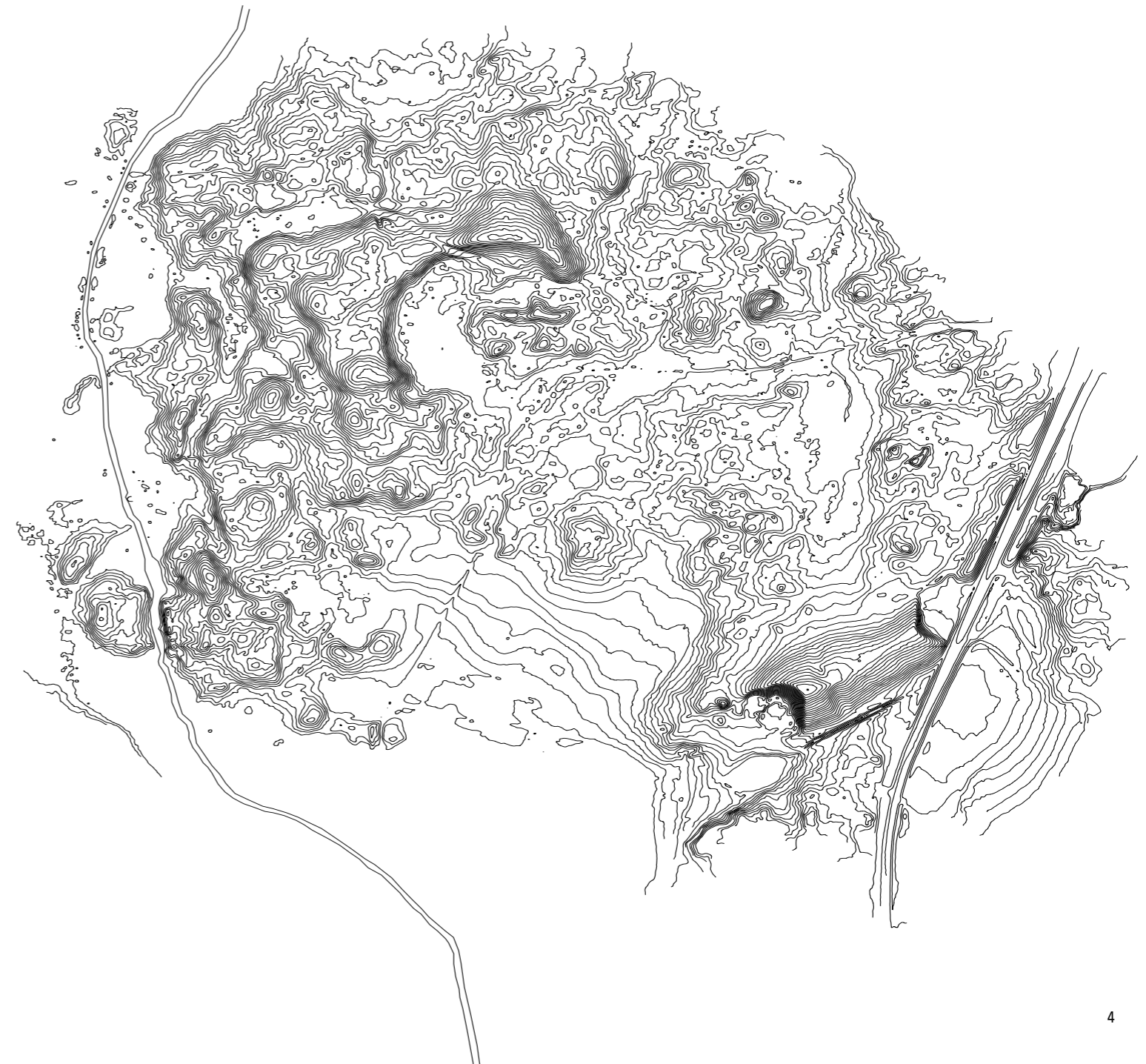
Vid det första mötet hade jag avstått från att läsa om reservatet, jag ville hålla mig fri från idéer om vad Oxhagen är och inte är. Genom upprepade besök har idéer om landskapets förutsättningar vuxit fram.

Gestaltningförslaget vilar på insikter från möten med platsen över tid, skrivbordsanalyser och litteraturstudier. Landskapet har framträtt genom lager, där gestaltningförslaget inte bara är ett svar på landskapets förutsättningar vid ett visst ögonblick, utan resonerar med hur platsen upplevs, minns och tolkas över tid.

LÄSANVISNINGAR

Till dig som läser det här vill jag bjuda in till att uppleva Oxhagen som jag har gjort. Avsiktligen ger jag er inte all information på en gång, jag låter förståelsen byggas upp genom mina besök, reflektioner och analyser. Materialet är uppdelat i två delar, en analysdel (att utforska ett landskap) och en del där gestaltningförslaget presenteras.

I följande kapitel får ni följa hur förståelsen för Oxhagens landskap byggts på i lager, från det första mötet till hur landskapets värden sakta tillkännages.

DET FÖRSTA BESÖKET

INTRYCK

2026.02.06

6 februari var en klar kylslagen vinterdag. Vid det här skedet visste jag i princip inget mer än att Oxhagen var ett naturreservat och var det låg. Min plan var att vandra på intuition, ta bilder, skissa och anteckna mina upplevelser.

Jag slogs av Oxhagens variationsrika landskap, och trots att reservatet var snötäckt var landskapets årsringar tydliga. De gamla vidkroniga ekarna talade om det historiska Oxhagen och friluftslivets få, men ändå befintliga, anordningar talade om det mer samtida Oxhagen. I backarna stod stora ekar och aspar kring hassel- och enbuskage, åkermarken var stängslad och fri från sly.

Platsen var komplex men läsbar. Spår fanns av historiska, samtida, naturliga och kulturella betingelser.

ENTRE TILL RESERVATET

BÄNK OCH BÄVERÄTEN STUBBE
ETT MÖTE MELLAN KULTUR OCH NATUR

BILDKOLLAGE DET FÖRSTA MÖTET MED PLATSEN

STOR UTSIKT FRÅN VATTHOLMÅSENS TOPP

GÅNGAR GENOM DÖD VED

MARKERAD PLATS
PÅ ÅSENS TOPP

EN FIN PLATS UNDER EN AV DE STORA EKARNA

DET ANDRA BESÖKET

OXHAGENS UPPLEVDA KARAKTÄR

2026.02.10

Det andra platsbesöket var redan veckan efter det första. Syftet med besöket var att notera upplevelser i landskapet på ett mer strukturerat sätt än vid det första besöket.

Processen bestod av att följa den befintliga vandringsleden och notera aspekter som definierar landskapets karaktär, så som form, vegetation, ljud- och synintryck. Ibland var landskapets gränser och kontrastgivande inslag tydliga och ibland diffusa. Gränser som tydligt gick att definiera i fält noterades i karta, tillsammans med en beskrivning av området. Jag väljer att referera till dessa områden som *upplevda karaktärsområden* då gränsdragningen utgår från upplevelsen av landskapets karaktär.

Processen kompletterade de första intrycken och gav fördjupade insikter om landskapet.

ÖPPET, FLACKT OCH LJUST

BILDKOLLAGE
TRE OMRÅDEN
AV VARIERAD
KARAKTÄR

SLUTTANDE OCH GLEST MED ETT SILANDE LJUS

TYDLIGT ANSPRÅKSTAGET

UPPLEVDA KARAKTÄRSOMRÅDEN

UPPLEVDA KARAKTÄRSOMRÅDEN

KARTAN VISAR DE UPPLEVDA KARAKTÄRSOMRÅDEN

A. ENTRÉPLATS

Parkeringsplatsen ligger lite lägre än reservatets entré och förutom de visuella intrycken, främst genom befintlig vegetation, ger entrén inga tydliga förningar om vad som väntas i reservatet. En liten informationsskylt och stolpe (där det förmodligen hängt en parkeringsskylt) präglar platsen. Plats för ca 5 bilar, och närheten till väg 290 gör sig påmind genom buller. Stora delar av reservatet är stängslat för bete och antras genom en grind i grånat trä, med starka associationer till jordbrukets estetik som ofta återfinns i naturområden. De första metrarna in i reservatet går upp för en liten backe. Vägen är bred med jordb-

ruksmässig känsla och omgärdas av vegetation bestående av ek, en, hassel, asp. På toppen av backen förlängs siktlinjen in i reservatet och förstärks av den raka vägen, den omgärdande vegetationen och den öppna planen som är cirka 50 meter längre fram som utgör nästa hållplats och första vägval för reservatets besökare.

B. ÖPPEN PLAN

Från den slutna vägen öppnar landskapet upp sig i en öppen plan. Platsen har en funktionell prägel, i norr är Vattholmaåsen utgrävd och kvar är en brant gruslän. Landskapet är monotont, plant till svagt kuperat och

omgärdas av flera andra, mer lättdefinierade, karaktärsområden. Vegetationen är lågmäld och utgörs av några enstaka ekar och enbuskar. Den stora upplevelsen är att gå från det slutna till det öppna, annars är intrycken få men platsen har stor potential genom sitt läge att verka som knutpunkt och nav för Oxhagens vandringsstigar och övriga naturupplevelser.

C. VATTHOLMAÅSENS VARIERADE SKOGSOMRÅDE

Vattholmaåsens varierande skogsområde består av äldre lövrik blandskog och nås via en väg från den öppna planen. Terrängen är varierande med spår av lång kontinuitet. De gamla träden (asp, ek, björk) står glest i den småblockiga terrängen mellan hassel- och enbuskar, och de stora trädkronorna skapar ett stämningsfullt tak över backarna. Topografin är jämnt sluttande mot toppen av åsen. Utsikten från toppen är stor, och det välldränerande åsmaterialet tillsammans med det sydliga läget gör att platsen troligtvis tinar tidigt på våren och hålls torr över året. Upplevelsen av toppen tappar sin kraft av att utsikten redan upplevs från den öppna planen. Även om promenaden kan vara ansträngande är belöningen på toppen stor genom sin utsikt.

D. BRYNZON

Brynazonen är den plats där den öppna åkermarken möter den omslutande barrskogen. Här övergår landskapet från flackt och kultiverat till småkuperat och naturligt. Brynazonen är varierad i sin karaktär, ett tecken som kan tyda på att platsen upplever stora skiftningar i fuktighet och ljusinsläpp. Mot åkermarken står några enstaka aspar och äldre ekar och längre in mot barrskogen står granarna tätt. Genom brynazonen löper en platt och förhållandevis tillgänglig stig till Träsundet. I brynazonens västra del passerar stigen det stängslade området och passagen sker genom en stätta som påverkar framkomligheten negativt. På några platser längst stigen glesas vegetationen upp och vid dessa platser erbjuds ett soligt läge och en fin utsikt över åkermarken.

E. OMSLUTANDE BARRSKOG

Äldre granskog med inslag av ädellövträd och hassel i småblockig terräng. Skogen är förhållandevis tät och omslutande, mindre gläntor och bryn förekommer. Topografin är varierande och små svackor och höjder förekommer i hela området. I områdets västra del rinner Fyrisån, i åpassagen bedöms markfukten vara högre, något som återspeglas i förekomsten av sumpskog. I området står många stora ekar skuggade av yngre barrträd vilket är ett tecken på att markerna historiskt varit

mer öppna och betade, men att de i modern tid vuxit igen. Skogens förtätande utgör ett hot mot de äldre ädellövträden i området.

F. ÖPPEN ÅKERMARK

Brukad åkermark i ett platt och öppet landskap. Åkerns centrala läge gör att platsen blir synlig från många punkter utmed Oxhagen, något som kan bidra till besökarens orienterings- och läsförmåga av landskapet. På åkerns västra hälft finns ett grävt vattenförande dike.

G. Å OCH VÅTMARKSLANDSKAP

Å och våtmarksområdet är förhållandevis stort, med inslag av videsnår och sumpskog (framförallt norra delen). Området är idag i stort sett oframkomligt, och utgör ett hinder för att uppleva Fyrisån som rinner genom Oxhagens västra gräns. Otillgängligheten förstärks av det utbredda videsnåret som växer tätt i våtmarken och idag är Fyrisån i princip endast visuellt tillgänglig vid Träsundet. Vid Träsundet finns en grävd kanal som historiskt syftade till att sänka vattennivån i uppströms sjöar. Här finns även spår av en gammal bro som förenade östra och västra sidan av Fyrisån.

H. SMÅKUPERAD GAMMAL BLANDSKOG

Oxhagens östra skogsparti är gammalt och varierat. Friställda gamla krokiga ekar står intill hassel och enbuskar. Här och var står även gran och tall. Området är inom betesstängslet och landskapets karaktär visar tecken på lång hävd genom glesheten och de vida ekarna. Genom området löper en stig som tillgängliggör naturen, dock finns inga rastplatser som möjliggör längre "anordnad" vistelse. Terrängen är småkuperad med många svackor och mindre höjder.

FÖRDJUPANDE ANALYSER AV LANDSKAPET

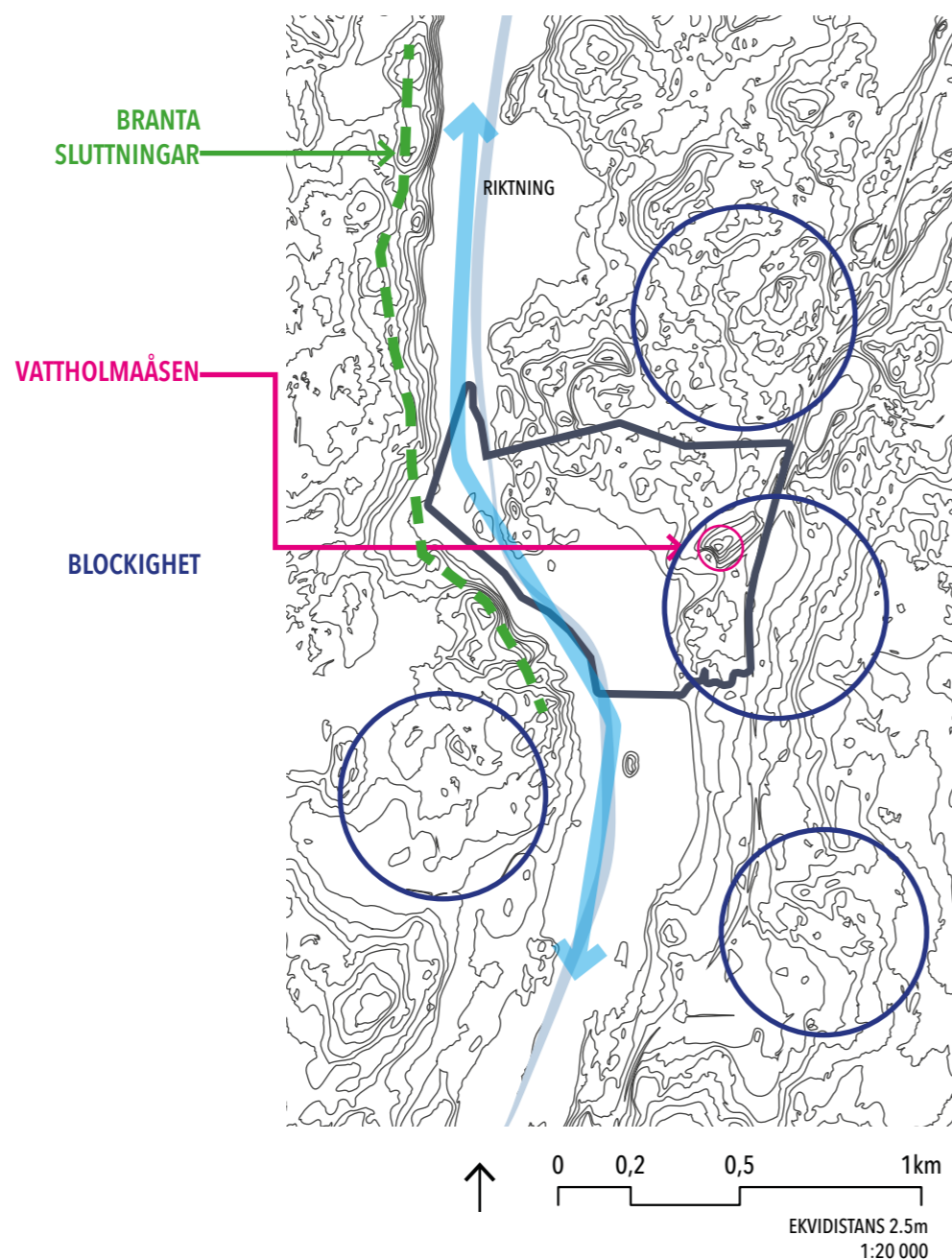
I det här avsnittet analyseras landskapet mer ingående. Landskapets många lager är här nedbrutna i enskilda analyser. Till att börja med analyseras landskapets uppbyggnad och naturliga förutsättningar, bland annat de spår som inlandsisen lämnat och som i många fall utgör grunden för landskapets karaktär som vi känner den idag. Därefter analyseras de lager som människan tillfört, samtida och historiska, samt markernas förändring över tid. Slutligen analyseras kulturhistoriska spår i landskapet. Läsaren uppmanas att kolla på kartorna, läsa informationen och kombinera kartornas innehåll visuellt. Summan av kartorna hjälper till att förstå helheten. I slutet av kapitlet summeras sedan insikterna från dessa analyser.

1. LANDSKAPETS UPPBYGGNAD

Landskapets topografi och form

Topografin kring Oxhagen är varierad med berg och dalar. Genom landskapet rinner Fyrisån som bidrar till landskapets riktning i norr-söder. Dalgången definieras av något brantare sluttningar väster om ån, medan den östra sidan generellt är småblockig med några mer definierande höjder.

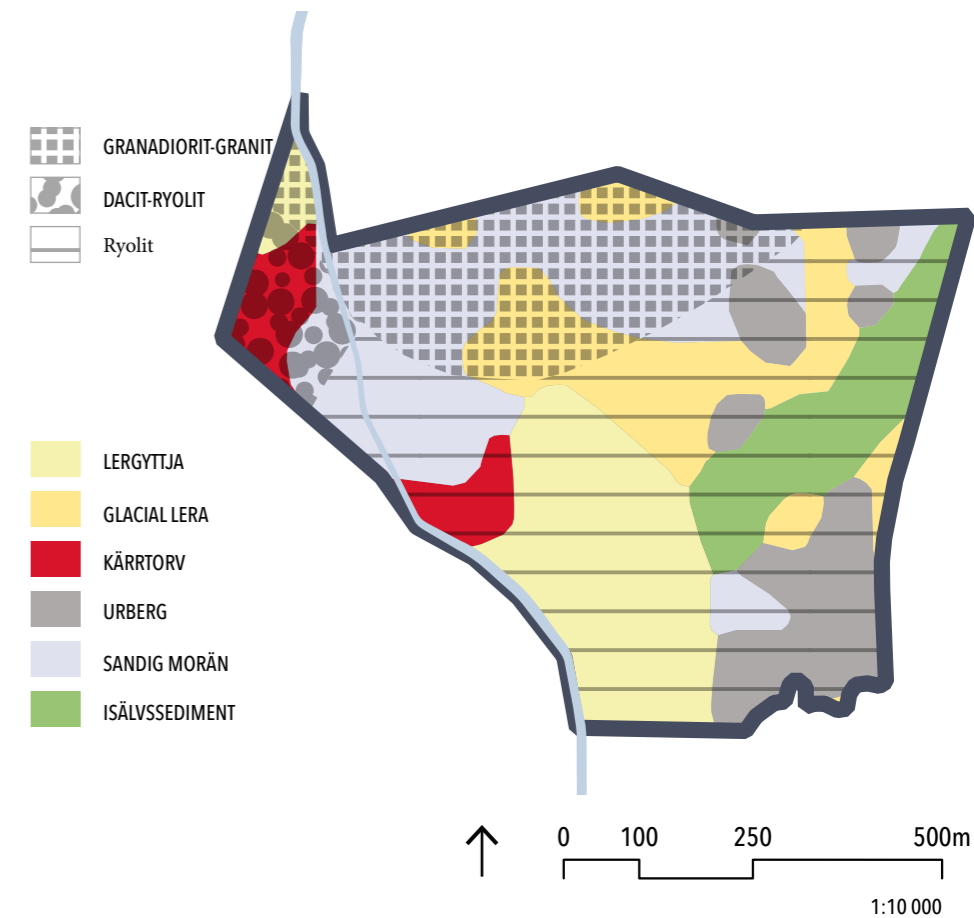
Topografin inom reservatet följer dessa generella mönster, med flacka vida partier och omslutande höjder och småblockiga partier. Vattholmaåsen löper genom området och bildar en tydlig rygg vid reservatets östra gräns.

Berggrund och jordarter

Berggrunden är främst av hårda urbergsarter som bidrar till ett sprickigt och småkuperat landskap.

Jordarterna utgörs främst av lera, torv och morän med isälvssediment och berg i dagen som bidrar till ett landskap med både våta (ler och torv) och torra (morän, urberg och isälvssediment) miljöer

Markfukt och hydrologi

Reservatets norra delar är generellt torra. Markfukten ökar sedan gradvis söderut mot Fyrisån samt väster om ån.

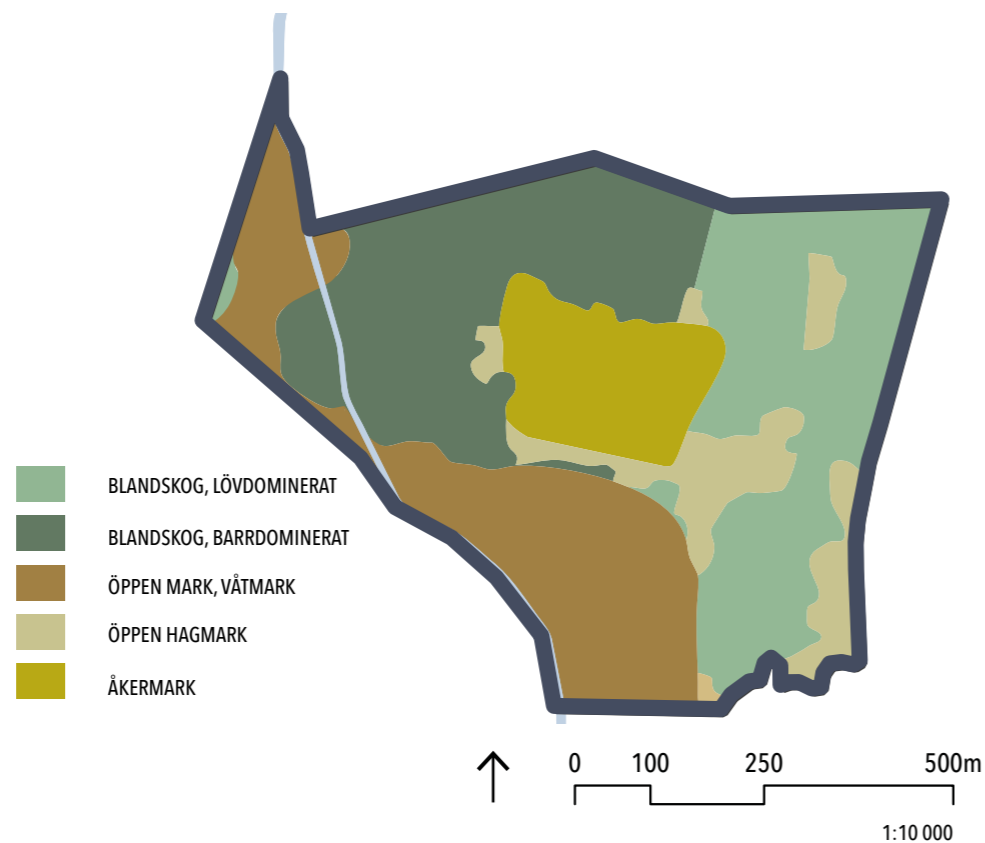
Markfukten sammanträffar med jordarterna, där fuktstråk återfinns i leriga marker

1. LANDSKAPETS UPPBYGGNAD

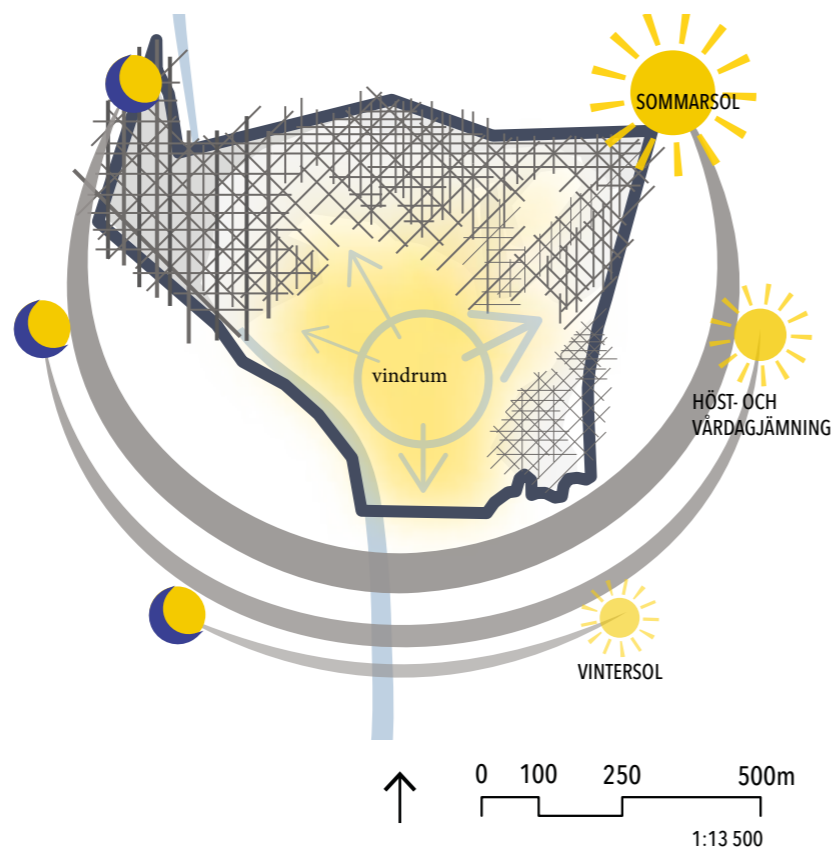
Vegetationsstruktur

Vegetationsstrukturen varierar i relation med markförhållandena. I våta och ler-dominerande partier finns våtmark, öppen hagmark och åkermark. I torra marker med sandiga moräner är skogen barrdominerad och i torra partier med urberg eller isälvsediment är skogen lövdominerad.

Sol, skugga och vind

Barrskogen i reservatets norra delar är generellt skuggig. Lövskogen är mer öppen och ljus. De öppna ytorna är i grova drag soliga men även utsatta för vind.

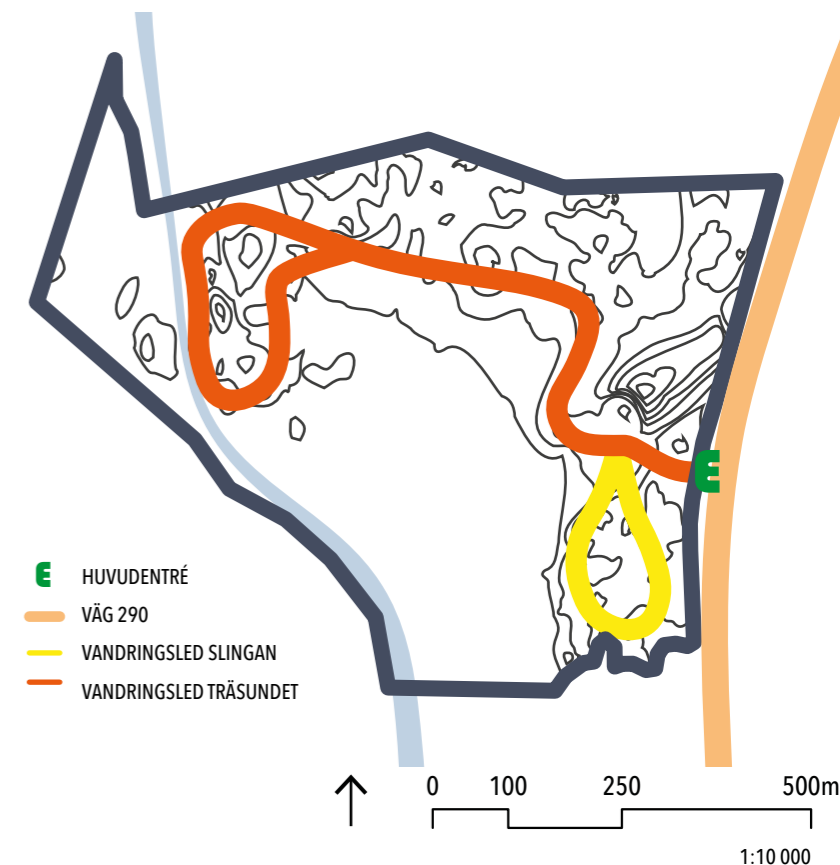

2. LANDSKAPETS FUNKTIONER

Entréer och stråk

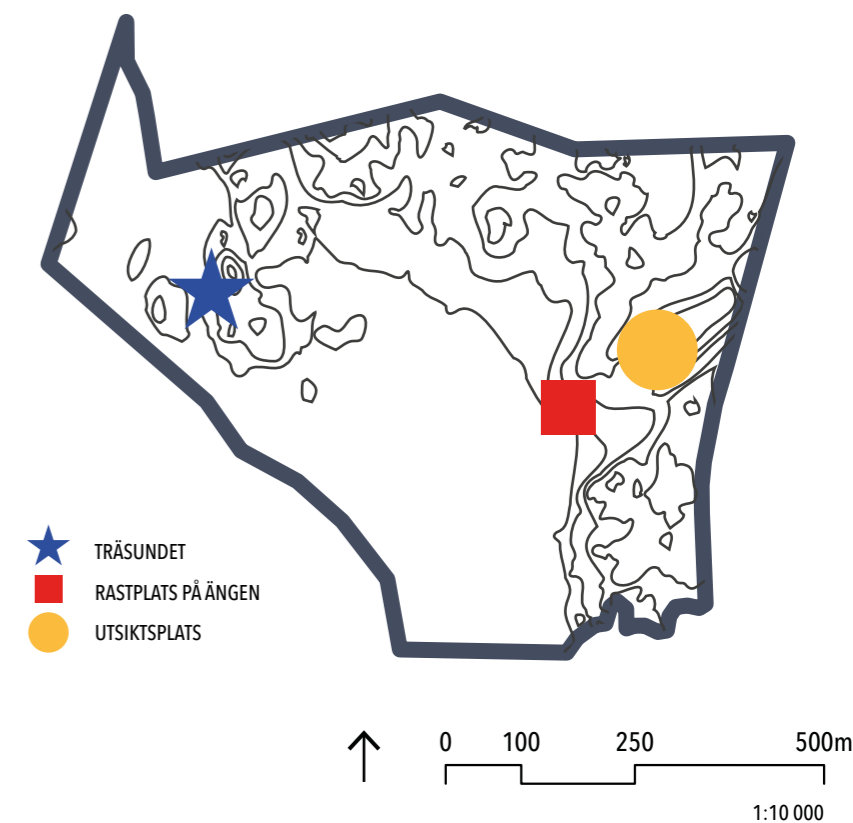
Reservatets huvudentré ligger längs den östra reservatsgränsen, intill väg 290.

Idag finns två vandringsleder, den längre går till Träsundet och den kortare gör en loop i lövskogen. Båda vandringsleder utgår från den öppna planen, dock med en något diffus startplats.

Målpunkter

Idag finns tre tydliga målpunkter i reservatet. Från parkeringen är Rastplatsen på ången den första och består av ett bord intill en stor ek. Därefter kommer Utsiktplatsen på Vattholmaåsens topp, där det finns en bänk. Vid reservatets västra gräns ligger Träsundet, där en bänk är placerad vid ett gammal brofäste

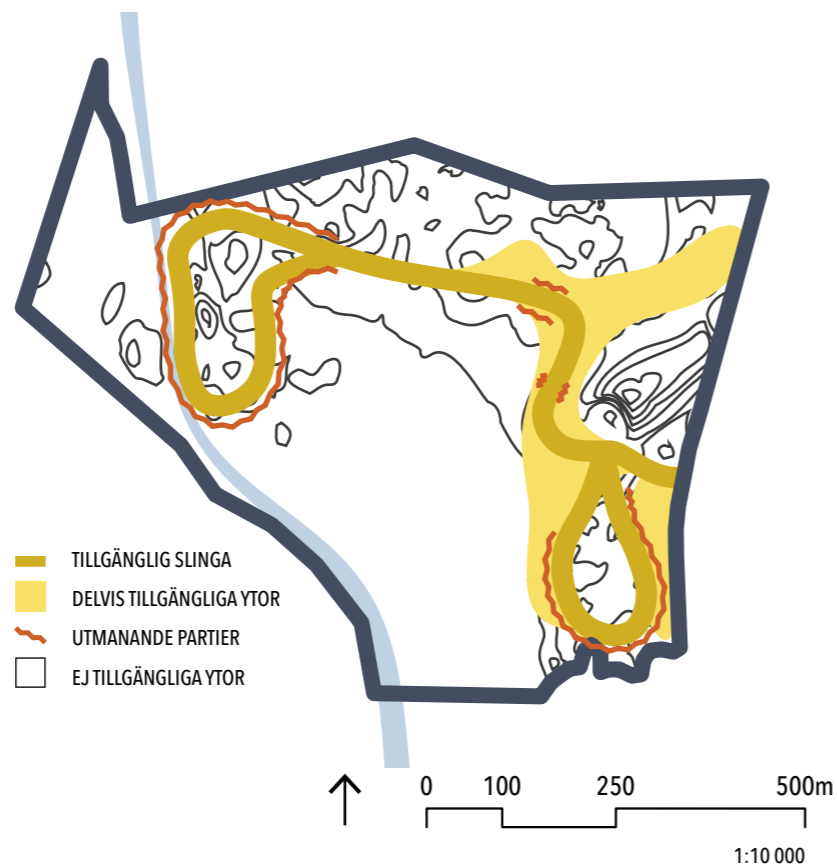

LANDSKAPETS FUNKTIONER

Tillgänglighet

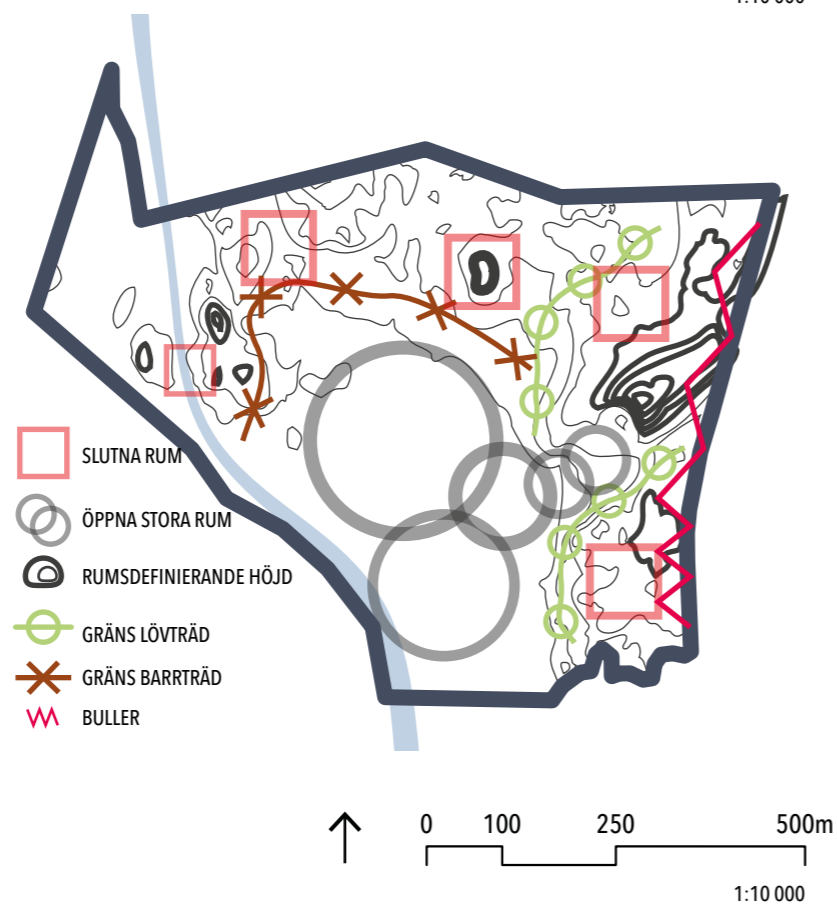
Tillgängligheten är något begränsad till områdets vandringsled och de stora öppna gräsmarkerna. På slingan finns utmanande partier med begränsad tillgänglighet, det kan vara rötter, plötsliga stigningar eller smala passager.

I hagmarkerna är tillgängligheten delvis god, marken är generellt plan och vegetationen är låg. Övriga ytor anses ej vara tillgängliga på grund av markförhållanden, topografi eller vegetation.

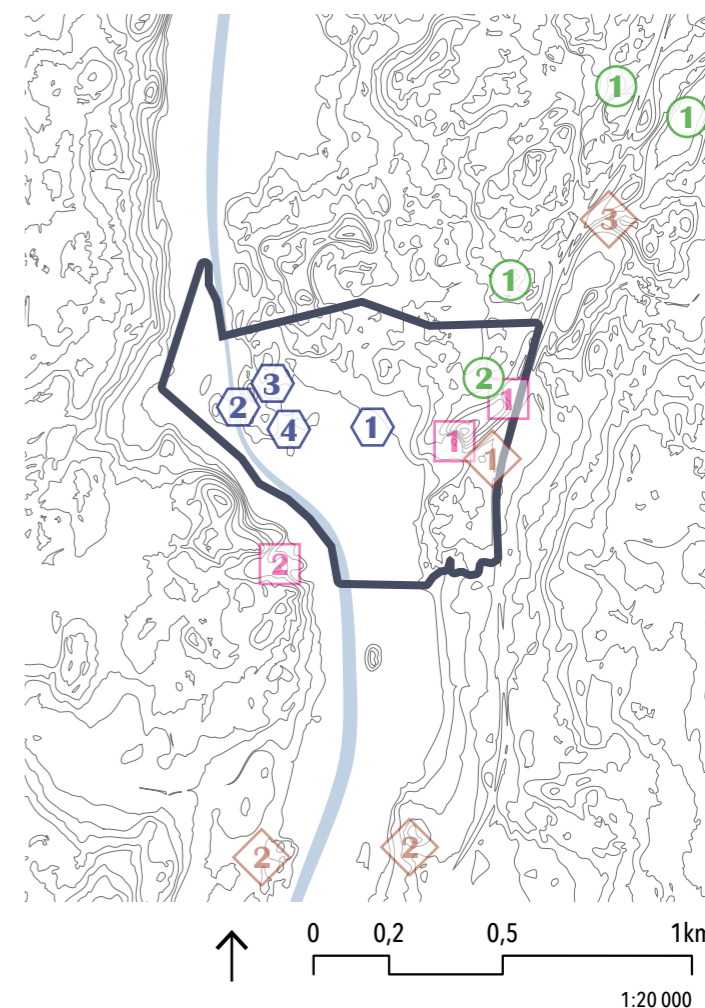
Rumslighet

Rumsligheten är varierande. Barrskogen är generellt omslutande, blandskogen genomtränglig och luftig och i båda vegetationstyper finns gläntor som bildar omslutande rum. Topografiska skillnader hjälper till att definiera rummen, likaså de gränser som finns i området. De tydligaste gränserna finns där barrskogen övergår till åkermark medan lövskogsgården är mer diffus, men definierbar. Vid dessa gränser finns de starkaste kontrasterna mellan öppet och slutet.

3. HISTORISKA SPÅR I LANDSKAPET

- FORNLÄMNINGAR
- 1 RÖSE
- 2 GRAVFÄLT
- 3 MILSTEN
- SKOGSBRUKSLÄMNINGAR
- 1 KOLBOTTEN OCH KOLARKOJGRUND
- 2 MÖJLIG KOLNINGSGROP
- INDUSTRIHISTORISKA SPÅR
- 1 F.D GRUSTAG
- 2 F.D KALKBROTT
- KULTURELLA SPÅR
- 1 OXHAGENS LÅNGA KONTINUITET
- 2 SPÅR AV BRO ÖVER TRÄSUNDET
- 3 BILVRAK
- 4 GÖMSLE

Fornlämningar

Det finns gott om historiska spår i reservatet och i det omkringliggande landskapet. Inom reservatet finns ett röjningsröse, som tyder på att markerna brukats under lång tid. I utkanten av området står en milsten daterad 1756 och söder om reservatet finns större gravfältsområden som tyder på att området kring Fyrisån historiskt varit av vikt.

Skogsbrukslämningar

Vad gäller skogsbrukslämningar finns många spår av kolframställning i området, både kolbottnar, kolgropar och kojgrunder. Uppland är känt för sina många järnbruk och kolet var en viktig vara för att kunna bearbeta malmen.

Industrihistoriska spår

Inom reservatet finns spår av täktverksamhet, där grusmaterial ur Vattholmaåsen utvunnits. Åsen är utgrävd i både den södra och norra änden och har lämnat stora spår i landskapet. Den södra änden är mest urgrävd.

Strax sydväst om reservatet ligger ett föredetta kalkbrott.

Kulturella spår

Med kulturella spår menas spår av mänsklig aktivitet som inte går att kategorisera som varken fornlämning, skogslämning eller industrihistoriskt spår. Det mest påtagliga är spår av lång kontinuitet och hävd, de öppna hagmarkerna och de stora uppväxta ekarna är båda tecken på att landskapet hållits öppet under en lång av bete, slåtter eller andra aktiviteter. Vidare finns spår av en gammal bro vid Träsundet som tyder på att det historiskt funnits en möjlighet att röra sig till västra sidan av Fyrisån. Vid Träsundet finns även ett gammalt bilvrak i en sänka. Vidare söder om Träsundet finns ett gömsle, möjligen för fågelskådning, väl gömd av växtlighet som håller på att ta över.

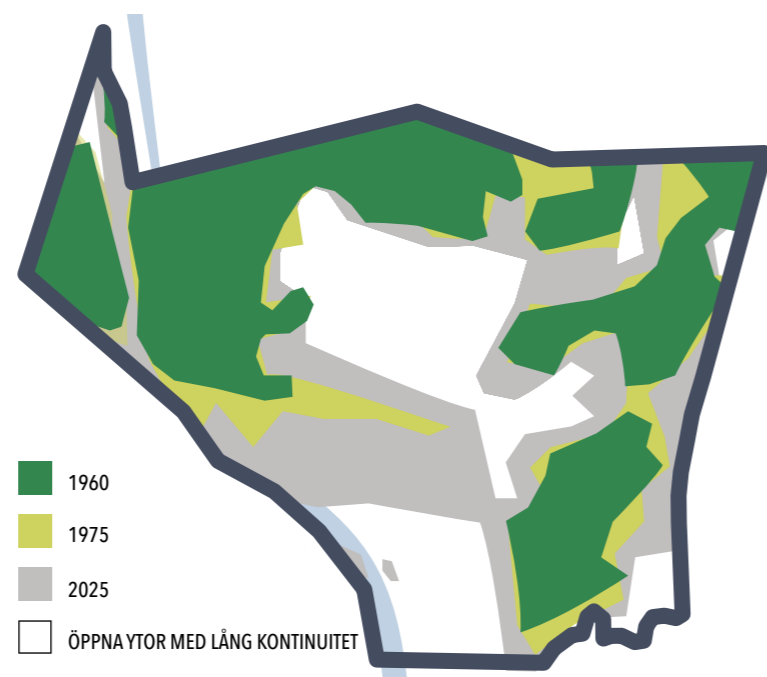
4. LANDSKAPETS FÖRÄNDRING

Oxhagens natur är variationsrik och vegetationen vittnar om en lång kontinuitet av bete, slåtter och andra störningsprocesser. Många av de arter som finns i området är beroende av öppna marker och riskerar att trängas undan om markerna växer igen.

Från 1960-talet går det att se att landskapet gradvis blivit mer igenvuxet. Områden med störst förändring är kring våtmarken och åkermarken, men även hagmarkerna och skogspartierna har visat en igenväxande förändring.

I dag finns ett omfattande inslag av sly och träd i de delar som visat stor förändring. Framför allt breder arter som vide, björk och gran ut sig, och igenväxningen är på vissa håll långt gången.

Jungfrulin, solvända, rödklint, gullviva, vitsippa, blåsippa är några av områdets tongivande blommor, som alla lätt blir utkonkurerade om inte markerna hålls öppna. Av dessa är jungfrulin och solvända klassade som nära hotade i 2025 års rödlistning

Vitsippa
Anemone nemorosa

Blåsippa
Hepatica nobilis

Rödklint
Centaurea jacea

Gullviva
Primula veris

Jungfrulin
Polygala vulgaris

Solvända
Helianthemum nummularium

SUMMERING AV FÖRDJUPANDE ANALYSDEL

Oxhagens landskap, som vi känner det idag, är ett resultat av naturliga och kulturella processer och betingelser. I summan av detta finns landskapets egenskaper.

Inlandsisen har skapat toppar, dalar, åsar och fåror där vatten samlas och rinner. Jordarnas sammansättning har skapat förutsättningar för träd och växter att etablera sig och för människan att bruka marken. Platser som har betats har blivit till ängar och lämnat ett öppet landskap med blommande backar. Där beteshävden avtagit har granskog vuxit sig tät och omslutande, här och var står skuggade ekar som tyder på att landskapet historiskt varit mer öppet. Åsens grusmaterial har

utvunnits för sina egenskaper och täktverksamheten har lämnat visuella spår.

Många av de avtryck som finns i Oxhagen går att spåra till den mänskliga hävden där landskapet har formats och omformats efter tidens behov. Brukandet har inte upphört, vi brukar bara på ett annat sätt, där landskapets egenskaper omsätts och brukas för att möta våra samtida behov.

Rekreation och naturupplevelser är en del av det mänskliga behovet i det samtida Oxhagen. Baserat på analysen har utmaningar identifierats, som möjligen hämmar rekreativpotentialen. Men med utmaningar kommer även möjligheter.

UTMANINGAR

- Topografin är utmanande
- Bullerpåverkat från väg 290
- Begränsad tillgänglighet, svårt att uppleva hela området
- Ingen sammanhängande led som når hela Oxhagen
- Ingen tydlig vägledning för besökare - samlingspunkt saknas
- Ingen tydligt upplevelserik entré
- Få rastplatser
- Sparsam skyltning
- Minskat betestryck? igenväxning
- Svag kontakt med Fyrisån
- Oklar identitet
- Helhetsperspektiv saknas

POTENTIAL

- Stor variation på liten yta
- Spännande natur
- Variationsrikt = potential för variationsrika upplevelser
- Ökad tillgänglighet kan möjliggöra nya rörelsemönster
- En ny led kan knyta ihop intressanta platser
- Identitet kan stärkas genom en tydligare entréplats
- Betet kan styras för att verka för ett mer öppet Oxhagen
- Nya tillägg kan förstärka kopplingen till Fyrisån
- Stor potential i att "ta ansvar för helheten"

DET TREDJE BESÖKET

VANDRING LÄNGS FYRISÅN

2026.02.25

Efter att ha analyserat landskapets egenskaper väcktes en nyfikenhet. Hur otillgänglig är våtmarken intill Fyrisån? Är det möjligt att komma ner mot vattnet från den omslutande barrskogen?

Där det inte finns någon stig är barrskogen svårgenomtränglig. I slutet av skogen övergår barrskogen i ett tätt videsnår. Här blev det tydligt att jag nått våtmarken. Det uppväxta snåret är ett tecken på att våtmarken sakta håller på att växa igen, något som jag även hade sett i mina analyser. När inte våtmarker betas, eller jordbruksmark lämnas börjar skogen sakta krypa in på de öppna markerna. Först kommer skogens pionjärarter som björk, al, asp, olika videsorter, sedan kommer barrskogen och skuggar pionjärarterna som inte trivs i skuggiga miljöer, tillslut har barrskogen tagit över och videsnåren är borta.

Videsnåren är ett förstadie till att våtmarken blir igenväxt. Trots den insikten var det en spännande upplevelse att vandra bland de täta snåren. Snön förstärkte upplevelsen, det var som att vandra i fjällvärlden och kontrasterna mot granskogen var stora. Efter några minuter bland snåren öppnade våtmarken upp sig och upplevelsen av att gå från det täta och vindlande till det öppna och vida var stor.

TÄTA VIDESNÅR

NÄR VATTNET FRYSER FINNS NYA MÖJLIGHETER TILL RÖRELSER - HÄR SKIDSPÅR PÅ FYRISÅN

DÅR VIDESNÅREN AVTAR ÖPPNAR LANDSKAPET UPP SIG

DET FJÄRDE BESÖKET

WORKSHOP MED TESTPATRULLEN

2026.03.31

Hittills hade mötet med platsen baserats på egna upplevelser och det var läge att ta in andra perspektiv av landskapet. Upplandsstiftelsen har en testpatrull, en grupp individer med olika funktionshinder som de engagerar för att förstå hur ett naturområde fungerar, var det finns hinder och svårigheter, men även vart det finns potential.

För att vidare förstå Oxhagen engagerades testpatrullen i en workshop. Inför workshopen hade gruppen fått information om projektet och Oxhagen i sin helhet. Informationen tog inte med något av det som fanns på ritbordet, jag ville inte styra deltagarnas idéer om vad området kan vara i framtiden, utan snarare tillbringa tid med deras upplevelser i stunden.

Upplägget var enkelt, vi skulle vara ute och uppleva tillsammans. Deltagarna valde hur de ville röra sig i landskapet, vi gick alltid tillsammans och diskuterade landskapets förutsättningar allteftersom.

Efter en kort vandring stannade vi och diskuterade våra upplevelser. Utöver diskussion om Oxhagen hade tre mer generellt ställda frågor skickats ut i förväg.

På frågan om när naturupplevelsen är extra bra:

- När naturens olika delar är tillgängliga och att det går att vistas i variationen, om det finns vatten är det alltid trevligt om det går att uppleva - gärna på olika sätt på olika platser.

- När området bjuder in till äventyr och ger möjlighet att utforska på egen hand, för alla åldrar.

- När det finns något som motiverar att ta sig längre än planerat, något oväntat

På frågan om när naturupplevelsen är utesluten:

- När markmaterialet gör det svårt att ta sig fram, för sandigt och poröst, lerigt eller vått, när spänger och bryggor är för smala eller hala.

- När det inte finns en tydlig entré - "Vart ska jag åka, hur ska jag parkera, hur ska jag gå?"

- För många är färdtjänst en förutsättning för att komma ut i naturen. Färdtjänst går idag på adresser och naturområden kan vara svåra att hitta, en tydlig entré kan förbättra detta och underlätta beställning av färdtjänst.

På frågan om vad som hade kunnat förbättrat den "dåliga" naturupplevelsen (föregående fråga)

- Att lederna går rätt, där det finns naturliga förutsättningar för att ta sig fram.
- Att underlaget är hårt, eller att det dräneras lätt.

- "Rätt" underlag för platsen, stenmjöl, träspång, durk. Ibland är spången hal och kan kombineras med ribbor eller strukturnät.

- Att det finns en trygghet i besöket - gott om information, både digitalt (hemsidor) och på plats genom skyltning och kartor.

Efter varje fråga hade vi en gemensam diskussion. Resultatet av detta har bejakats, och i många fall bidragit till förslagets utformning - inte minst hur platserna placeras i landskapet och projektets materialval.

SAMLING VID HUVUDENTRÉN. FÖRUTOM DE TVÅ FRÅN TESTPATRULLEN VAR ÄVEN TVÅ FRÅN UPPLANDSSTIFTELSEN MED UNDER WORKSHOPEN

TESTPATRULLEN VID EN AV OXHAGENS STORA EKAR

VISSA PASSAGER VAR LÄTTARE ÄN ANDRA

DET FEMTE BESÖKET

OXHAGEN I SKYMNING

2026.04.08

Hur är Oxhagen i skymningsljus? Vad händer när dagen går till kväll? Skiftar karaktären? Jag hade vid det här laget mest tillbringat tid i Oxhagen under dag och sen eftermiddag. De öppna ytorna badar i ljus, även sent på kvällen. De öppnar upp sig mot syd och väst och är tillgänglig för sol långt in på kvällen. Skogarna är mörkare men i vissa gläntor letar sig ljuset ner, om än bara till trädens kronor och en bit ner på stammarna. Gläntorna bidrar till ett variationsrikt och stämningsfullt ljus även i Oxhagens mer slutna delar.

När kvällen kommer blir landskapets gränser tydliga, det öppna blir på något vis mer öppet och det slutna mer slutet. Den här kvällen sjöng flera fåglar i området. Taltrast, trana, koltrast, kungsfågel och större hackspett.

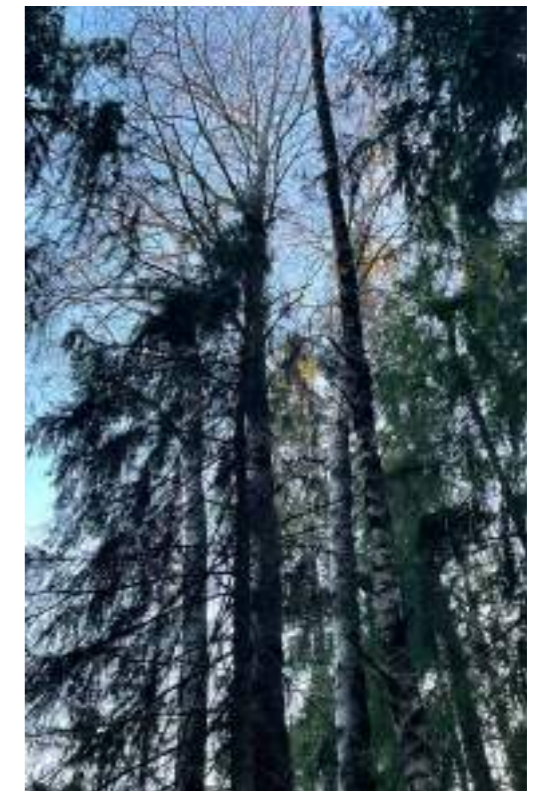
ÄNGEN SETT FRÅN VÅTMARKEN

SKOGBRYN MÖTER KVÄLLSHIMLEN

LÅNGA SKUGGOR I DEN GLESA BLANDSKOGEN

SISTA LJUSET NÅR TRÄTOPPARNA

DET SJÄTTE BESÖKET

ETT DYGN I OXHAGEN

2026.04.10

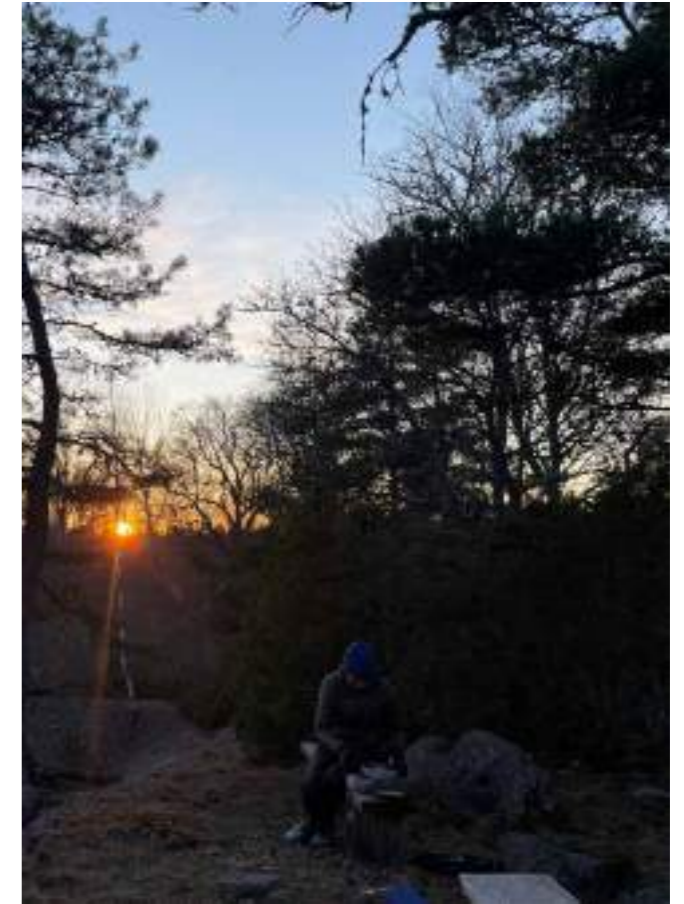
Färgad av den tidigare upplevelsen av Oxhagen på kvällen ville jag även uppleva morgonen. Jag ville inte utesluta ytterligheterna i mitt möte med platsen.

Vi reste tältet på ängen nedanför åsens sydsluttning och lagade sedan middag på åsens topp. Åsens topp har någonting som känns unikt för Uppland, en stor utsikt. Den nedlagda täktverksamheten har lämnat tydliga spår, men det stör inte utsikten nämnvärt. Det blir bara ett ytterligare lager bland Oxhagens årsringar.

Morgonen därefter vandrade vi den befintliga vandringsleden. Även om den är kort så passerar den många fina platser. Längst bort på leden ligger Träsundet, den plats där kontakten med Fyrisån är som starkast idag.

TÄLTPLATS PÅ ÄNGEN

MIDDAG PÅ VATTHOLMAÅSENS TOPP ALLEDES INNAN SOLNEDGÅNGEN

TRÄSUNDET PÅ MORGONEN

DET SJUNDE BESÖKET

LÖPNING GENOM OXHAGEN

2026.04.12

Hittills har besök i Oxhagen varit långsamma. När tempot förändras blir det extra tydligt att det är ett litet reservat. Att springa de befintliga stigarna tar inte längre än några minuter. I löpande tempo kommer landskapets skiftningar ofta och snabbt, från det öppna till det slutna och sen tillbaka igen.

Det finns inga naturliga förlängingar för att springa vidare när vandringsleden tar slut. Möjligen går det att leta sig öster om väg 290, men det känns inte särskilt motiverande. En förlängning av leden känns spännande, speciellt om den går att knyta an till Skyttorp, som till och med har tågstation och ligger bara 2 km från Oxhagen. Det hade öppnat upp helt nya möjligheter, inte bara för löpare.

GOTT OM BLOMMANDE BLÅSIPPOR PÅ BACKARNA

DET ÅTTONDE BESÖKET

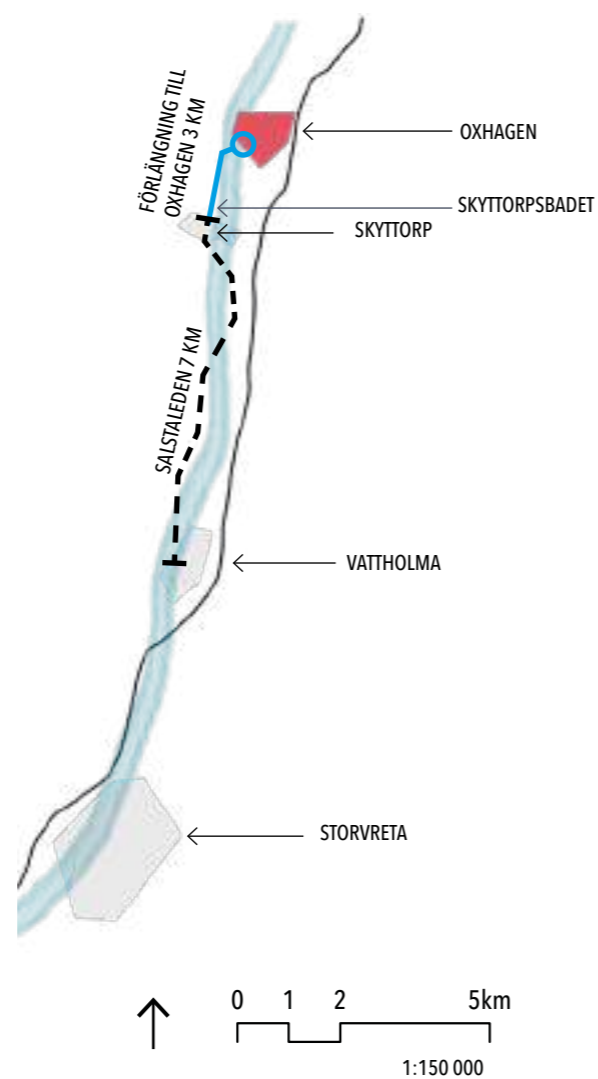
OXHAGENS OMGIVNING

2026.04.12

Vad finns bortom reservatsgränsen? Hur är Oxhagens omland? Och hur relaterar omlandet till reservatet? I synnerhet, vad finns väster om Fyrisån? Efter löpningen, och efter en känsla av "var det bara så här?", ville jag utforska om Oxhagen kunde sammankopplas med Skyttorp.

Salstaleden går idag längs Fyrisån mellan Vattholma och Skyttorp. Leden har potential att förlängas till Oxhagen. Besökare kan då åka kollektivt till någon av stationerna längs leden och sedan vandra till Oxhagen.

Den potentiella förlängningen passerar Skyttorpsbadet och vindlar sedan några kilometer i det öppna innan den når skogen och slutligen våtmarken strax väster om Träsundet.

SKYTTORPSBADET
NÅGRA HUNDER METER FRÅN SKYTTORP

VINDLANDE VÄGAR GENOM KULTURLANDSKAPET
HÄR CIRKA 500 METER FRÅN SKYTTORPSBADET

SKOG MED GLÄNTOR
I BACKARNA VÄSTER OM RESERVATSGRÄNSEN

BJÖRKSUMPSKOG
MED RESERVATSGRÄNSEN I SIKTE

DET NIONDE BESÖKET

BLOMNING I OXHAGEN

2026.05.02

Vid tidigare besök hade bara blå- och vitsippor blommat i området.

Dagarna vid månadsskiftet april/maj hade varit ovantligt varma och torra. Jag ville undersöka om något hade börjat gro, även om våren var tidig. På de öppna ytorna hade gullvivor kommit upp, i den glesa skogen fanns hav av vitsippor och i backarna hade liljekonvalj börjat visa sig. Längre ner mot Fyrisåns våta partier fanns kabbeleka som små gula bollar i den ännu brungrå åkanten.

Det här var mitt sista besök i reservatet och ett bokslut för min vår i Oxhagen.

Gullviva
Primula veris

Majsmörblomma
Ranunculus auricomus

Liljekonvalj
Convallaria majalis

Vitsippa
Anemone nemorosa

Blåsippa
Hepatica nobilis

Kabbeleka
Caltha palustris

OXHAGENS SAMLADE REKREATIONSPOTENTIAL

Oxhagens rekreationspotential ligger i den variationsrika naturen. Oxhagen är variationsrikt, både i dess karaktär och funktion. Landskapet möjliggör vistelse och upplevelser i en bredd av naturtyper, med olika tidsdjup, i spår av naturens och kulturens gång. Vistelse i det fria, på ängar och i skogar, och i det anordnade - längs de befintliga lederna. Platser som skiftar med årstiderna och tid på dygnet, och förändras med besökarens tempo.

Den samlade rekreationspotential som utgörs av landskapets egenskaper och som är grunden till den enskilda naturupplevelsen ligger i variationen. Oxhagens flerskiktade natur som upplevs genom rörelsen.

Med utgångspunkt i dagens Oxhagen bör frågan ställas; hur kan landskapet formas för att möta det framtida behovet?

Om rekreationspotentialen är utgångspunkten så är tillgängliggörandet behovet. I tillgängliggörandet finns en spännande möjlighet att skapa nya platser där rekreationspotentialen omsätts.

I mötet med platsen har områden med tydlig rekreationspotential identifierats. **Bläddra så får du se.**

ÖPPNA VYER

ANORDNAD VISTELSE

BLOMMANDE BACKAR

VINDLANDE SNÅR

ÖPPET VATTEN

SOLIGA PLATSER

LÅNGA SIKTLINJER

SKIKTANDE LJUS

HÖGT VATTEN PÅ VÅREN

STORA GAMLA EKAR

VYER I LAGER

UPPLEVELSER I DET LILLA

VAR FINNS UPPLEVELSEN?

FOKUSOMRÅDEN MED TYDLIGA EGENSKAPER

Identifierade fokusområden och dess egenskaper. Områdenas potential förhöjs genom rörelsen. Projektet vill ta tillvara på dessa kvaliteter och har identifierat områden där både rekreation- och tillgänglighetspotentialen anses vara extra stor. Fokusområden och cirkulationen mellan områdena utgör grunden i gestaltningförslaget.

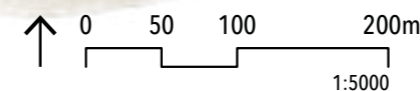
- Vackert släpljus vid ån
- Vindskyddat och omslutande
- Gamla brofästen vid Träsundet
- Spännande björksumpskog på västra sidan
- Sikt mot sel i ån med mycket fågel
- Gamla ekar skuggas av yngre granskog - möjlighet att frihugga dessa och skapa nya ljusa skogsbryn

- Upplevelserik angöring genom videsnår, starrväxter och vass
- Täta videsnår och öppna gläntor
- Varierat vattenstånd gör att platsen skiftar över året
- Skidåkning på Fyrisån om vintern
- Tillgängligt med kanot på sommaren?
- Soligt läge, vackert i eftermiddagssol
- Lugnt område
- Potentiellt område för att etablera fler platser med vattenkontakt

- Stora ekar i bryn
- Vackert skiftande ljus
- Fågelsång
- Utsikt mot åkermark
- Höjder i skog
- Vitsippor på våren
- Skuggande på sommaren
- Omslutande på vinter
- Vistelse bland stora gamla ekar

- Gles lövskog med ek, asp och hassel
- Ett sensoriskt ljus när solen skiftas av trädskronorna
- Ett hav av vitsippor på våren
- Stor utsikt från åsens topp
- Soligt läge på åsens topp
- Långa siktlinjer
- Flackt och tillgängligt
- Varierad täthet med täta dungar och öppna gläntor

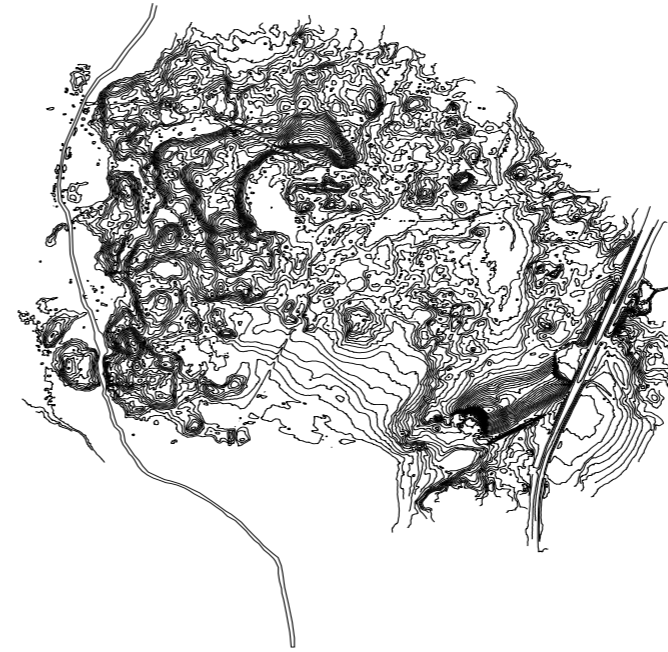
- Stor friställd ek på plan yta omgärdad av en och buskage
- Soligt läge - året om - fri sikt mot söder
- Sänka som ger vindskydd
- Plats där tillägg kan "gömmas" av växtlighet och ej störa utsikt från åsen
- Aktiv plats - spring, lek och bra uppsikt - perfekt för barnfamiljen att slå läger
- Potentiellt område för större grupper att mötas

I nästa kapitel presenteras gestaltningförslaget. Bläddra för att se, det kan vara intressant! →

GESTALTNINGSFÖRSLAG

Gestaltningförslaget omsätter det befintliga landskapets potential, så som den är identifierad och ger förslag på nya möjligheter genom förbättrad tillgänglighet

DET BEFINTLIGA
LANDSKAPET

IDENTIFIERAD
POTENTIAL

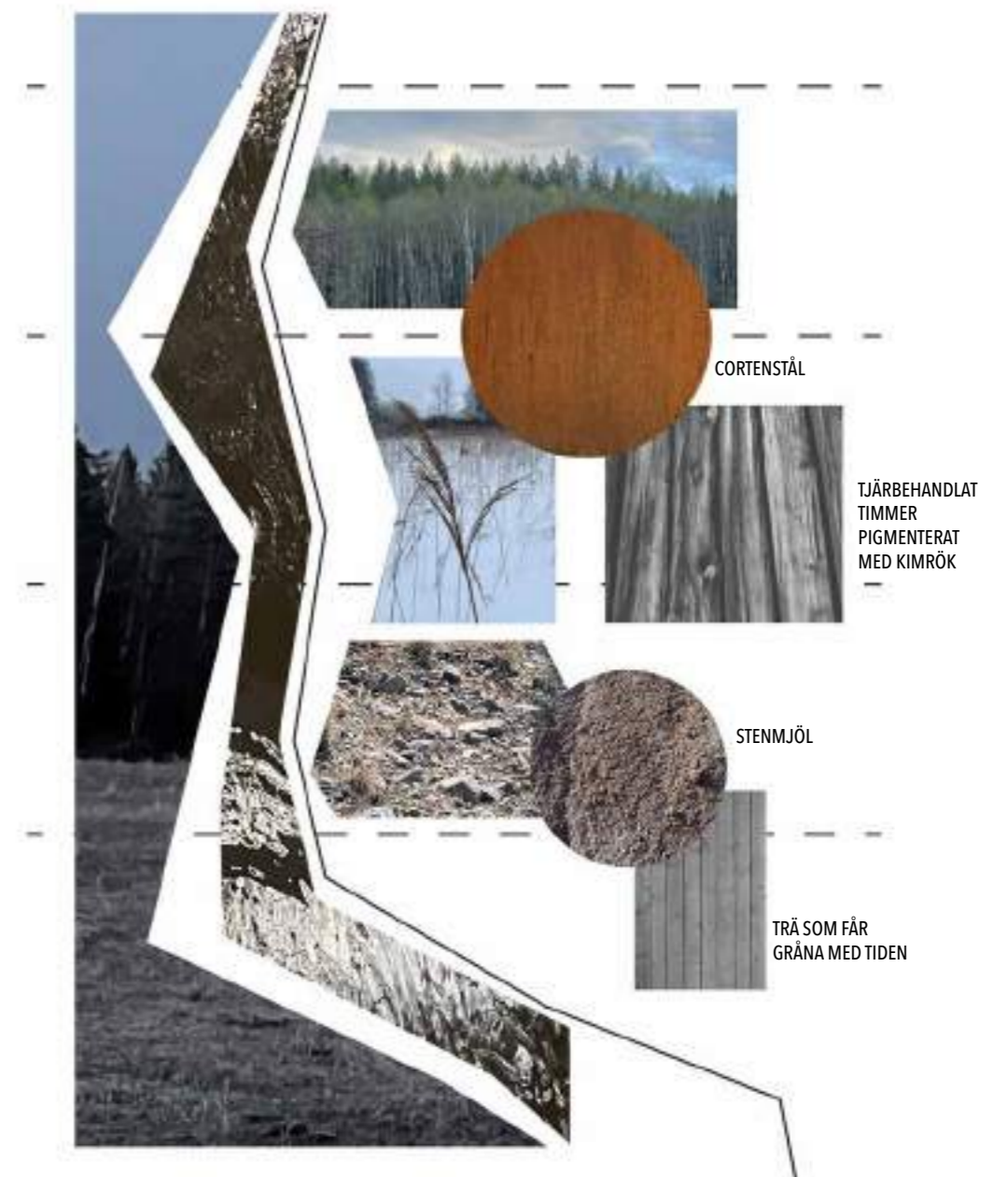

NYA TILLGÄNGLIGA
MÖJLIGHETER

GESTALTNINGSVISION

Gestaltningförslaget tillvaratar Oxhagens rekreationspotential och möjliggör vistelse och rörelse där den mänskliga upplevelsen står i centrum. Platser som skapas ska vara tillgänglighetsanpassade och erbjuda en variationsrik upplevelse som speglar landskapet i sin helhet

MATERIALKOLLAGE

Naturens material, som påverkas av landskapet, av väder och vind och av naturligt och kulturellt slitage. Tillägg som med tiden blir en del av platsen. Material som historiskt präglat Uppland, kol, järn och tjärbehandlat virke

SAMMANFATTNING AV PROJEKTETS FÖRSLAG

DEN SAMMANHÅLLNA RÖRELSEN

Projektet knyts ihop genom den sammanhållna rörelsen. En ny rundslöjan använder dagens leder som grund med vissa omdragningar för att hitta mer tillgängliga linjer. Spången genom våtmarken möjliggör nya sätt att cirkulera i reservatet och tillgängliggör delar som tidigare inte gick att uppleva. Den nya kopplingen till Salstaleden, och tågstationen i Skyttorp, ökar reservatets relevans. På sikt kan Oxhagen bli ett regionalt besöksmål.

BRO ÖVER TRÄSUNDET OCH VINDSKYDD

Träsundet korsas genom en ny bro som placeras vid det gamla brofästet. I anslutning till bron överbyggs en besvärlig sänka med en plattform där ett vindskydd och en grillplats placeras med fin utsikt över ett sel med rikt fågelliv. Plattformen hanterar det varierade vattenståndet och gör platsen tillgänglig. Platsen är strategiskt placerad för att ge långvandrare från Skyttorp eller Vattholma en plats för återhämtning. I vindskyddet går det att övernatta.

ENTRÉ VÄST

En ny entré som förbinder Oxhagen med en förlängning av Salstaleden. Passage in i reservatet sker över spång genom ett kärr i björksumpskog. Passagen markeras med tjärade furupelare som placeras i kärret. Här möts det naturliga och kulturella.

MOT SALSTALEDEN

ÅPLATSEN

Vid våtmarken skapas en plats som möjliggör vistelse vid Fyrisån i det fria. En plattform med ramper tillgängliggör vattenlinjen. Sittplatser sveps runt plattformen, i centrum finns ett eldfat. Här kan besökare göra en värmande eld, sitta i eftermiddagssolen och doppa tårna i samma vatten som sedan rinner genom Uppsala. Ibland är rampens lägsta punkt under vatten, ibland över. Fyrisåns vattenstånd styr och platsen blir en ögonblicksbild av årstidernas olika skeden.

UNDER EKARNA

I skogsbrynet skapas en plats för vistelse bland Oxhagens ekar. På en befintlig höjd placeras en plattform med en bänk. Från plattformen är uppsikten god. Här kan besökare lyssna till fågelsång och uppleva när ljuset silar genom de stora trädkronorna.

ENTRÉ ÖST

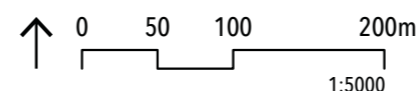
Flyttad entré för lättare och tydligare angöring. På parkeringsytan finns plats för buss, bil och cykel. Torrtoalett och plats för information. Passage in i reservatet markeras av portal byggd av tjärat timmer i ram av cortenstål. Platsens material och behandling samspelar med den Västra entrén. Entréernas sammanhängande gestaltning förstärker Oxhagens samlade identitet.

VATTHOLMAÅSENS TOPP

Plats att uppleva den stora utsikten från åsens topp. Den nya stigen gör angöringen spännande, när åsens kam plötsligt träder fram. En ny bänk med hög rygg hjälper till att skärma av från vägens buller. En taktill landskapsmodell ökar förståelsen för utsikten och landskapet i sin helhet.

ÄNGEN

På ängen skapas en plats för liv och rörelse. En sittgradäng passas in i en befintlig sänka i söderläge. Platsen är skyddad från norr av en stor ek och ett kluster av buskage. Platsen tinar tidigt på våren och kan användas vid evenemang, utomhuspedagogik eller varför inte konserter?

Nu går vi igenom platserna mer ingående!

NYA ENTRÉER

NYA RÖRELSER GENOM NYA ENTRÉER

Oxhagens entréer spelar en viktig roll för områdets helhetsintryck. Här möter besökare platsen för första gången, här markeras passagen in i reservatet och här lämnar besökare det kända och kliver in i det utforskade.

Gestaltning av entréer kan vara ett sätt att anspela på de känslor och upplevelser som kommer längre in i naturområdet utan att ge hela upplevelsen vid entrén. Huvudsyftet är ju att leda människor in i reservatet, att ge besökare information nog för att känna sig vägleda utan att tappa den egna lusten att utforska. Att i gestaltandet av entréplatser förena dessa funktioner med tekniska aspekter som också ligger i angöringen och tillgängliggörandet som parkeringar, skyltplatser, toaletter och samlingsytor är minst sagt en balansakt.

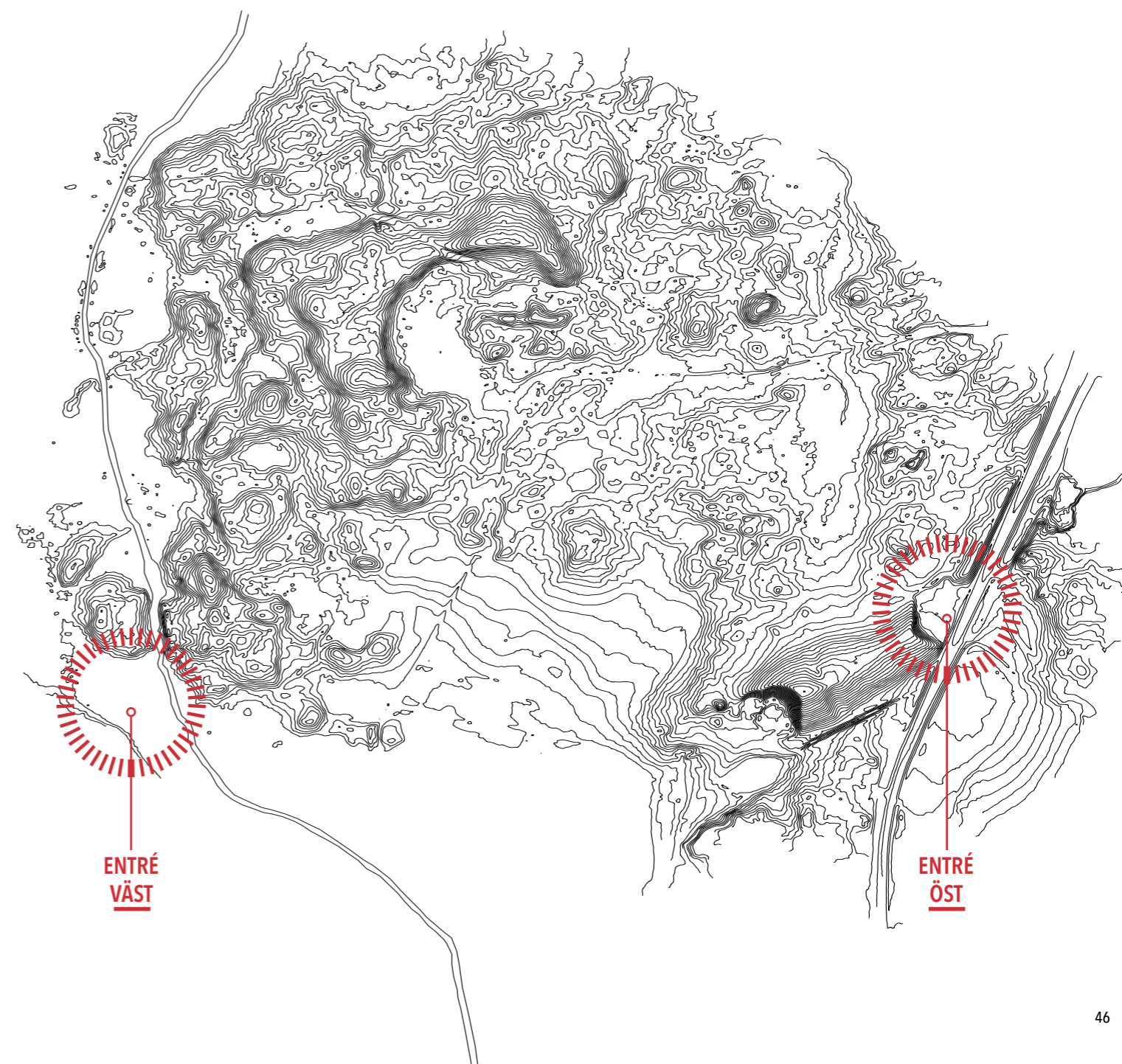
I detta förslag har Oxhagen fått två nya entréplatser som på sina sätt avser att väcka lusten att kliva in och utforska.

Entré Öst är Oxhagens huvudentré, med utvecklade faciliteter och tilltagna ytor som möter behoven vid ett ökat besöksstryck. Entrén har flyttats till det övergivna grustaget i åsens norra ände och nyttjar den plana yta som verksamheten lämnat.

Entré Väst förenar en förlängning av Salstaleden och Oxhagen. Entrén är mindre och saknar faciliteter. Hit cyklar eller vandrar besökare den 2 kilometer långa landsvägen från Skyttorp. Vägen är lågtrafikerad och vindlar fint genom kulturlandskapet. Entrén är utformad för att ge besökare en stark upplevelse av att angöra reservatet, speciellt för långvandrare som redan vistats i naturen en stund.

De båda entréerna är unika i sina utföranden men enhetliga genom materialval och behandling - besökaren känner igen sig.

Gemensamt för båda entréer är att angöring av platsen och övergång in i reservatet ska tydligt betonas och uppmärksammas.

ENTRÉ ÖST

ENTRÉPORTAL ÖST

När du passerat denna har du lämnat parkeringen på andra sidan väcklar Oxhagen ut sig Du har nu börjat HITTA UT

SITUATIONSPLAN ENTRÉ ÖST

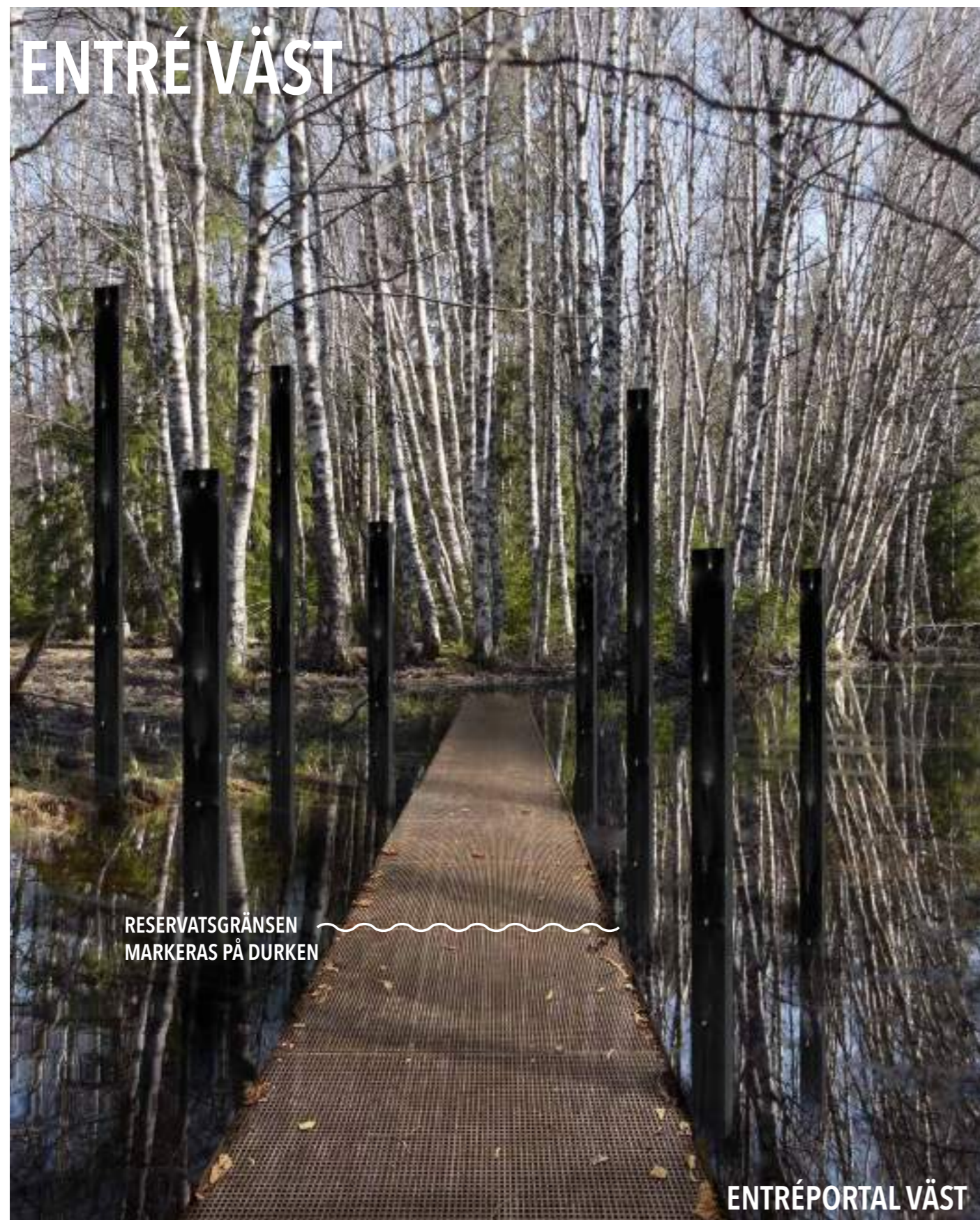
0 5 10 20m
1:500

Entré öst är Oxhagens huvudentré. Besökarna möter reservatet vid entré öst med information, rastplats, toalett och parkering nära vägen. Entréplatsen använder en överbliven och plan yta lämnad från den täktverksamhet som tidigare fanns på platsen.

I anläggningskedet sparas jordmassor som används till att skapa ny inramande topografi. Det översta jordlagret tas om hand och återförs för att bibehålla platsens jordstruktur och naturliga fröbank. På de nya kullarna planteras buskar och träd som samspelar med reservatets vegetation, exempelvis ek och hassel. Den nya topografin bidrar till att

definiera tydliga rum, där entrén avskämmas från väg 290, buller dämpas och ger besökare en tydlig riktning. In- och utfart separeras för flöde och trafiksäkerhet. Parkeringsplats för rörelsehindrade läggs nära entrén, likaså parkering för cykel och MC. Övriga parkeringsplatser förläggs i skugga från grustagets branta sluttning.

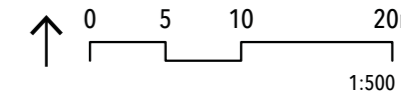
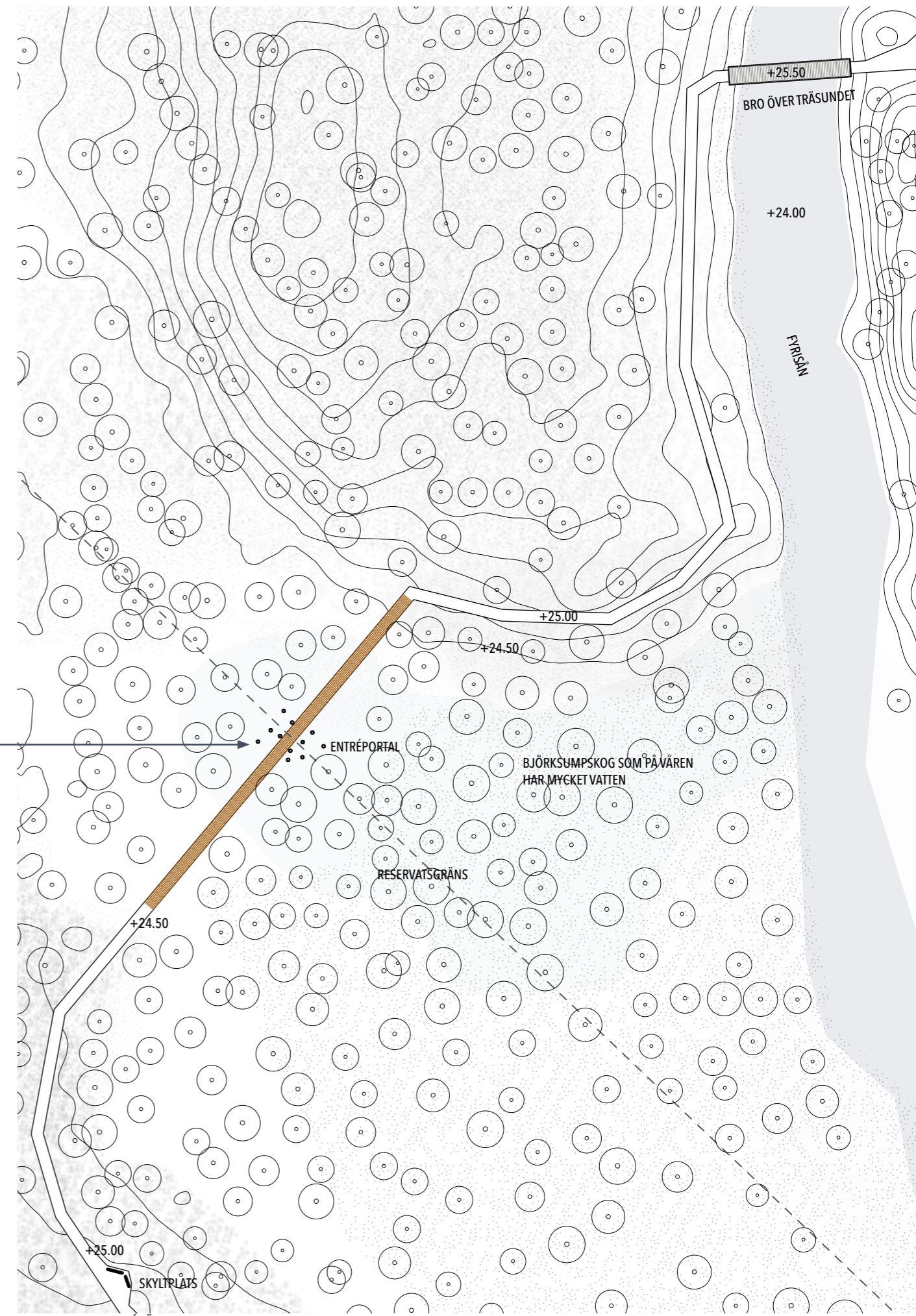
Materialen är enkla och anknyter till platsens historia. Markmaterialet består av grus, bänkar av grovhuggen granit med sits av svartmålad fururibb, torrtoalett med tjärade fasader. Materialen är lågmälda och smälter in, landskapet får ta plats.

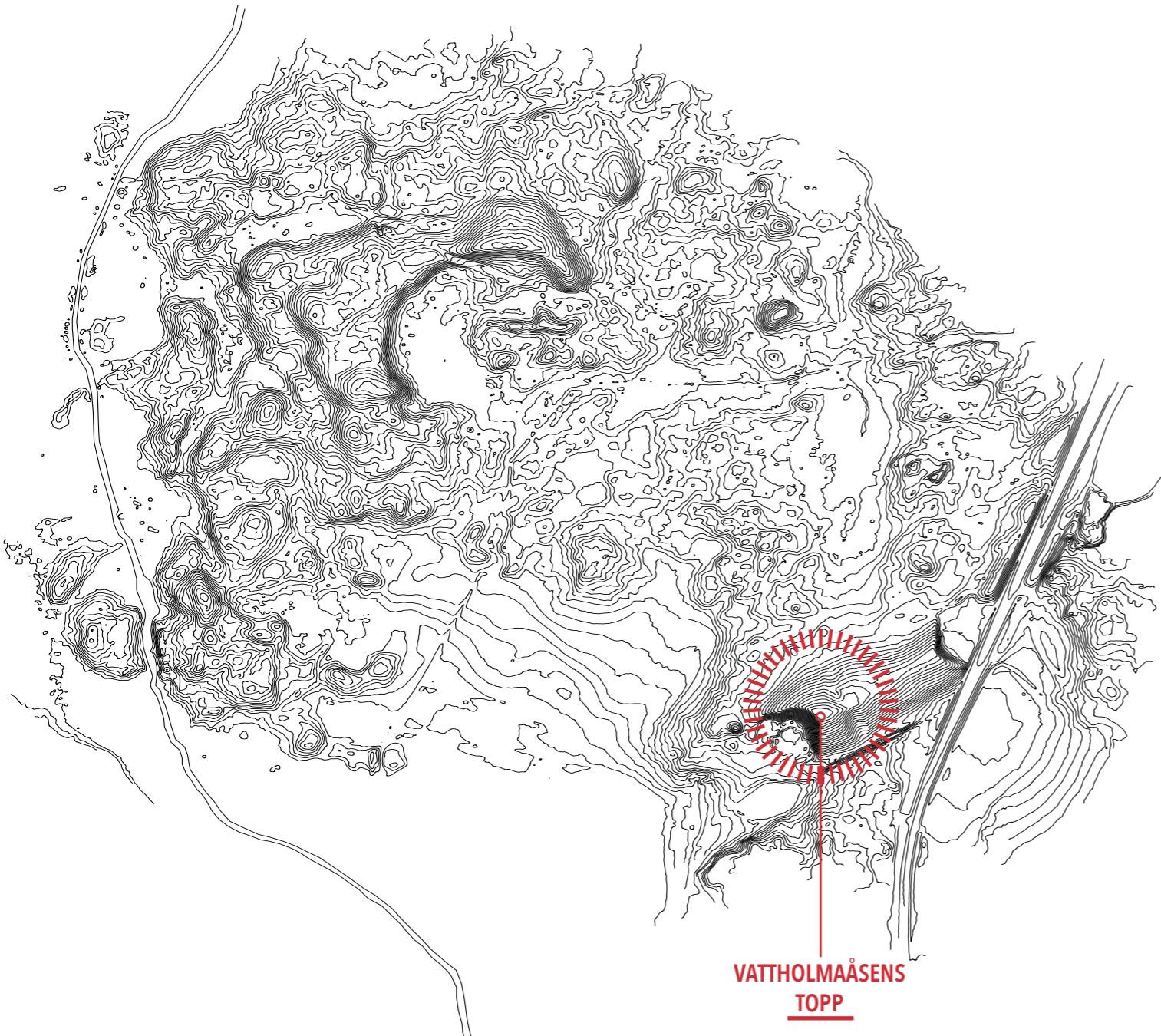
Reservatsgränsen vid Entré Väst skär genom björksumpskogen sydväst om Träsundet. Besökaren leds in i reservatet via en spång i cortenstål som sträcker sig över våtmarken. Ibland är våtmarken torrlagd och ibland fylld av vatten. I gallerdurken markeras reservatsgränsen och tjärade furustolpar i olika dimensioner hjälper till att markera entrén.

Stolparna skapar ett vackert skuggspel på vattenspegeln och gallerdurken. Doften av tjära förstärker upplevelsen av passagen genom att flera sinnen aktiveras.

Det flersiktade ljuset, den varierade vattennivån och trädens skiftningar bidrar med en intressant säsongsvariation där besökare kan uppleva och återupptäcka miljön över tid.

VATTHOLMAÅSENS TOPP

PÅ ÅSENS TOPP SKAPAS PLATS FÖR UTSIKT

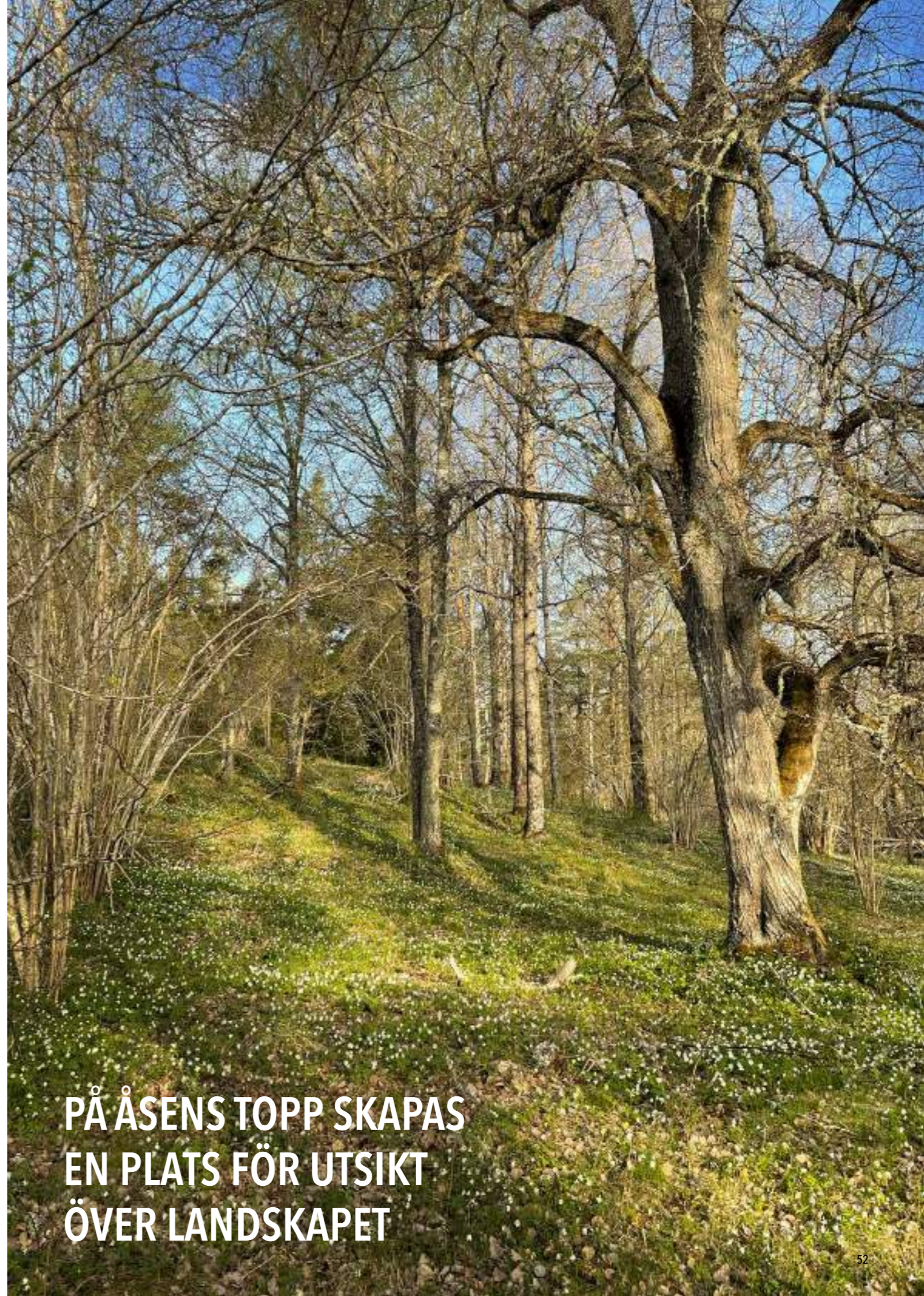
I Vattholmaåsens norssluttning står skogen gles och från tidig vår till sensommar är backarna smyckade av blomster. Ljuset silas genom trädens kronor och ger platsen ett atmosfäriskt ljus där sol och skuggor skiftas i lager.

Vattholmasåsens glesa skog är det första Oxhagens besökare möter. Från entréportalen skyltas stigen mot Vattholmaåsens topp. Stigen går flackt på skrå uppför åsens rygg, förbi ek, en, asp och hassel. Växelvis snårigt och växelvist öppet, och stigens svaga lutning gör det svårt att uppskatta hur många höjdmeter som tas i vandrigen. Efter en kort promenad når besökaren

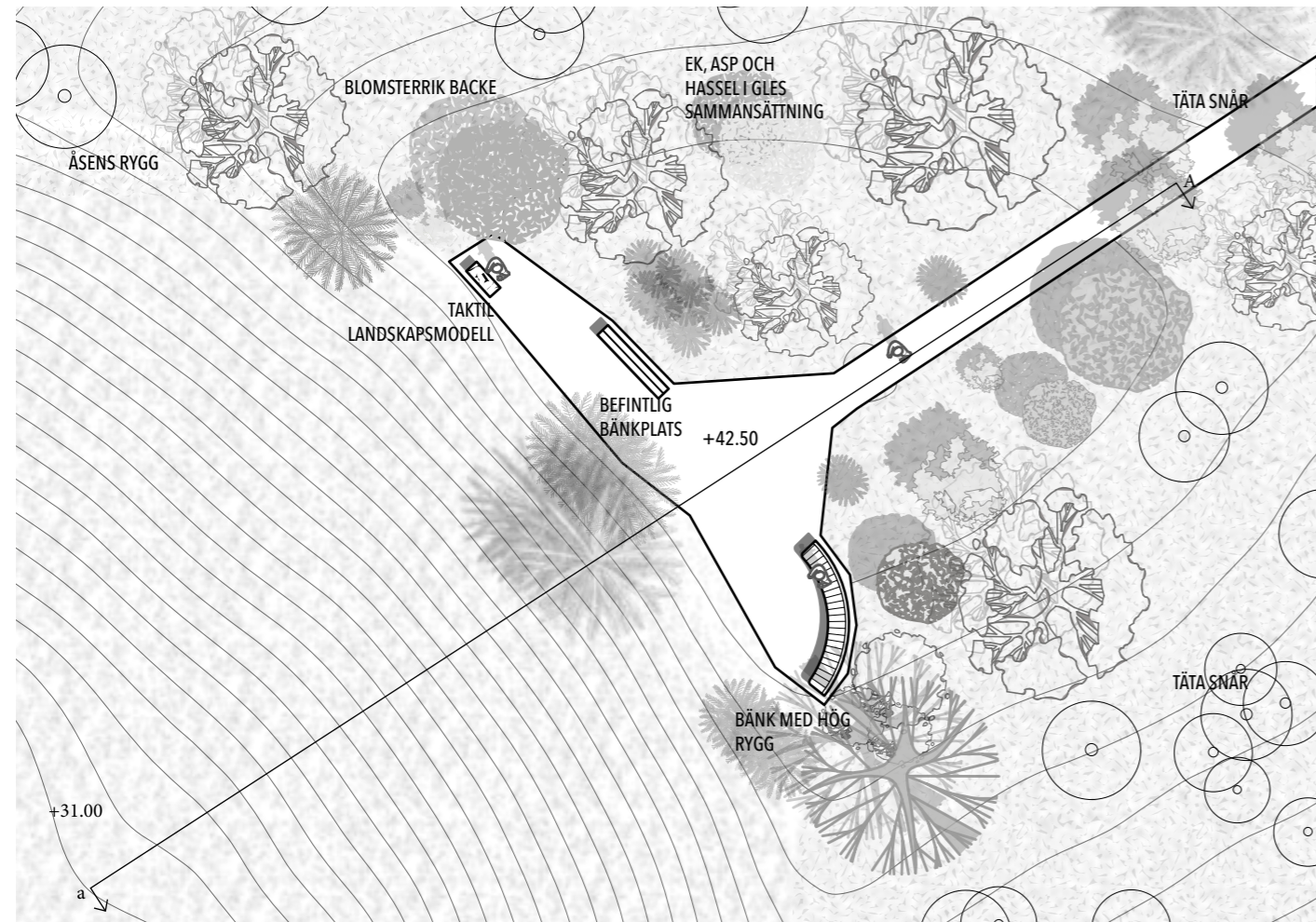
toppen. Både överraskningmomentet och vyn är då storslagen.

Upplevelsevärdet ligger dels i angöringen, den sensoriska vandrigen uppför åsen och att inte ana vilken utsikt som väntas, men även att som besökare ha möjligheten att vistas på platsen. De tillägg som görs handlar om att förstärka gynnsamma mikroklimat, skärma av buller och bidra till landskapets läsbarhet.

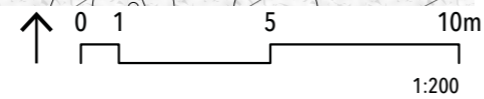
De som besöker platsen kan njuta av utsikten och samtidigt få en överblick av landskapet, fyrisåns våtmark, det vida hagarna och de omslutande skogarna. Belöningen på toppen är stor.

**PÅ ÅSENS TOPP SKAPAS
EN PLATS FÖR UTSIKT
ÖVER LANDSKAPET**

SITUATIONSPLAN VATTHOLMAÅSENS TOPP

VATTHOLMAÅSENS TOPP

På toppen kan besökare spana ut över reservatet. Den taktila landskapsmodellen hjälper till att tolka landskapet. Ett tillskott är den välvda bänken, som samspelar med grustagets form, och öppnar upp sig mot utsikten.

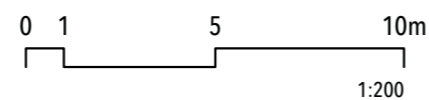

SPÄNNANDE ANGÖRING GENOM DEN BITVIS SNÄRIGA SKOGEN

BÄNK MED HÖG RYGG VÄNDER SIG MOT UTSIKTEN OCH SKÄRMAR AV BULLER

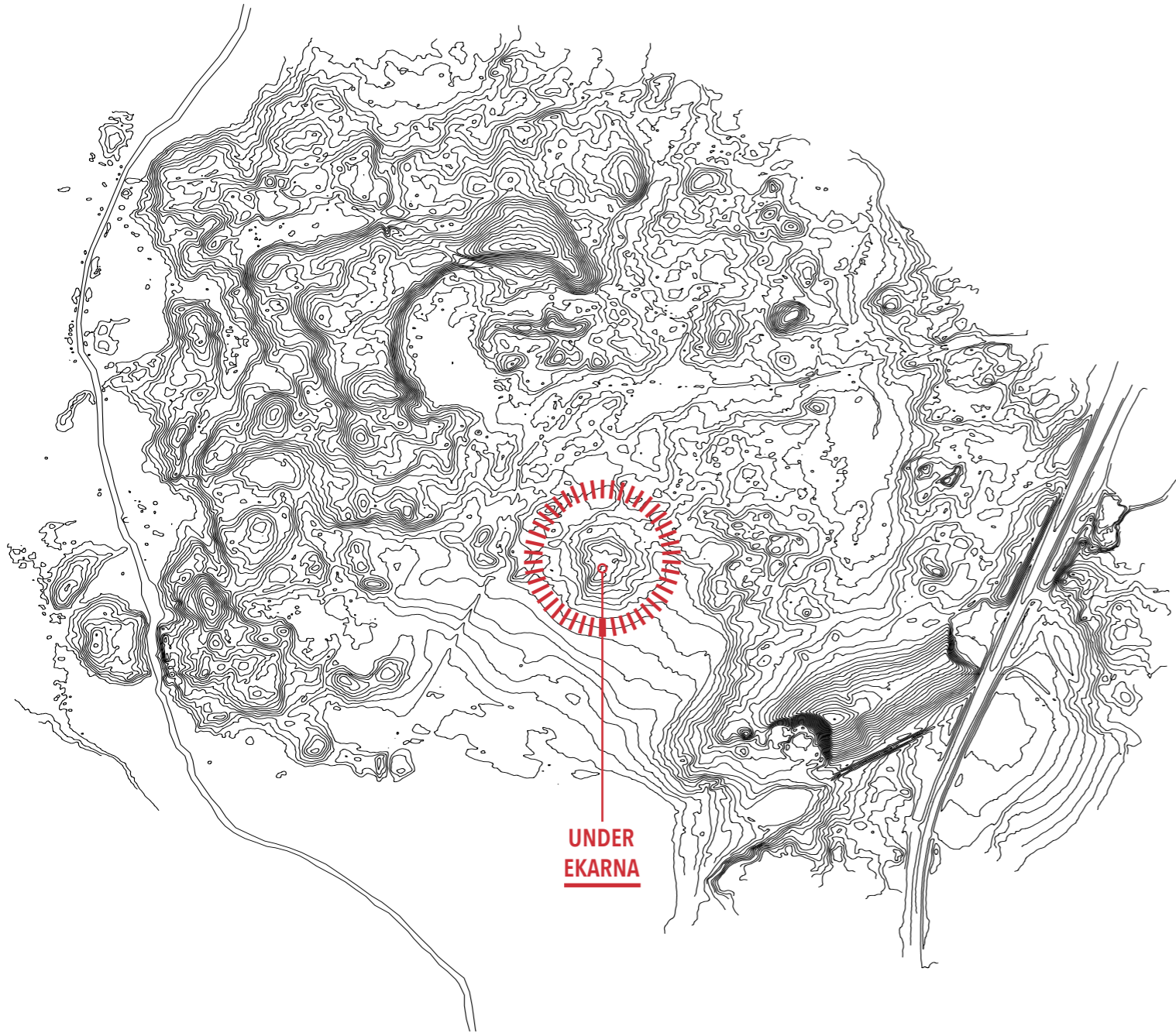
FRÅN BÄNKPLATSEN ÄR UTSIKTEN STOR, ETT PERFEKT STÄLLE ATT SPANA EFTER FÅGEL

SEKTION A-a

LANDSKAPSMODELLEN HJÄLPER ATT FÖRSTÅ OXHAGENS TERRÄNG

UNDER EKARNA

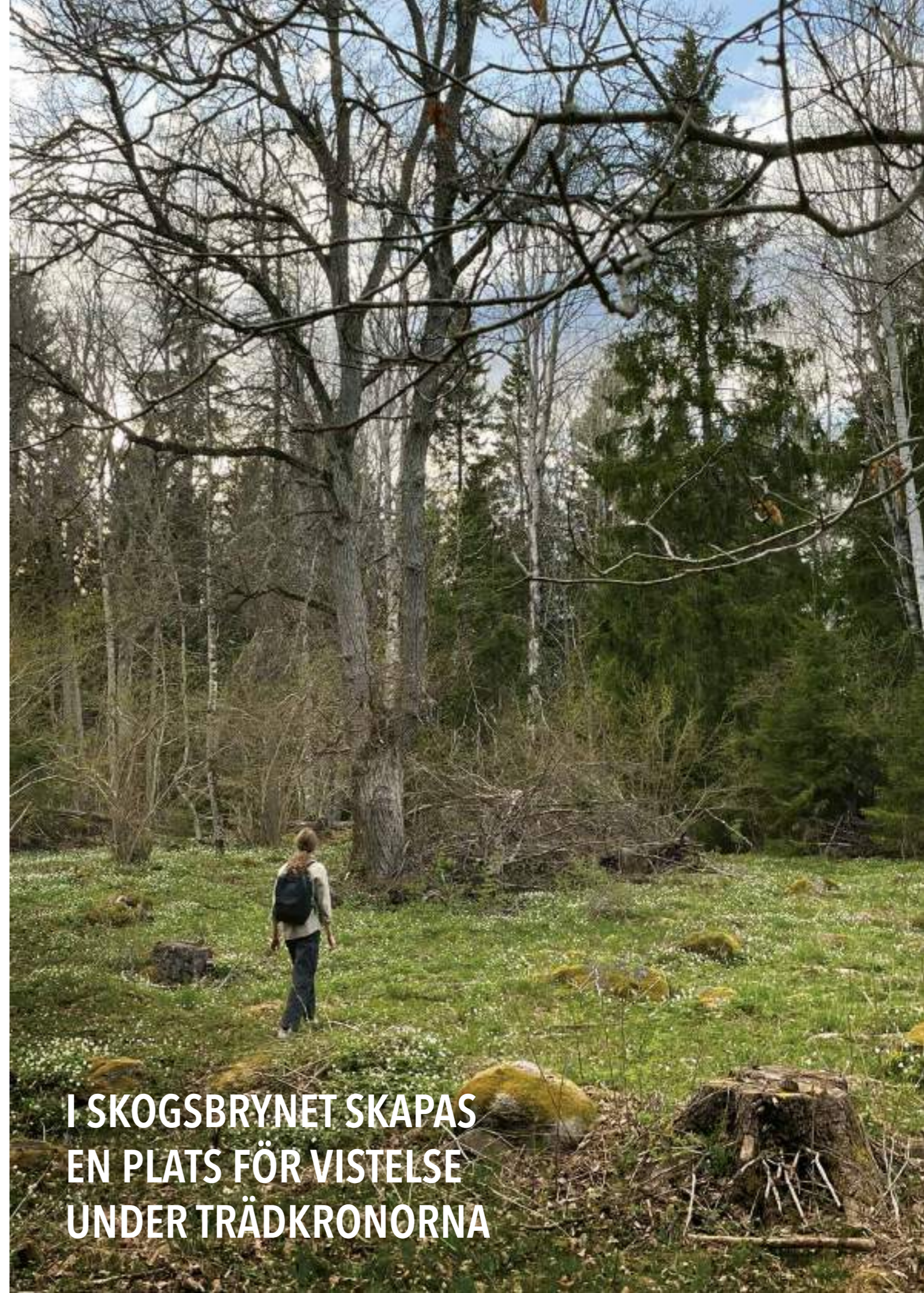
I SKOGBRYNET SKAPAS PLATS FÖR VISTELSE UNDER OXHAGENS EKAR.

Intill stigen till Träsundet står idag en samling ekar på en höjd. Platsen är något ljusare än sin omgivning, en anledning till att ekarna trivs.

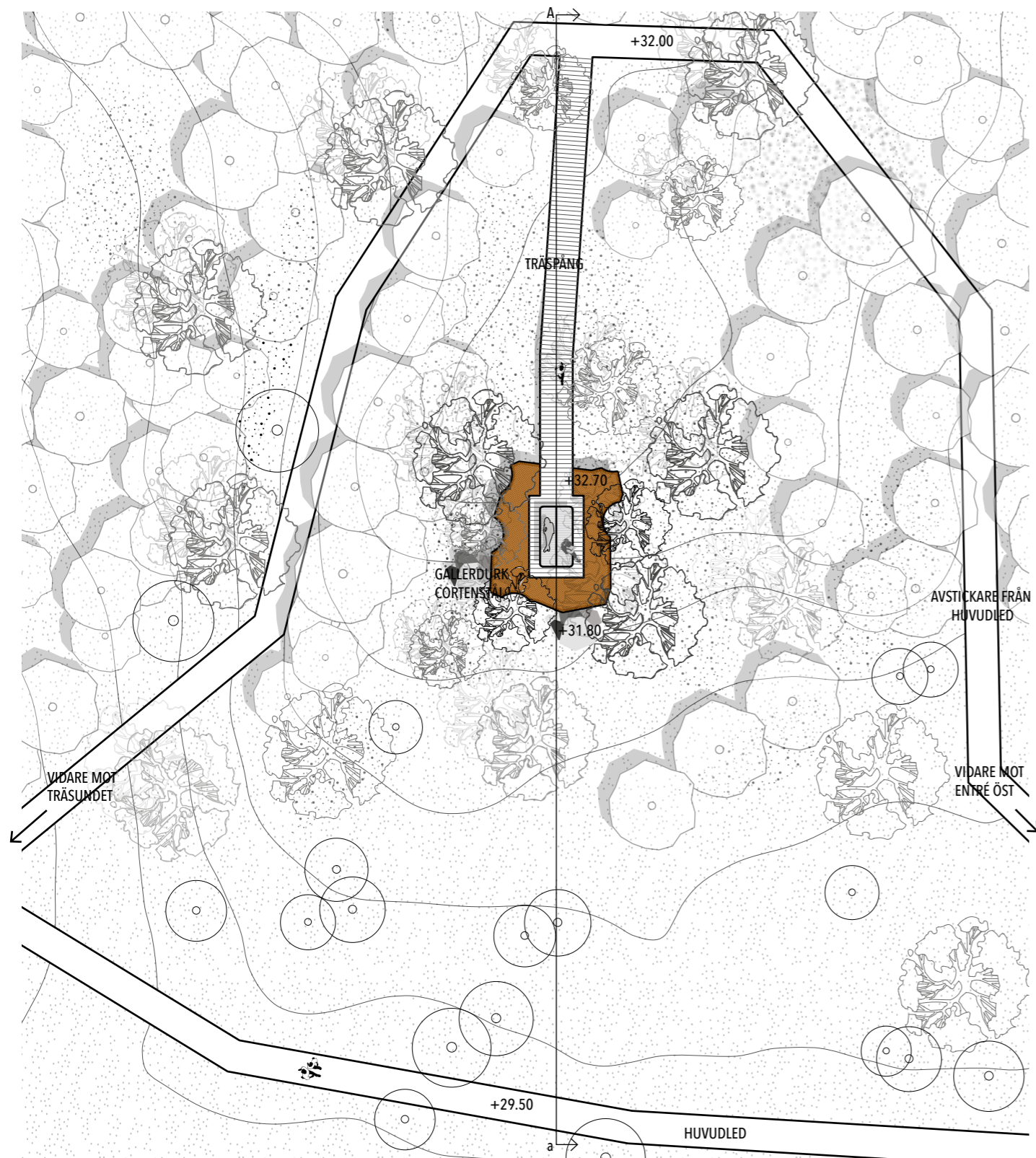
Idag finns ingen dedikerad plats där Oxhagens ekar kan upplevas, ofta går stigen snabbt förbi och det ligger hos besökaren att sakta ner och lyfta blicken. Den här platsen vill ändra på det.

I platsens utformning används höjden som en tillgång, där en plattform för besökare närmare träden. Entrén sker via en kort avstickare från huvudstigen.

Bland trädkronorna är fågellivet rikt, en stor upplevelse är att vistas på platsen och lyssna till de många fåglar som sjunger i området, i synnerhet tidigt på våren.

I SKOGBRYNET SKAPAS EN PLATS FÖR VISTELSE UNDER TRÄDKRONORNA

SITUATIONSPLAN UNDER EKARNA

UNDER EKARNA

Besökare når den nya platsen Under Ekarna via en kort avstickare från huvudleden. Från stigen går en träspång in mot en plattform. Plattformen står på plintar och är i sitt högsta läge ungefär en meter över den befintliga marknivån.

Bortsett från spångens förlängning består plattformens golv av gallerdurk som anpassas till platsens former som trädstammar och stenar. Durken låter solljuset nå marken.

På plattformen placeras en bänk, där besökare sitta och uppleva när solen silas genom de stora och gamla trädkronorna.

Plattformens läge och spångens utformning bidrar till platsens lugn. Höjden gör att besökare har god uppsikt över omgivningen. Här kan besökare njuta av platsen utan några överraskningsmoment. Platsens möjliggör vistelse under de stora trädkronorna.

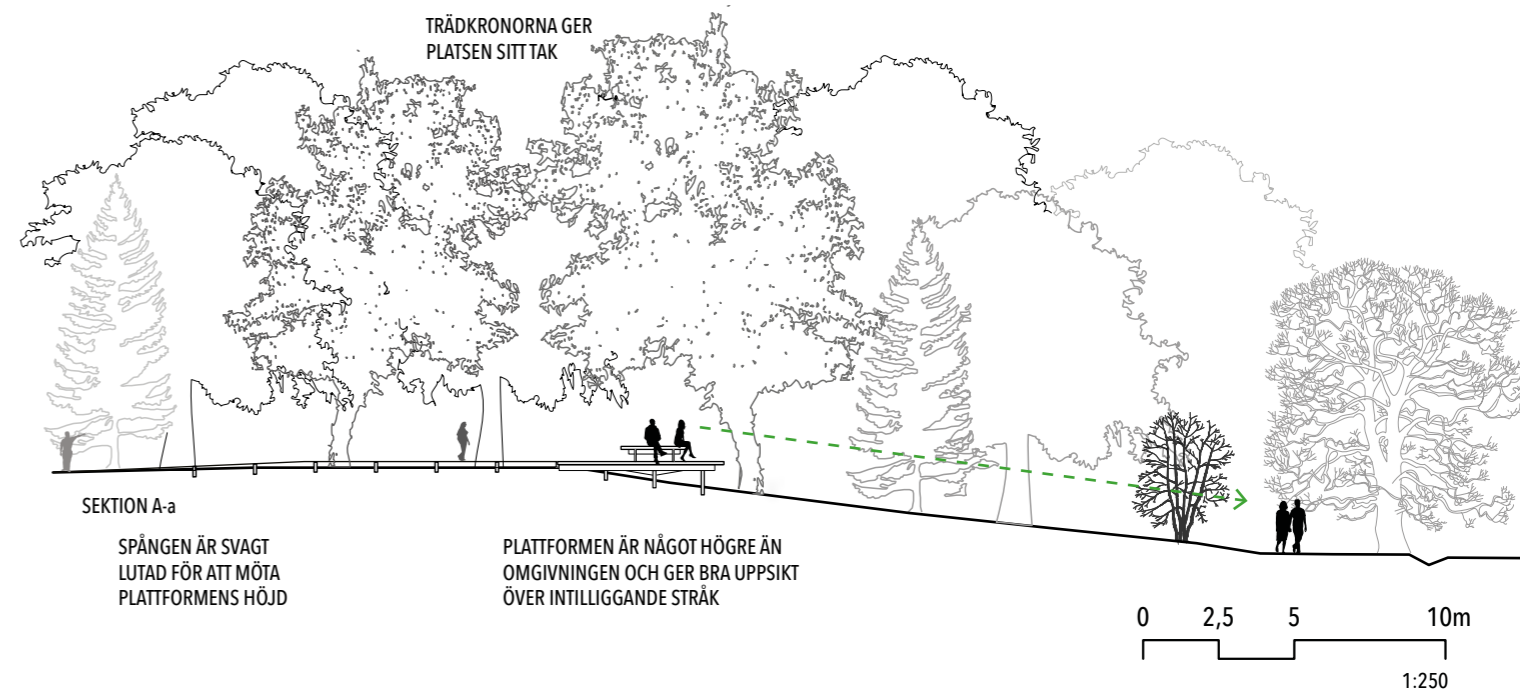

PLATTFORMEN ÄR ANPASSAD TILL KRINGLIGGANDE TRÄD OCH STENAR

BÄNK CENTRALT PLACERAD UNDER TRÄDKRONORNA

GALLERDURKEN LÅTER LJUSET NÅ MARKEN

PLATTFORMEN ÄR BRED NOG FÖR PASSAGE MED EXEMPELVIS BARNVAGN OCH RULLSTOL

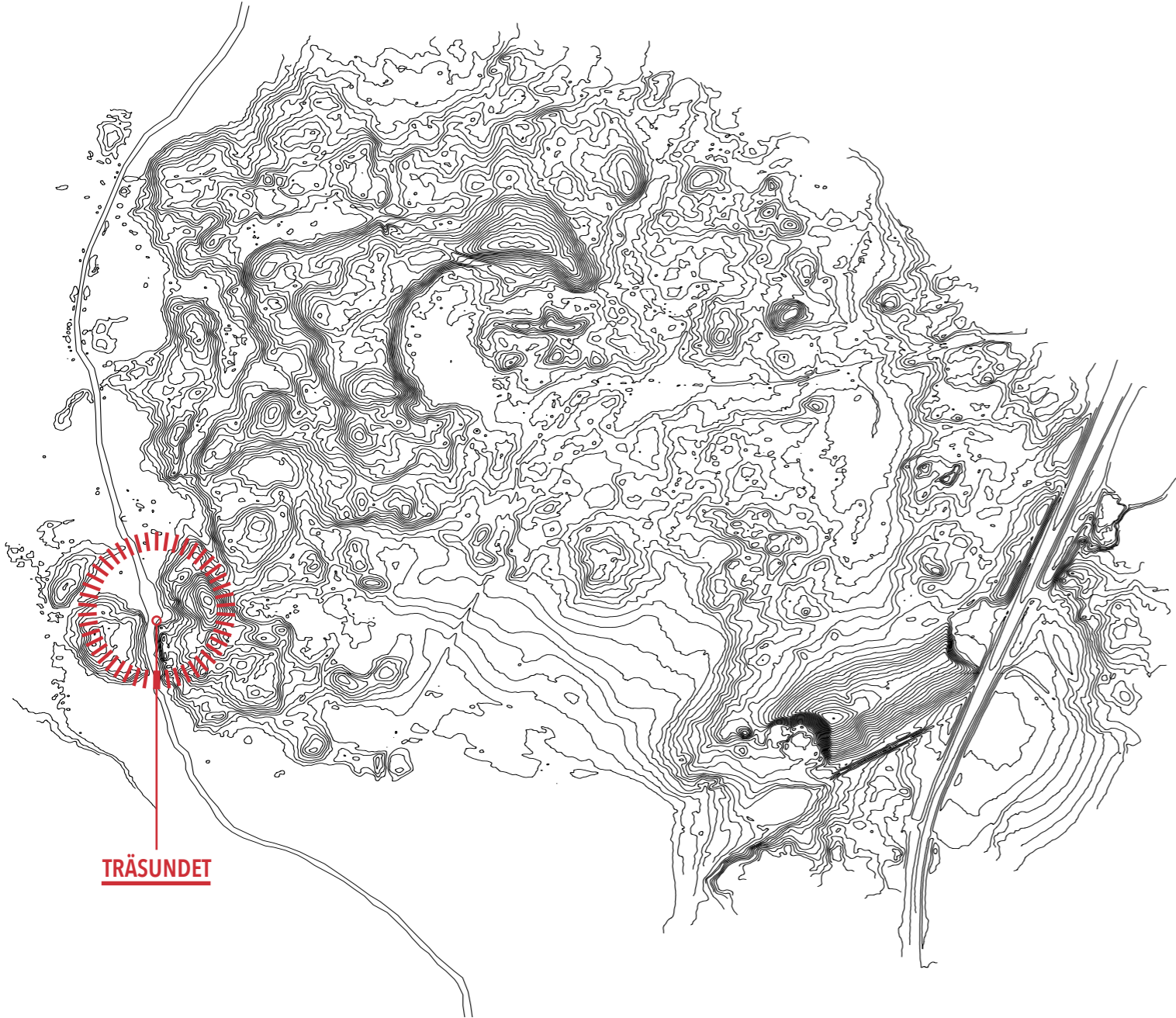
TRÄDKRONORNA GER PLATSEN SITT TAK

SEKTION A-a

SPÅNGEN ÄR SVAGT LUTAD FÖR ATT MÖTA PLATTFORMENS HÖJD

PLATTFORMEN ÄR NÅGOT HÖGRE ÄN OMGIVNINGEN OCH GER BRA UPSIKT ÖVER INTILLIGGANDE STRÅK

TRÄSUNDET

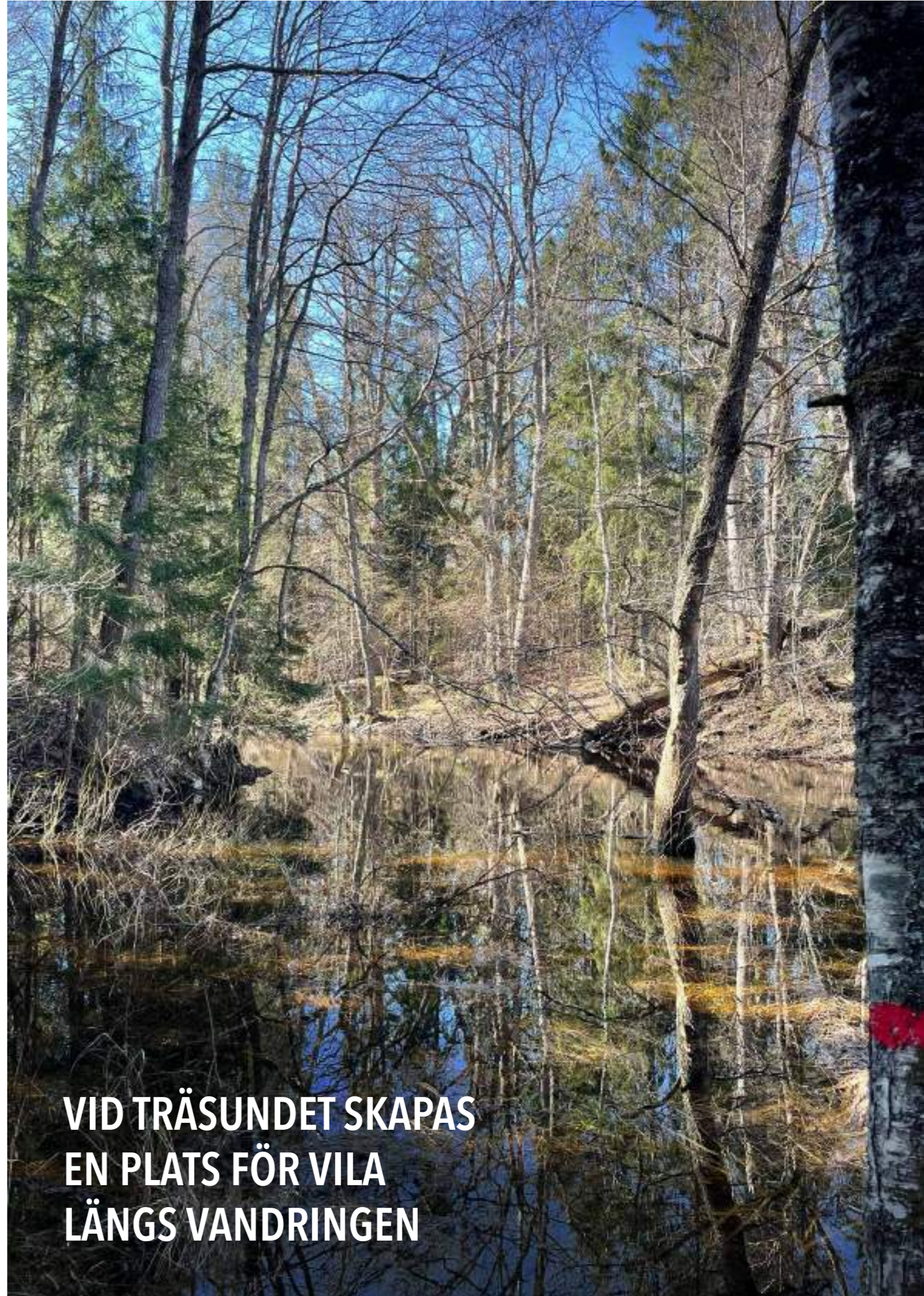
VID TRÄSUNDET SKAPAS PLATS FÖR VISTELSE I OXHAGENS MER OMSLUTANDE DELAR

I reservatets västra ände, där Fyrisån rinner genom Träsundet, finns ett sel, en breddning i ån där vattnet saktar ner innan det tar fart genom sundet igen.

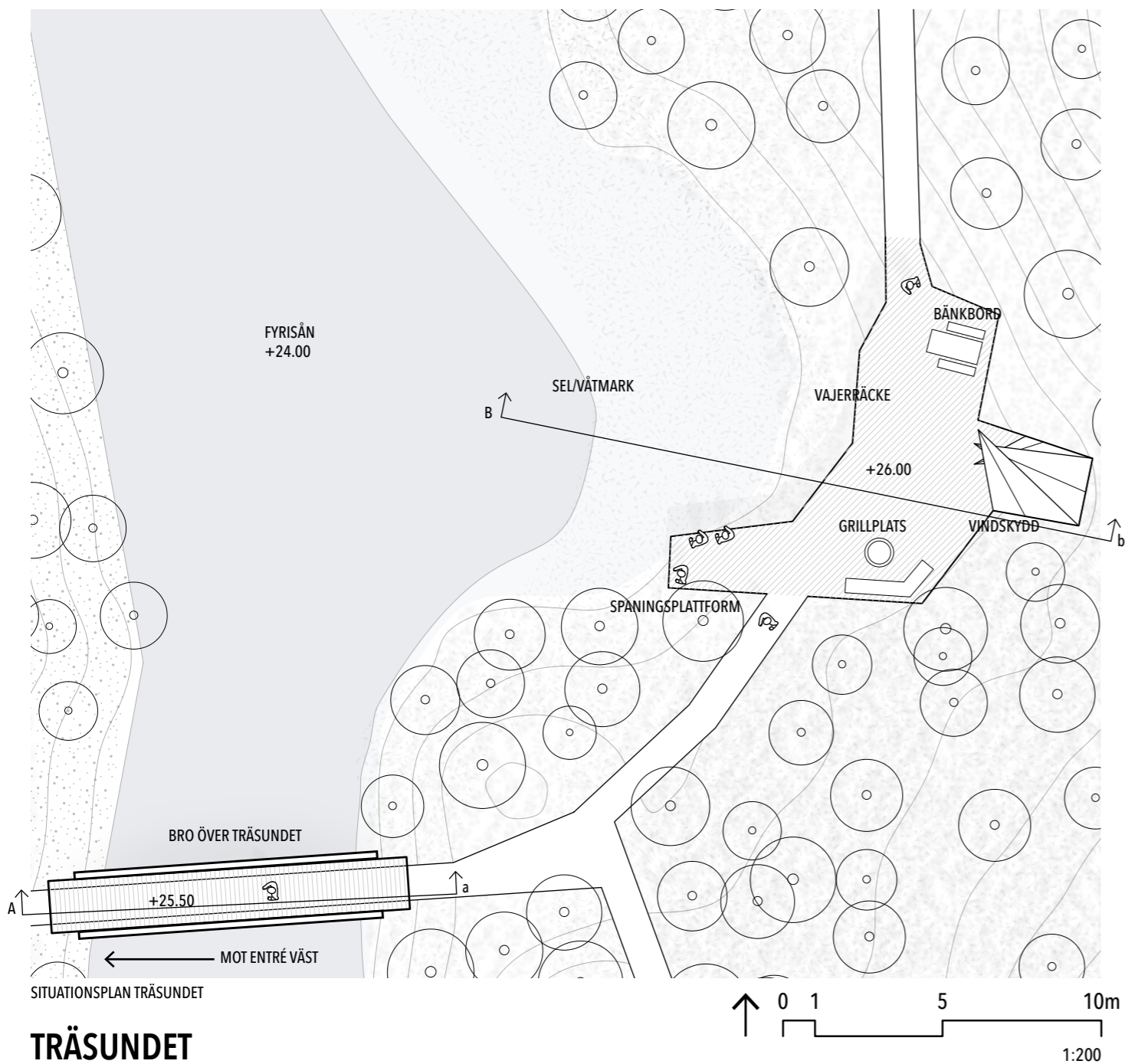
Idag följer stigen vattenkanten, ibland i låga och våta partier och ibland i högre torra partier. Topografin är utmanande. Kring sundet är skogen omslutande, men

här och var står stora ekar skuggade av yngre barrträd. I skogen finns tydliga spår av att landskapet historiskt varit mer öppet och ljusst.

En ny vistelseytas skapas genom att en sänka överbyggs med en plattform. På plattformen byggs ett vindskydd med en grillplats. Plattformen följer terrängen och blir ett utskjutande element där en höjdkurva vägleder placering och form.

**VID TRÄSUNDET SKAPAS
EN PLATS FÖR VILA
LÄNGS VANDRINGEN**

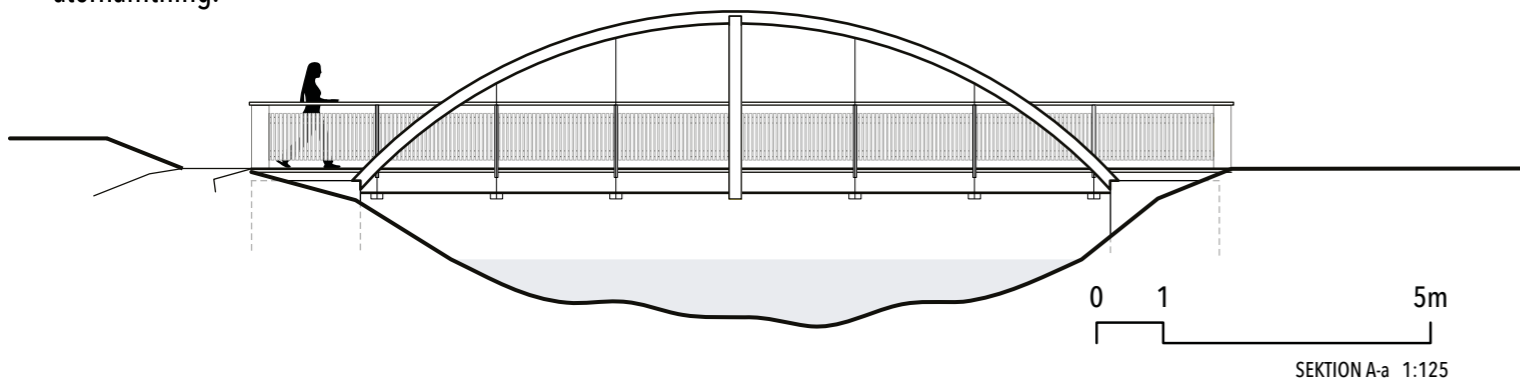

TRÄSUNDET

Plattformen är placerad i passagen mot Träsundet. Platsen blir inbjudande och aktiv. Det finns gott om plats för flera sällskap att vistas på platsen samtidigt.

Den nya bron använder samma läge som den bro som historiskt funnits på platsen. Bågarna är av limträ och behandlas med tjära. Enhetligt och bidrar till Oxhagens samlade formspråk.

Platsens läge i landskapet är strategisk. Den är nära den västra entrén och erbjuder långvandrare en plats för återhämtning.

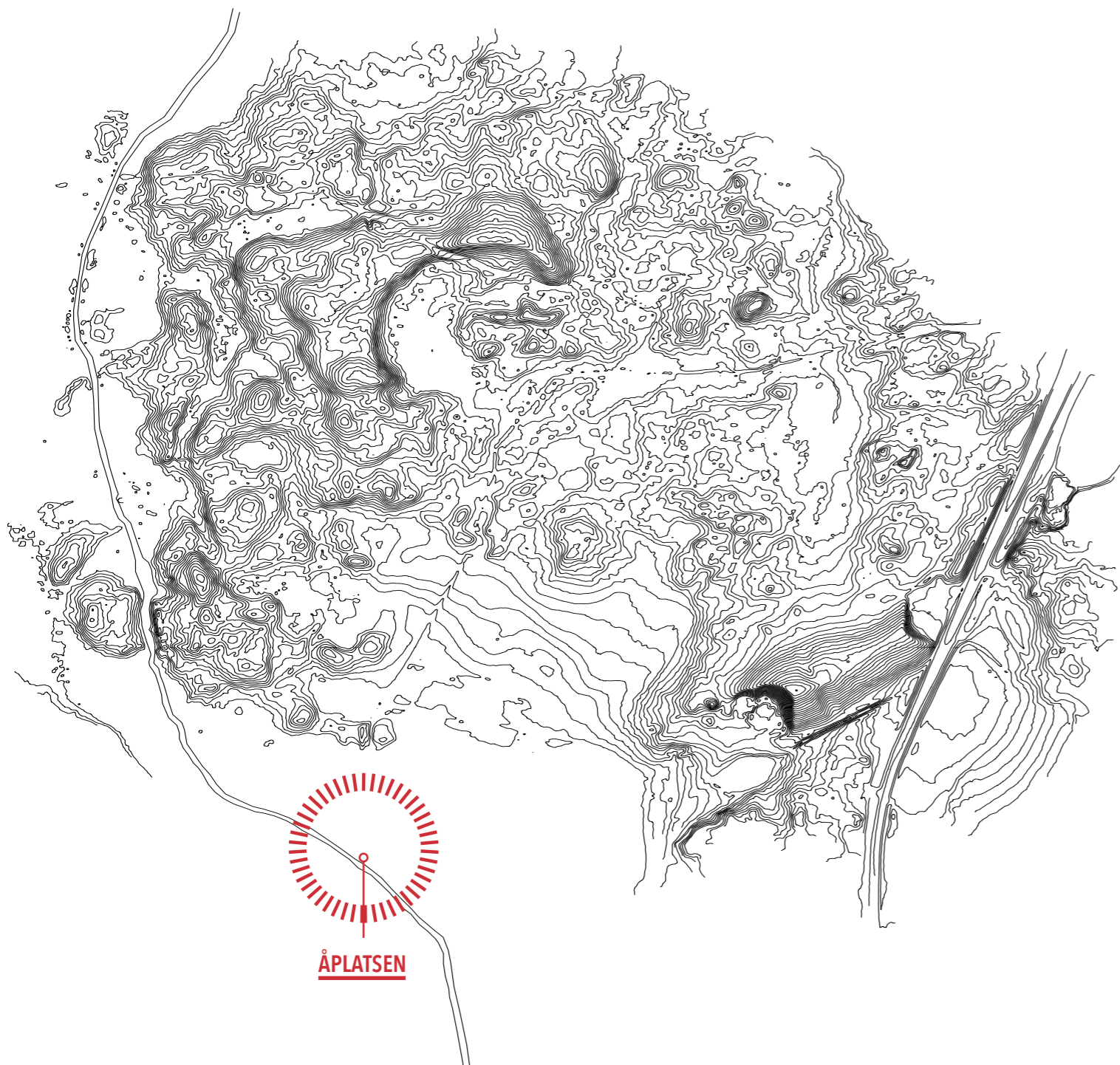
SKISS PÅ HUR SELET KAN UPPLIVAS FRÅN PLATTFORMEN

Plattformen är försedd med ett vajerräcke som ger god sikt över vattnet. Förutom den långa relingen har plattformen ett utskjutande parti som ger extra god vy över selet.

Vindskyddet är inpassat mot en höjdkurva och omsluts av den bakomliggande barrskogen. På vindskyddets bänkar går det att lägga ut sitt liggunderlag och övernatta.

ÅPLATSEN

VID ÅPLATSEN SKAPAS YTOR FÖR VISTELSE VID FYRISÅN I DET ÖPPNA LANDSKAPET.

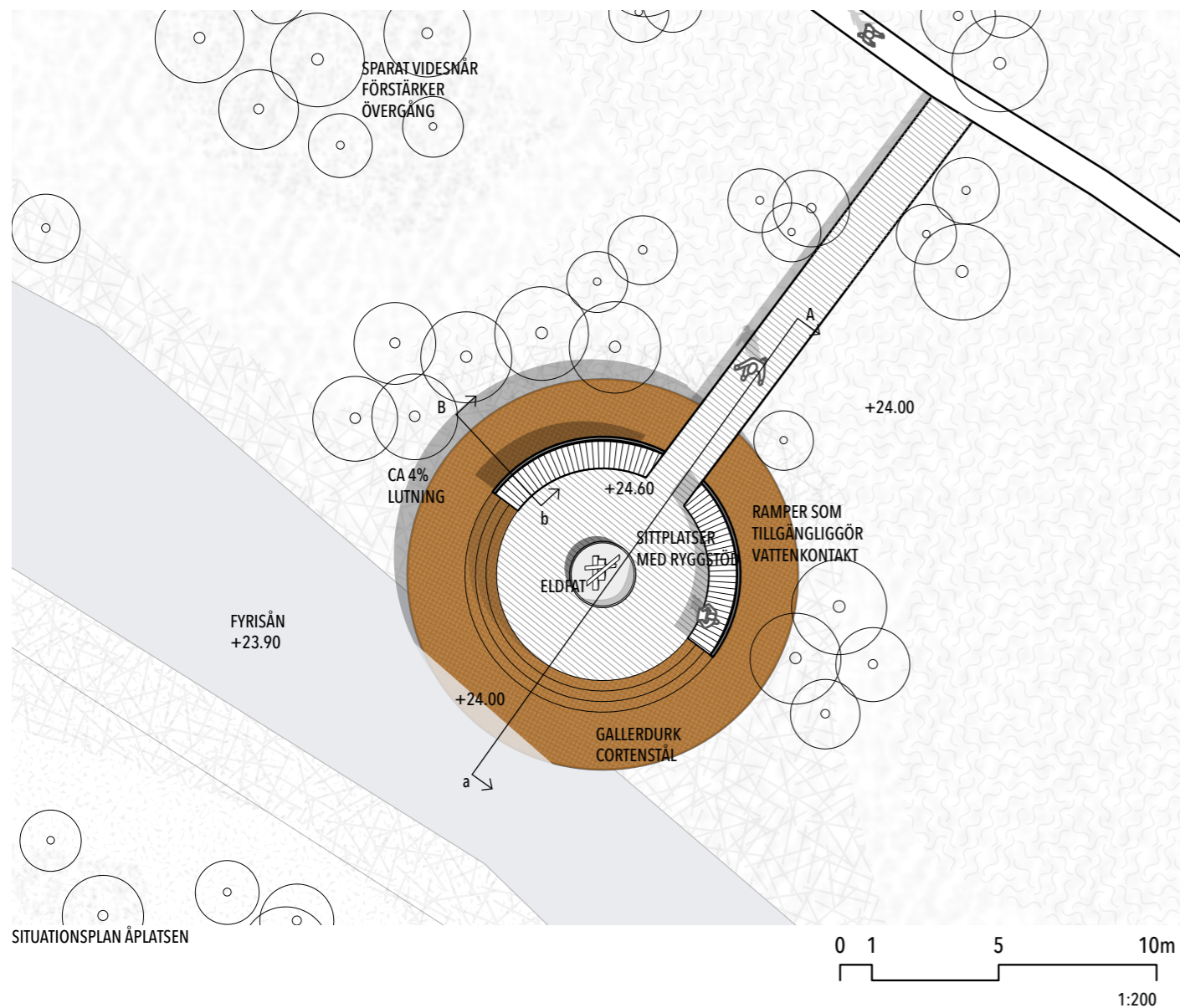
Fyrisån följer reservatets västra gräns, bortsett från passagen vid Träsundet är ån otillgänglig. Den gamla sjöbotten som omfattar reservatets södra delar har utvecklats till ett våtmarkslandskap med täta snår av vide. Vintertid är området en spännande utflykt, men när tjälen lossnat och vattennivån höjs är platsen otillgänglig.

Kontrasten är stor mellan Oxhagens omslutande skogar, de öppna hagmarkerna och den delvis igenväxta våtmarken. Den nya passagen genom våtmarken förenar dessa områden och skapar rum för rörelse mellan oxhagens flerskiktade natur.

Platsens upplevelsevärde ligger i kontrasterna, att vandra från det slutna till det öppna och att som besökare få en möjlighet att närma sig Fyrisåns vattenlinje.

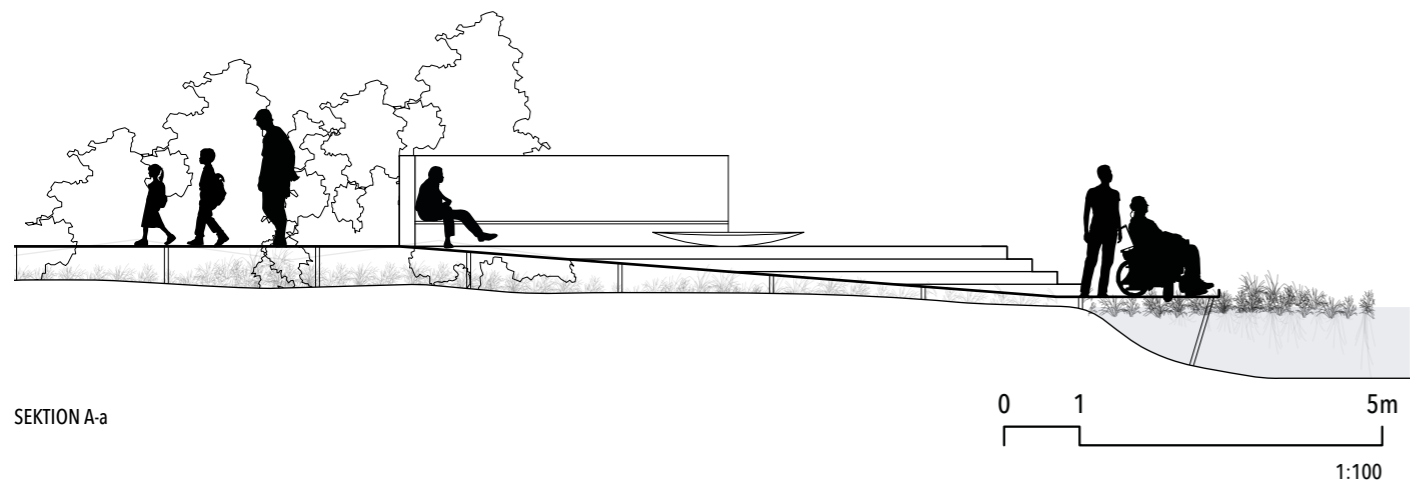
**VID ÅPLATSEN SKAPAS EN
PLATS FÖR VISTELSE I DIREKT
KONTAKT MED FYRISÅN**

ÅPLATSEN

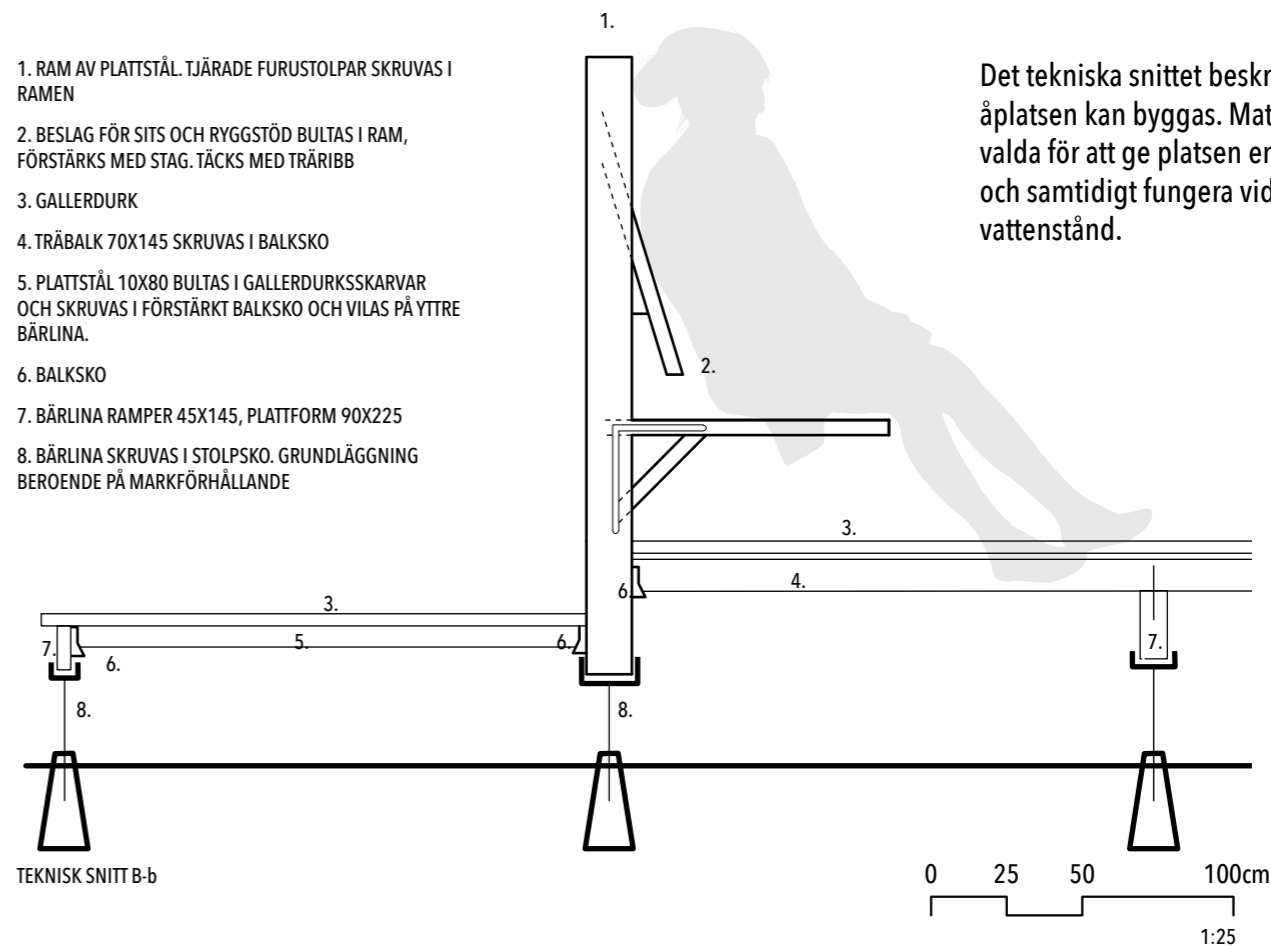
Åplatsen består av en plattform med ramper som tillgängliggör vattenlinjen. Sittplatser sveps runt plattformen, i centrum placeras ett eldfat. Bänkarna hålls låga för att besökare ska komma nära årums vegetation, eldfatet och vattnet. Här kan besökare göra en värmande eld, sitta i eftermiddagssolen och doppa tårna i samma vatten som sedan rinner genom Uppsala.

Ibland är rampens lägsta punkt under vatten och ibland över, Fyrisåns vattenstånd styr och platsen blir en ögonblicksbild av årstidernas olika skeden.

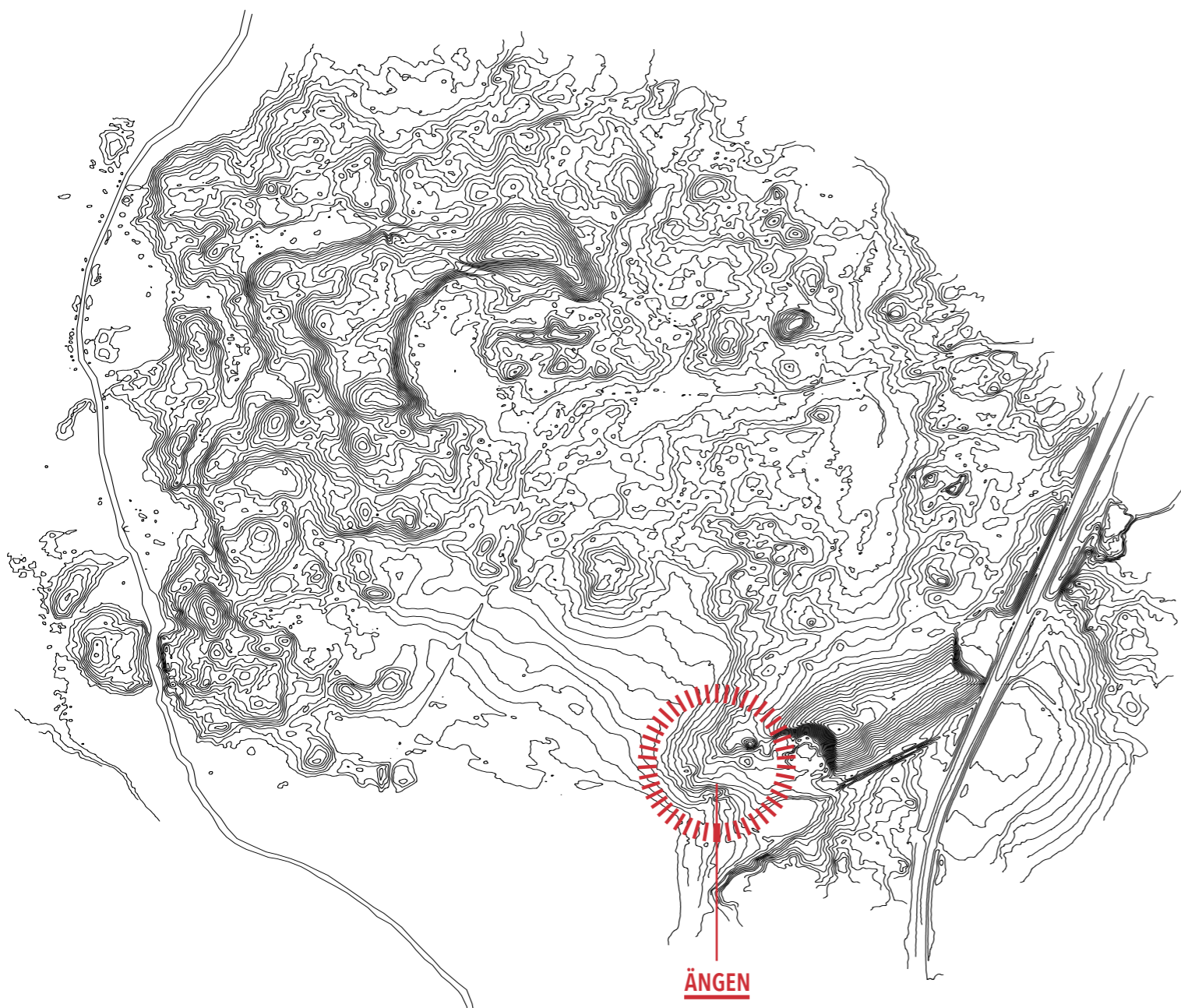
SKISS PÅ FÖRESLAGEN PLACERING FÖR ATT FÖRSTÅ PLATSEN I SITT SAMMANHANG

1. RAM AV PLATTSTÅL. TJÄRADE FURUSTOLPAR SKRUVAS I RAMEN
2. BESLAG FÖR SITS OCH RYGGSTÖD BULTAS I RAM, FÖRSTÄRKS MED STAG. TÄCKS MED TRÄRIBB
3. GALLERDURK
4. TRÄBALK 70X145 SKRUVAS I BALKSKO
5. PLATTSTÅL 10X80 BULTAS I GALLERDURKSSKARVAR OCH SKRUVAS I FÖRSTÄRKT BALKSKO OCH VILAS PÅ YTTRE BÄRLINA.
6. BALKSKO
7. BÄRLINA RAMPER 45X145, PLATTFORM 90X225
8. BÄRLINA SKRUVAS I STOLPSKO. GRUNDLÄGGNING BEROENDE PÅ MARKFÖRHÅLLANDE

Det tekniska snittet beskriver hur åplatsen kan byggas. Materialen är valda för att ge platsen en lätthet och samtidigt fungera vid ett varierat vattenstånd.

ÄNGEN

EN STOR UPPLEVELSE ÄR ATT VISTAS PÅ DE ÖPPNA ÄNGSMARKERNA.

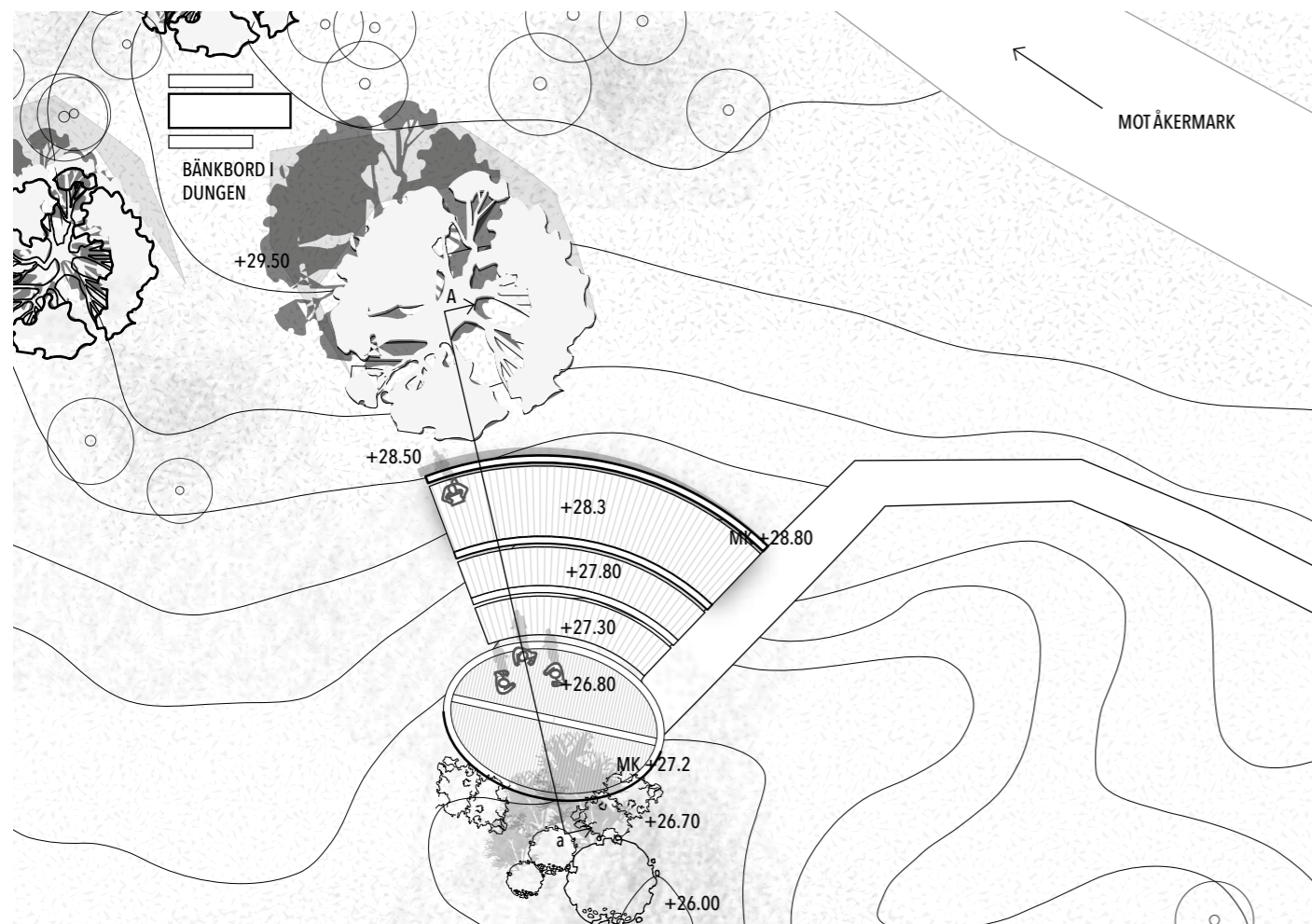
Här går betet fritt och bidrar till att hålla landskapet öppet. På dessa marker finns växter som är beroende av lång beteshävd och som besökare är det spännande att gå runt och botanisera bland hagarnas alla växter.

Öster om den stora brukade åkermarken finns Oxhagens största sammanhängande öppna ängsyta, bortsett från några enstaka träd är platsen fri från hög vegetation.

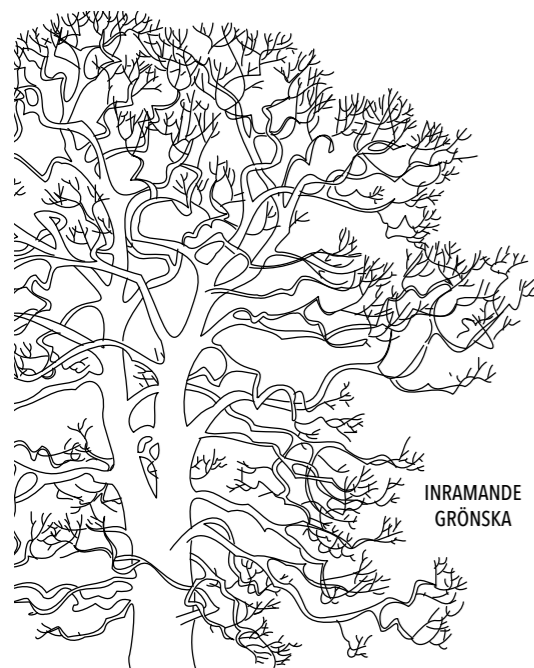
Platsen är aktiv, med rum för lek och rörelse. Siktlinjerna är långa och oavsett årstid finns det mycket att upptäcka i området.

De tillägg som görs på Ängen använder en svacka i landskapet, troligen en lämning från den nedlagda täktverksamheten, för att skapa en ny struktur som drar nytta av den branta slänten. Slänten vätter mot söder och i norr står en stor ek som fint ramar in platsen.

**PÅ ÄNGEN SKAPAS EN PLATS
FÖR MÄNNISKOR ATT MÖTAS**

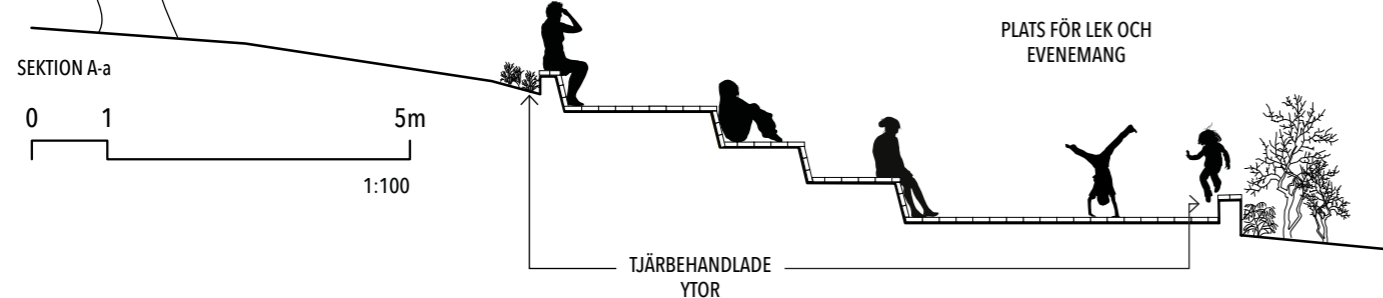
SITUATIONSPLAN ÄNGEN

ÄNGEN

På ängen skapas plats för liv och rörelse. I slänten byggs en sittgradäng med plattform i botten. Platsen ramas in av den stora eken i norr och av buskar och mindre träd i syd.

Gradängens sitttor är av obehandlad furu. Utsidan av den översta sittmuren behandlas med tjära, likaså insidan av den nedersta sittmuren. Sittplatserna är djupa med svagt lutade ryggstöd.

GRADÄNGENS PLACERING FÖLJER LANDSKAPETS FORM OCH PASSAS IN LÅNGS HÖJDKURVORNA

Platsen är anpassad för större grupper att samlas. Ytorna kan användas för utomhuspedagogik, eller varför inte dans, teater eller konserter? Från gradängens sitttor kan besökare spana ut över ängsmarken som på sommaren betas av kor.

Den översta sittytan har ett plant insteg och djupet gör platsen tillgänglig med rullstol eller barnvagn. Genom att skapa plats för liv och rörelse blir ängen ett bra komplement till Oxhagens övriga rastplatser.

VY FRÅN GRADÄNGEN

Gestaltningens förslagets rörelse och cirkulation

RÖRELSEN SOM DEL AV UPPLEVELSEN

Detta projekt har som avsikt att möjliggöra vistelse på platser i Oxhagen där det finns goda förutsättningar för besökare att ta till sig landskapets naturupplevelser. Det betyder att tillägg görs på vissa punkter i reservatet. Men för helhetsupplevelsen är rörelsen mellan de olika rastplatserna nog så viktigt som själva rastplatserna i sig.

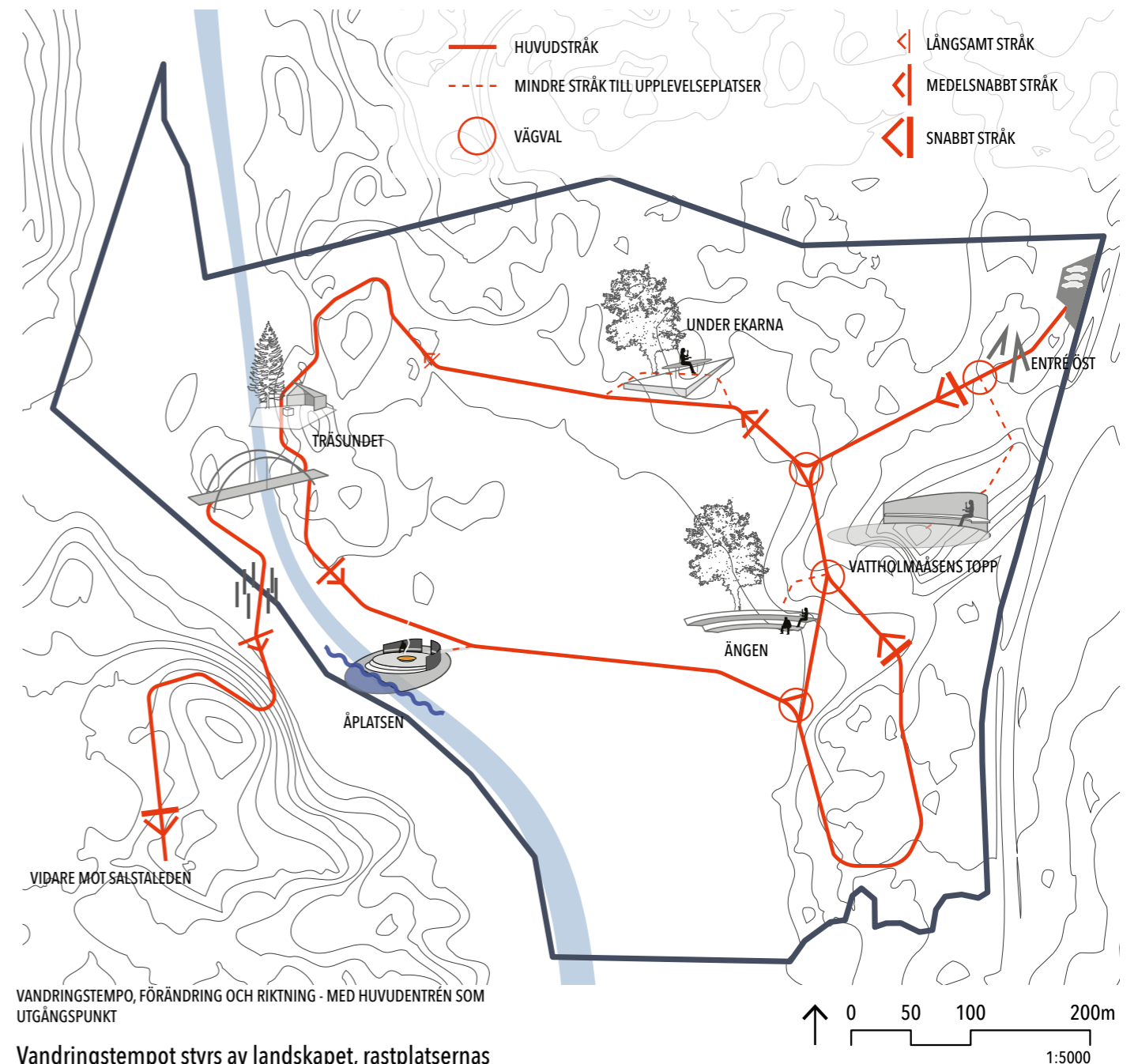
Samtliga nya platser förbinds av en ny rundslinga. Slingan nyttjar i stort befintliga leder, de är välutvecklade och har fina upplevelsekvantiteter, men flera passager är besvärliga ur ett tillgänglighetsperspektiv och personer med rörelsesvårigheter skulle inte kunna besöka de nya rastplatserna om stigarna lämnas som de är idag.

Den nya rundslingan tar höjd för detta och är helt tillgänglighetsanpassad. Det betyder att inga backar är brantare än 1:20 och åstadskoms genom att stigarna dras med terrängen snarare än emot den. Stigarna blir inte bara tillgängliga utan blir även mer följsamma i landskapet. Denna anpassning är fundamental för att alla besökare ska kunna nå de nya rastplatserna. Övriga förändringar som görs är de nya entréplatserna som båda möjliggör nya rörelsemönster och upplevelser i

samband med angöringen: Entré Väst genom att besökare snabbt kommer in i åsens gläsa blandskog med en lång siktlinje med ett flerskiktat ljus och Entré Öst där besökare kan vandra in via Salstaledens förlängning. Angöringen från två håll sammankopplar Oxhagen med världen och gör rörelsen mer dynamisk. Ett ytterligare tillägg är den nya dragningen genom våtmarken, ett förutsättning för att hela Oxhagen ska kunna upplevas.

Oxhagens terräng är variationsrik, det återspeglas även i vandringstempot där vissa passager är snabbare än andra. Denna aspekt har varit viktig i utformningen av rastplatser. Rastplatser som tål liv och rörelser kan ligga nära ett snabbt stråk, medan långsamma stråk är anpassade för att passera lugna platser. Platsernas angöringen är anpassad för att samspela med landskapets förutsättningar och platsens syfte - med upplevelsen i första rummet.

I kartan till höger visas hur vandringstempot skiftar med terrängen. I snåriga passager går tempot ner och i vida och raka stråk går tempot upp. Tempot är ritat med Entré Öst som utgångspunkt.

Vandringstempot styrs av landskapet, rastplatsernas utformning inspireras av omgivningens tempo. Rörelsen är variationsrik och låter olika sinnesintryck att ta plats.

TVÅ EXEMPEL PÅ RÖRELSE I OXHAGEN MED OLIKA UPPLEVSEKVALITETER, DEN VÄNSTRA GENOM FYRISÅNS VIDESNÅR PÅ VINTERN, VINDLANDE OCH KORTA SIKTLINJER. TILL HÖGER I KONTRAST, ÅSENS BLANDSKOG PÅ VÅREN NÄR VITSIPPORNA BLOMMAR SOM BÄST, ÖPPET, LJUS OCH LÄNGRE SIKTLINJER.

Gestaltningens förslagets rörelse och cirkulation

RÖRELSEN GENOM VÅTMARKEN

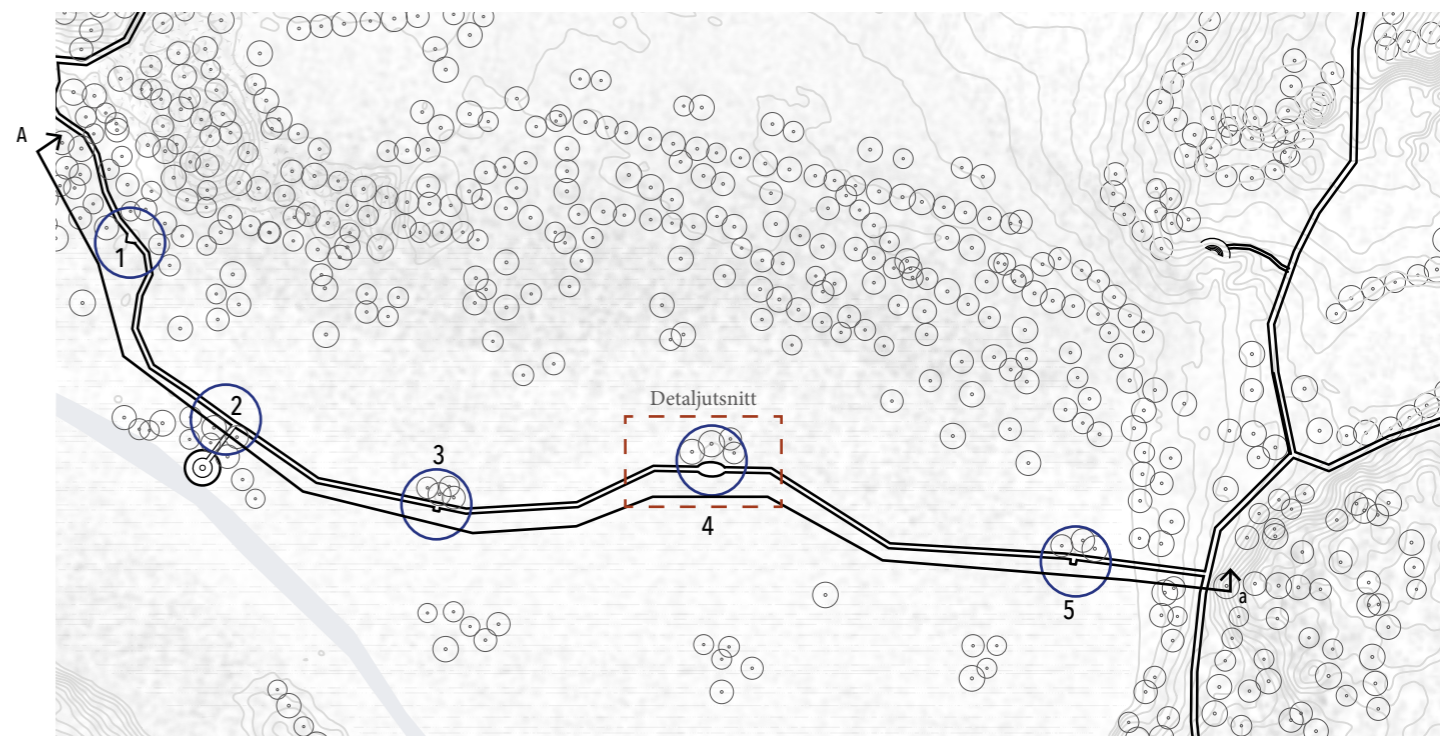
Rörelsen genom våtmarken öppnar upp för nya sätt att uppleva Oxhagen. Områden som tidigare varit otillgängliga blir nu tillgängliga och resulterar i att reservatet får en slinga som löper genom hela naturområdet.

Spångens läge nyttjar befintliga höjder och landar på dungar där buskar och träd tillåts växa upp. Spången tar stöd av växtligheten och bidrar till en visuellt sammanhängande upplevelse.

Från Träsundet sparas en del av videsnåret och spången vindlar här genom snårigheten för att sedan rätas ut när snårigheten övergår till det öppna. På så vis förstärks upplevelsen att gå från den omslutande barrskogen med korta siktlinjer till det storskaliga våtmarkslandskapets öppenhet.

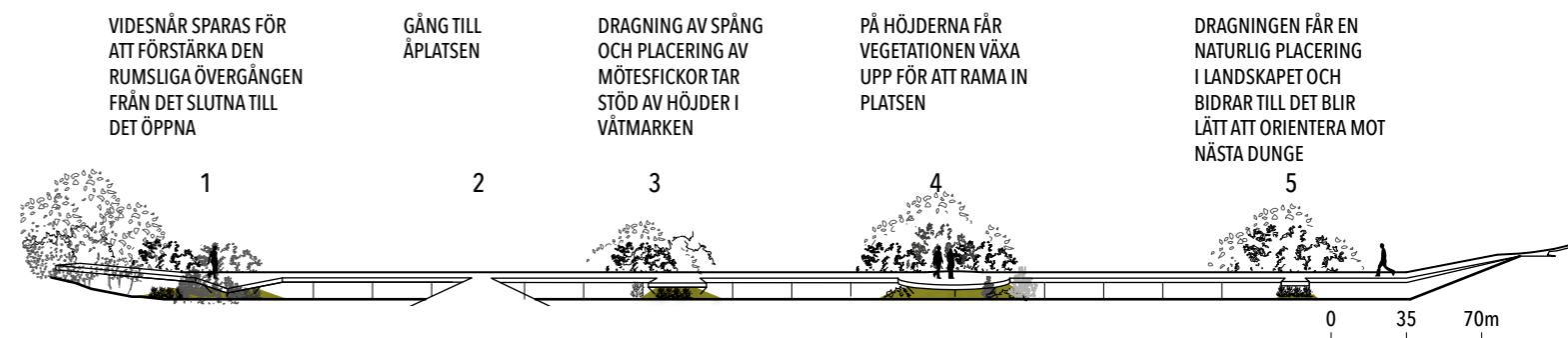
I övriga delar föreslås att videsnår röjs för att motverka att våtmarken växer igen. Till en början genom manuell röjning, därefter kan betet intensifieras för att hålla landskapet öppet.

För att möjliggöra bete i våtmarken kan spången användas som stängsel, först läggs då i övergången mellan fast mark och spång.

SITUATIONSPLAN RÖRELSEN GENOM VÅTMARKEN

0 25 50 100m
1:2500
MÖTESFICKOR NÅGOT FÖRSTORADE FÖR ATT VISA DESS PLATS LÄNGS SPÅNGEN

VIDESNÅR SPARAS FÖR ATT FÖRSTÄRKA DEN RUMSLIGA ÖVERGÅNGEN FRÅN DET SLUTNA TILL DET ÖPPNA

GÅNG TILL ÅPLATSEN

DRAGNING AV SPÅNG OCH PLACERING AV MÖTESFICKOR TAR STÖD AV HÖJDER I VÅTMARKEN

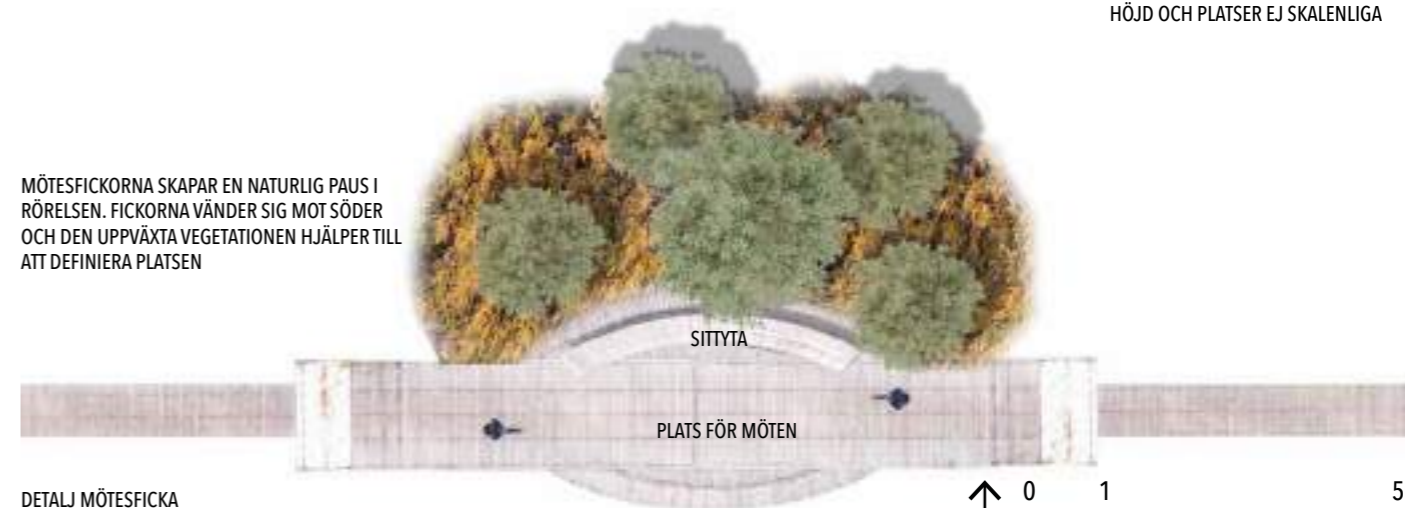
PÅ HÖJDERNA FÅR VEGETATIONEN VÄXA UPP FÖR ATT RAMA IN PLATSEN

DRAGNINGEN FÅR EN NATURLIG PLACERING I LANDSKAPET OCH BIDRAR TILL DET BLIR LÄTT ATT ORIENTERA MOT NÄSTA DUNGE

0 35 70m

SEKTION A-A
LÄNGDSKALA 1:3500
HÖJD OCH PLATSER EJ SKALENLIGA

MÖTESFICKORNA SKAPAR EN NATURLIG PAUS I RÖRELSEN. FICKORNA VÄNDER SIG MOT SÖDER OCH DEN UPPVÄXTA VEGETATIONEN HJÄLPER TILL ATT DEFINIERA PLATSEN

DETALJ MÖTESFICKA

0 1 5m
1:100

SKYLTING, LEDSAGNING OCH LANDSKAPETS SUCCESSION

SKYLTING OCH LEDSAGNING

Projektet introducerar skyltar i tre utföranden. Samtliga skyltar har samma grund, cortenstål på tjärade pelare, men olika form beroende på skyltens syfte.

Skytning är mest förekommande längs rundslingan, detsamma gäller information om Oxhagen samt annan ledsagning som kan berika upplevelsen - som den taktila landskapsmodellen på Vattholmaåsens topp.

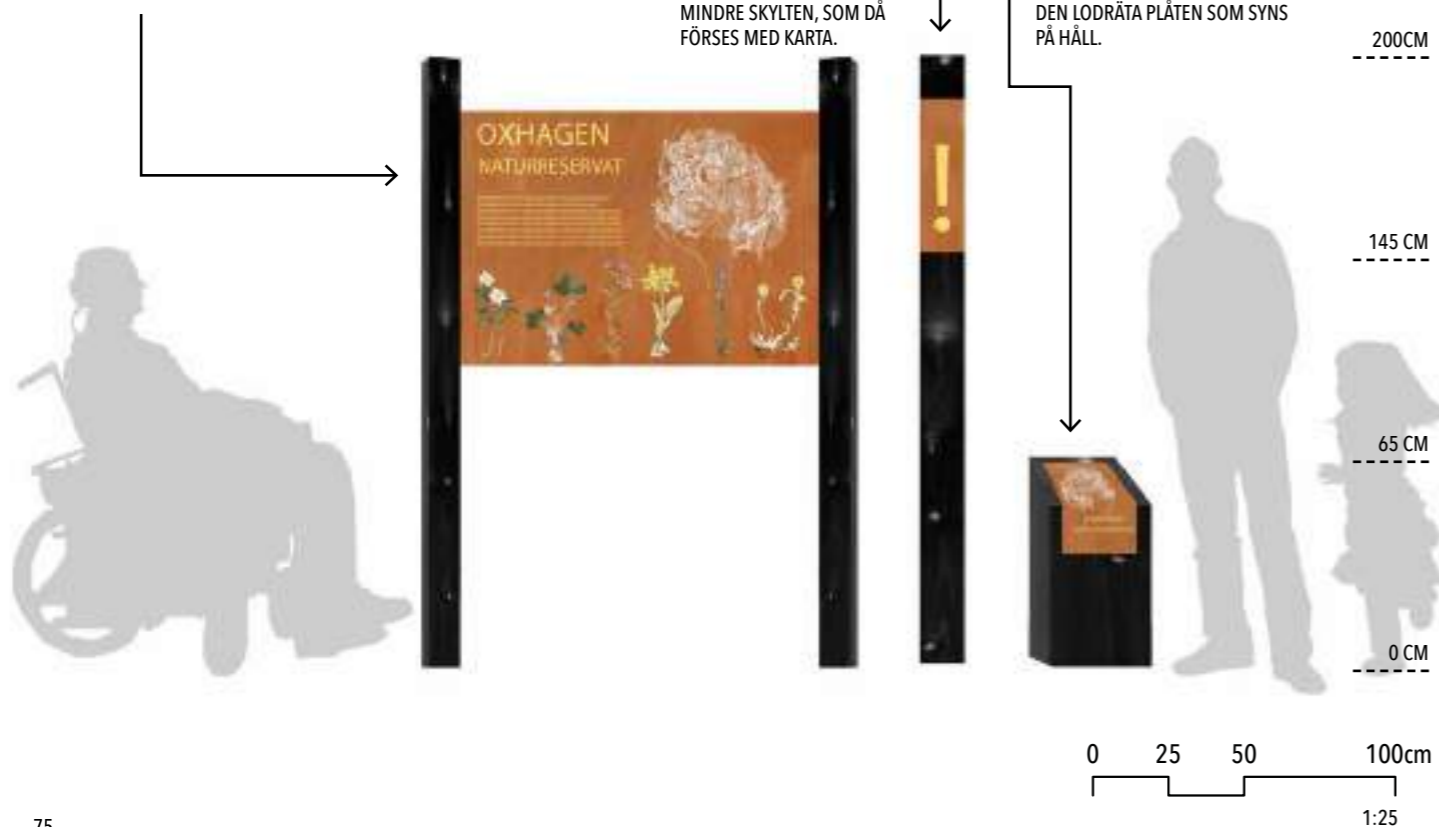
Övriga ytor lämnas fria från skyltar för att inte störa upplevelsen i den fria rörelsen.

STÖRRE SKYLTVID ENTRÉPLATSER. PLATS FÖR KARTOR, BILDER OCH TEXTER. CORTENSTÅL I FRÄSTA SPÅR PÅ TJÄRADE FURUSTOLPAR. PLATS FÖR A0-FORMAT. CENTRUM PÅ SKYLTEN SITTER PÅ 140CM.

VÄGISARE VID STIGAR OCH FÖRGRENINGAR. PLATS FÖR LEDINFORMATION.

KAN KOMBINERAS MED DEN MINDRE SKYLTVEN, SOM DÅ FÖRSES MED KARTA.

MINDRE SKYLTVID INGÅNG TILL NYCKELPLATSER OCH ANDRA PLATSER AV INTRESSE. INFORMATIONSTEXT PÅ DEN 30° BOCKADE PLÅTEN. VÄGISARE PÅ DEN LODRÄTA PLÅTEN SOM SYNS PÅ HÅLL.

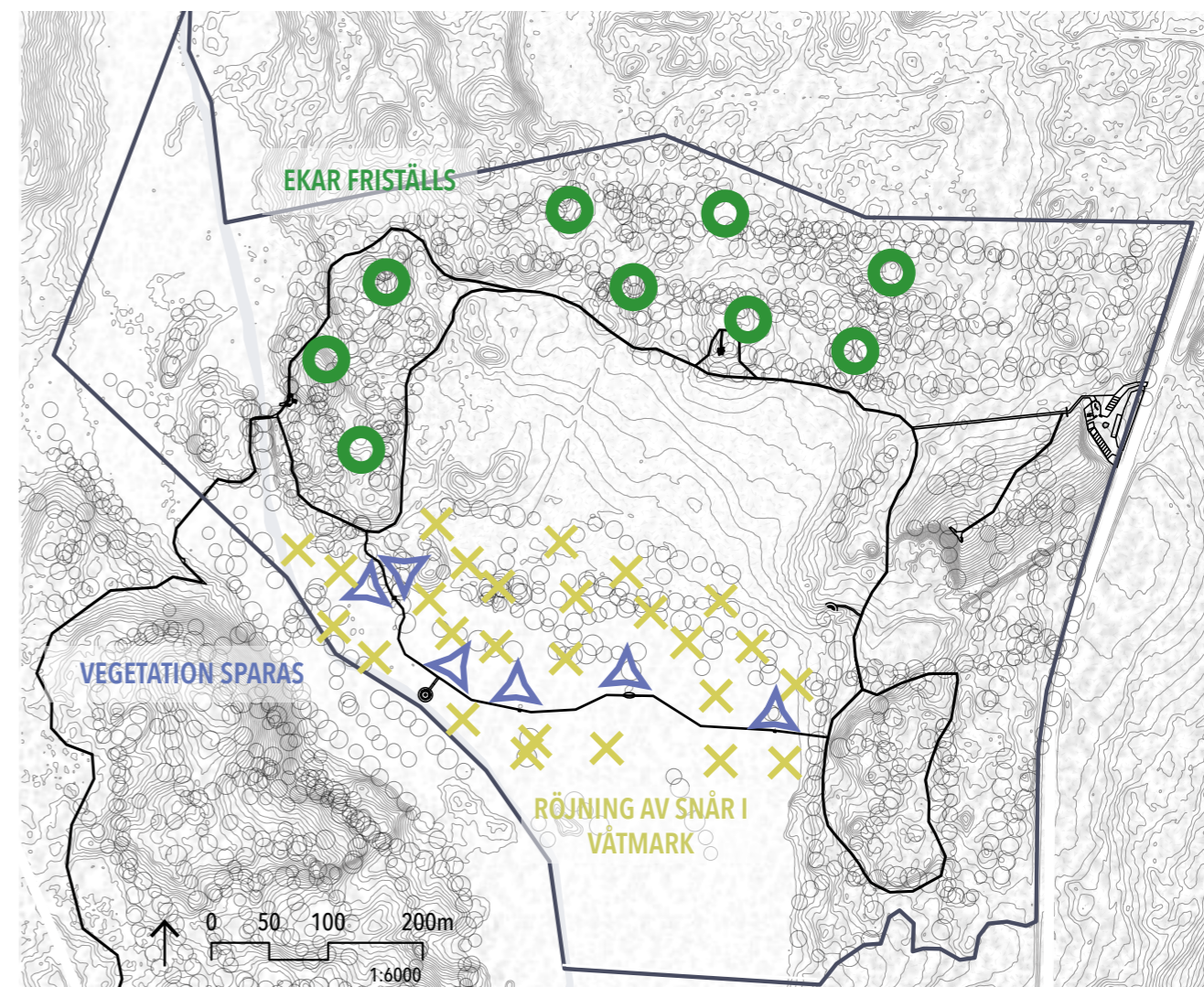
LANDSKAPETS SUCCESSION

Röjning, slåtter, bete och andra störningsinsatser är viktiga insatser för att bibehålla Oxhagens öppna karaktär.

Särskilt viktigt är friställning av ekar som idag konkurreras av yngre barrträd. Detta förväntas successivt skapa ljusare förhållanden med en mer

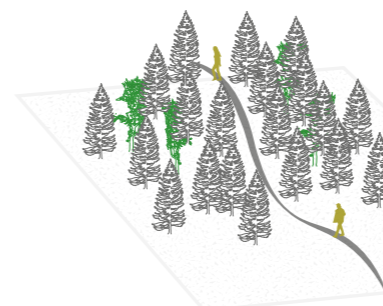
artrik och örtdominerad undervegetation, med gräs, lundflora och buskskikt, med karaktär av Oxhagens övriga hagmarker.

Våtmarken öppnas upp genom röjning, förutom vid de platser där snår sparas för bidra till upplevelsen, som vid övergång från skog till våtmark och vid mötesplatser längs spången.

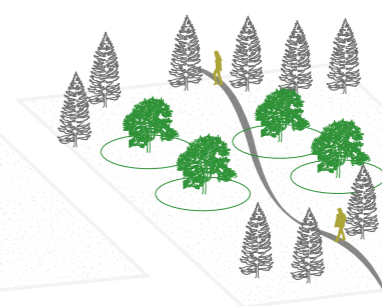
IDAG

MÅNGA EKAR ÄR SKUGGADE AV ANDRA TRÄD. EKARNA HAR GLESA KRONOR, HÖGSMALA STAMMAR OCH FÅ LÅGA GRENAR.

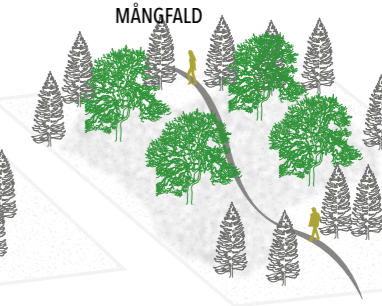
0-20 ÅR

EKAR FRISTÄLLS OCH LJUSA GLÄNTOR SKPAS. TRÄDEN FÅR FÖRUTSÄTTNINGAR ATT UTVECKLA BREDA KRONOR. GLÄNTORNA UTVECKLAS TILL VARIATIONSRIKA MILJÖER

20 ÅR+

GLÄNTORNA HÅLLS ÖPPNA AV ÅTERKOMMANDE STÖRNING. EKARNA GES LÅNGSIKTIGA FÖRUTSÄTTNINGAR ATT VÄXA SIG STORA OCH VIDA. GLÄNTORNA HAR UTVECKLAT KARAKTÄR AV HALVÖPPNA EKMARKER MED HÖG BIOLOGISK MÅNGFALD

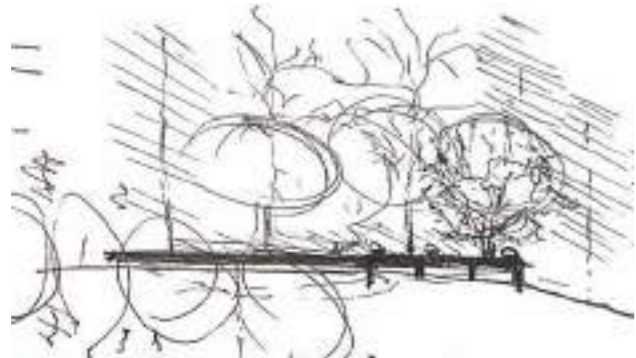

SLUTORD

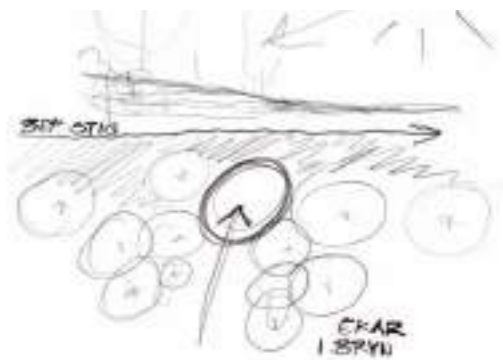
Kanske är det just här projektet landar - i försöket att hitta en balans mellan att **LEDA IN** och att lämna öppet för eget utforskande. Mellan att göra naturen mer tillgänglig och samtidigt låta den förbli något som inte helt kan förklaras, styras eller förstås fullt ut. Oxhagen fortsätter att förändras, precis som människors sätt att röra sig genom och förhålla sig till landskapet. Projektet är därför inte ett färdigt svar, utan snarare ett förslag på hur tillägg i landskapet kan skapa bättre förutsättningar för människor att stanna upp, orientera sig och **HITTA UT**.

UNDER EKARNA

Idén att skapa en plats där Oxhagens ekar kan upplevas kom tidigt, men har därefter tagit några vändor. Till en början skissades det på en plats söder om åsen. I tanken jättefin, med stora ekar och fint släpljus, men när jag besökte platsen vid ett senare tillfälle och skulle vistas i den plats jag skissade på motsvarade inte platsen verkligheten. Efter många andra besök hittade jag däremot en plats som hade de attribut jag letade, en höjd i skogen omgärdad av ekar och med ett fint ljusinsläpp.

PLATTFORM KRING EKAR MED STORA KRONOR. FUNKTIONEN HAR FÖLJT MED GENOM PROCESSEN.

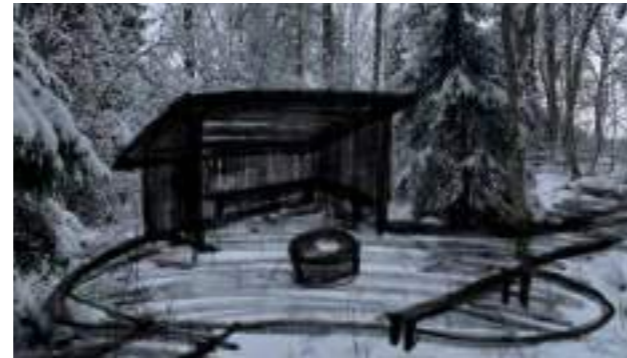
DEN NYA PLATSEN HAR LOKALISERATS. NÅGOT HÖGRE ÄN STIGEN NEDAN OCH GER EN BRA ÖVERSIKT OCH FINT LJUSINSLÄPP. PLATSEN BLIR TILLGÄNGLIG GENOM EN KORT AVSTICKARE FRÅN DEN BEFINTLIGA STIGEN. PLATSEN FÅR ETT EGET LUGN OCH BESÖKARE HAR GOD UPPSIKT ÖVER OMGIVNINGEN.

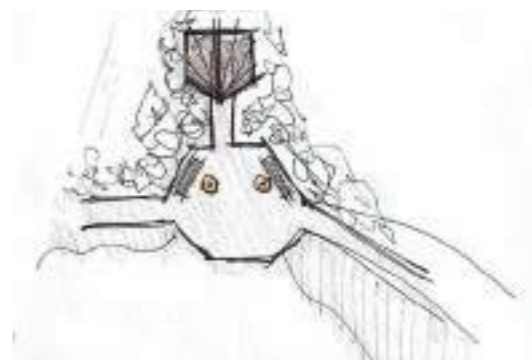
PLATTFORMENS IDÉN HAR HÄNGT MED FRÅN BÖRJAN OCH KÄNNES PASSANDE, DEN TILLGÄNGLIGGÖR YTTAN OCH EN DURK LÅTER LJUSET NÅ MARKEN. FINGRARNAS KORSAS FÖR ATT DET FORTSATT SKA VÄXA VITSIPPOR ÄVEN OM PLATSEN ÖVERBYGGS.

TRÄSUNDET

Ett vindskydd har länge varit med på förslagslistan på tillägg i området. Till en början var platsen för vindskyddet ungefär där platsen "under ekarna" är idag, men när idén om att förlänga Salstaleden kom ändrades förutsättningarna. Det kändes mer lämpligt att ge långvandrare en plats för vila, och att samtidigt hålla samman "ingreppen" för att skapa mer luft för naturen i sig.

VINDSKYDD PÅ SIN FÖRSTA PLATS. OMSLUTANDE AV GRANAR, FIN PLATS OCH I TON MED LANDSKAPET, MEN PROJEKTETS HELHETSGREPP KRÄVDE EN ROCKAD.

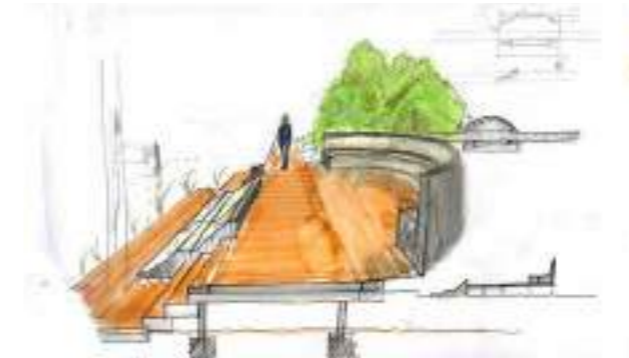
TIDIG SKISS FRÅN NÄR VINDSKYDDET FLYTTATS TILL TRÄSUNDET. FUNKTIONER SOM GENOMSTRÖMNING, SITTYTOR, VINDSKYDD SAMT HUR PLATSEN SKA KOMPONERAS TESTAS.

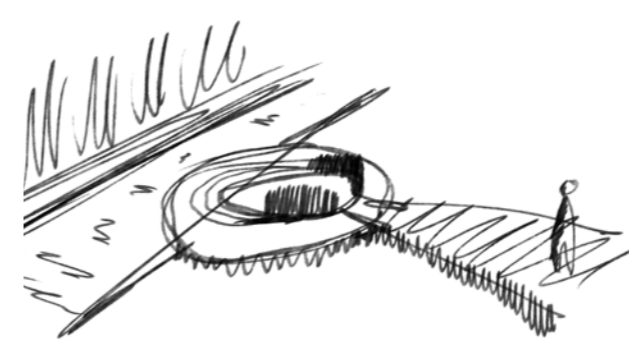
EFTER TID PÅ PLATS HAR VINDSKYDDET HITTAT SIN PLATS. TERRÄNGEN VID TRÄSUNDET HAR VISSA SVÅRA PASSAGER, PLATTFORMEN ÖVERBYGGER DESSA OCH SAMTIDIGT GER HÖJDEN BRA UTSIKT ÖVER SEL OCH VÅTMARK.

ÅPLATSEN

Tidigt ville jag hitta sätt att komma ner mot Fyrisån. Det innebär att bygga en spång genom våtmarken, jag ville även skapa en plats för att vistas vid ån som kompletterar det skuggiga läget vid Träsundet.

SPÅNGEN LÖPER FÖRBI TVÅ SITTYTOR, EN NÄRMARE VATTENYTAN OCH EN I NIVÅ MED SPÅNGEN. PLATSENS "LUGN" STÖRS AV RÖRELSEN.

PLATSEN FÅR ENTRÉ VIA SPÅNG FRÅN "HUVUDSPÅNGEN". PLATSEN FÅR SITT EGNA LUGN. EN RUND PLATTFORM KÄNNES SPÄNNANDE.

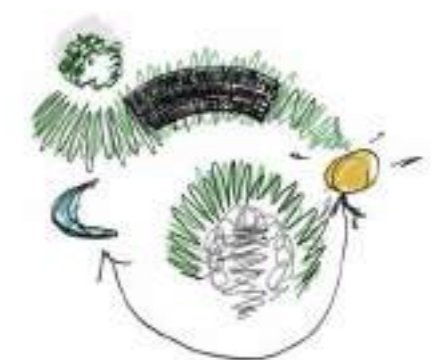
GENOM ATT LUTA PLATTFORMEN BLIR VATTENLINJEN TILLGÄNGLIG VIA RAMPEN. CENTRUM AV PLATTFORMEN FÅR SAMMAN HÖJD SOM SPÅNGEN.

ÄNGEN

Det saknas en yta för flera att mötas, för utomhuspedagogik eller bara att vistas i solen. Behovet har under processen vuxit fram av en ständigt återkommande reflektion: det inte finns någon ordnad plats att bara sitta i solen. Ibland är det ju bara det man vill göra, sitta i solen.

EFTER FRUKOST I ÄNGENS SÄNKA VÄCKTES TANKEN OM PLATSEN KAN NYTTJAS BÄTTRE. VI SAKNADE NÅGOT ATT SITTA PÅ.

SÄNKAN ÄR SKYDDAD FRÅN NORR OCH SOLIG HELA DAGEN, ETT UNDERBART LÄGE.

SÄNKAN FÅR EN GRADÅNG SOM NYTTJAR SLÄNTLUTNINGEN OCH TILLGÄNGLIGGÖR PLATSEN